

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických Studií

Stabilizační role Egypta na Blízkém východě:

**Egypt jako zaujatý mediátor
v izraelsko-palestinském konfliktu?**

Klára Bednářová

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Klára Bednářová**

Vedoucí práce: **PhDr. Vít Strítecký, M.Phil.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2011**

Hodnocení:

1 ÚVOD	7
1.1 VÝBĚR TÉMATU	7
1.2 ÚVOD	7
1.3 PLÁN PRÁCE	10
1.4 METODOLOGIE	11
1.5 LIMITACE VÝZKUMU	12
2 KONCEPT ZAUJATÉHO MEDIÁTORA	
....	14
2.1 MEDIACE OBECNĚ	14
2.1.1 DRUHY MÍROVÉ INTERVENCE TŘETÍCH STRAN V KONFLIKTU – KONTEXT	15
2.1.1.1 <i>Vyjednávání a smlouvání</i>	16
2.1.1.2 <i>Adjukace</i>	16
2.1.1.3 <i>Mediace</i>	17
2.1.1.4 <i>Další způsoby mírové intervence třetí stranou</i>	18
2.1.2 CÍLE MEDIACE VE ZVLÁDÁNÍ NEBO ŘEŠENÍ KONFLIKTU?.....	18
2.1.2.1 <i>Zvládání konfliktu</i>	19
2.1.2.2 <i>Řešení konfliktu</i>	20
2.1.3 KDO MEDIUJE?	21
2.1.3.1 <i>Neutrální mediátor</i>	22
2.1.3.2 <i>Zaujatý mediátor</i>	23
2.1.3.3 <i>Obojí je možné - neutrální vs. zaujatý mediátor</i>	25
2.1.3.4 <i>Kultura a mediace</i>	27
2.1.3.5 <i>Druh konfliktu jako faktor druhu mediace</i>	28
2.1.4 ČAS NA MEDIACI	30
2.1.4.1 <i>Eskalace konfliktu</i>	31
2.1.4.2 <i>Mrtvý bod jednání</i>	31
2.2 TEORETICKÝ MODEL EGYPTSKÉ MEDIAČNÍ ROLE V	
IZRALESKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU	33
2.2.1 CHARAKTER KONFLIKTU	33
2.2.2 ZAUJATOST VE VZTAHU MEDIÁTORA KE STRANÁM.....	33
2.2.3 REGIONÁLNÍ VLIV, KULTURNÍ BLÍZKOST	34

2.2.4	NAČASOVÁNÍ	34
-------	------------------	----

3 ROLE EGYPTA V IZRAELSKO-PALESTINSKÉM KONFLIKTU – APLIKACE

TEORIE ZAUJATÉHO MEDIÁTORA

.... 36

3.1 ÚVOD DO IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU 36

3.1.1	STRANY KONFLIKTU A JEHO INTERNACIONALIZACE	37
3.1.1.1	<i>Organizace pro osvobození Palestiny (OOP)</i>	39
3.1.1.2	<i>Fatah (Haraka al Tahrir al Filastini – Hnutí za osvobození Palestiny)</i>	40
3.1.1.3	<i>Hamás (Haraka al Muqáwama al Islámíja – Hnutí islámské resistance)</i>	41
3.1.1.4	<i>Strany konfliktu jako nerovnovážní aktéři</i>	42
3.1.2	PODSTATA KONFLIKTU	43
3.1.2.1	<i>Body střetu aneb o čem je konflikt?</i>	44
3.1.3	FATAH VS HAMAS JAKO ODNOŽ IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU.....	45
3.1.4	IZRAELSKO-PALESTINSKÝ KONFLIKT JAKO “NEPODDAJNÝ” KONFLIKT PŘIPRAVEN PRO MEDIACI 46	
3.1.4.1	<i>Izraelsko-palestinský konflikt a pokusy o urovnání konfliktu – zaujatá dominantní mediace</i> <i>Spojených států vůči Izraeli</i>	47
3.1.4.2	<i>NORSKO – jako neutrální mediátor</i>	49
3.1.4.3	<i>Arabské státy – hledá se zaujatý mediátor</i>	50

3.2 EGYPT JAKO ZAUJATÝ MEDIÁTOR? APLIKACE TEORIE MEDIACE

52

3.2.1	REGIONÁLNÍ VÝZNAM EGYPTA	53
3.2.1.1	<i>Geopolitika</i>	54
3.2.1.2	<i>Politický vliv a kulturní vliv (arabismus)</i>	55
3.2.1.3	<i>Vojenská síla – schopnost vést válku</i>	56
3.2.2	STRATEGICKÉ ZÁJMY EGYPTA V ŘEŠENÍ IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU	57
3.2.2.1	<i>Islamismus v Egyptě a izraelsko-palestinský konflikt</i>	57
3.2.2.2	<i>Terorismus</i>	60
3.2.2.3	<i>Vztahy se Spojenými státy</i>	63
3.2.3	EGYPT JAKO TRADIČNÍ OCHRÁNCE PALESTINSKÝCH ZÁJMŮ	64
3.2.3.1	<i>Válka o nezávislost Izraele</i>	64
3.2.3.2	<i>Násir a pan Arabismus</i>	66
3.2.3.3	<i>Podpora palestinských ozbrojených hnutí - fedajín</i>	68
3.2.3.4	<i>PLO</i>	69
3.2.3.5	<i>Šestidenní válka a pro-palestinská rétorika</i>	70

3.2.3.6	Politika „Egypt první“ a Říjnová, neboli Jom Kippurská válka	72
3.2.3.7	Cesta k míru s Izraelem a Camp David – vyjednávání o Palestincích bez Palestinců	74

3.3 STABILIZAČNÍ ROLE EGYPTA PO PODEPSÁNÍ MÍROVÉ SMLOUVY S IZRAELEM

76

3.3.1	MOMENTY EGYPTSKÉ MEDIACE V IZRAELSKO-PALESTINSKÉM KONFLIKTU	77
3.3.1.1	Před dohodami z Osla, Egyptské snahy o návrat do arabské komunity a realizace dohod z Camp David	78
3.3.1.2	Káhirska dohoda – OSLO I a její záchrana Mubárákem	80
3.3.1.3	Snahy o oživení Camp David II	81
3.3.1.4	HAMAS-FATAH	81
3.3.2	BUDOUCNOST EGYPTSKÝCH MEDIAČNÍCH SNAH PO REZIGNACI MUBÁRAKA	83

4 ANALYTICKÁ ČÁST

.... 86

4.1 SHRNU TÍ A POSOUZENÍ ZKOUMANÝCH OBLASTÍ .....

4.1.1	DRUH KONFLIKTU JAKO FAKTOR TECHNIKY JEHO ŘEŠENÍ	86
4.1.2	VLIV HISTORICKÉ ZKUŠNOSTI S KONFLIKTEM NA POSTOJ MEDIÁTORA	87
4.1.3	ZÁJMY EGYPTA V IZRAELSKO-PALESTINSKÉM KONFLIKTU A ZDROJE EGYPTSKÉHO Vlivu NA JEHO STRANY	88
4.1.4	MEDIAČNÍ SNAHY EGYPTA V ČASE	89
4.1.5	SHRNU TÍ	90

5 ZÁVĚR

.... 91

6 SEZNAM LITERATURY:

.... 93

6.1 NEPERIODICKÁ .....

6.2 PERIODICKÁ .....

6.3 DALŠÍ ZDROJE.....

6.3.1	THINKTANKY (ONLINE).....	100
6.3.2	TISK ONLINE:.....	101
6.3.3	VLÁDNÍ ZDROJE:	102
6.3.4	DOKUMENTY	102

7 PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

.... 105

1 ÚVOD

1.1 VÝBĚR TÉMATU

Izraelsko-palestinský konflikt je téma, kterému byla, je a nejspíše bude věnována široká pozornost z okruhu různých vědních disciplín, ať už v historii, sociologii, nebo bezpečnosti, či jiných. Role Egypta v tomto konfliktu se zdá být jednoznačná, alespoň do podepsání dohod z Camp David a mírové smlouvy s Izraelem, poté nastává jakési prázdné místo, kde Egypt stále fakticky figuruje v čele Ligy arabských států a arabského světa, představuje strategického partnera pro mír pro Západní státy, mediátora, atd., ale jeho jméno se stává viditelným většinou při konání summitů v jednom z rezortních měst u Rudého moře se stejnou tváří stárnoucího prezidenta Mubáraka, který se držel vlády de facto od uzavření zmíněných dohod, případně ve spojitosti s dilematem demokracie ve světle nebezpečí islamismu. Při výběru tématu diplomové práce jsem se rozhodla právě pro koncept mediátora coby cesty, jak pochopit současnou pozici Egypta vůči konfliktu, a zda, případně jak může pozitivně ovlivnit dění v regionu, kterému poslední desetiletí vévodí válečné střety a násilí. Historická role Egypta, geografické a kulturní umístění, ale také rétorika mne vedly k uchopení Egypta jako mediátora zaujatého v izraelsko-palestinského konfliktu, a k položení si otázky, zda tomu tak opravdu je, a jaký to na jeho roli má vliv. To bylo ještě před událostmi 25. ledna letošního roku, které jsme ve zkratce ke konci práce zmínila.

1.2 ÚVOD

Izraelsko-palestinský konflikt začal jako občanská válka ve třicátých letech minulého století na území britského mandátu Palestiny mezi arabskými obyvateli a sionistickými židy, kteří se postupně na území Palestiny usazovali. Tuto fázi následovaly plnohodnotné mezistátní války o nezávislost Izraele v roce 1948, Suezská válka v roce 1956, Šestidenní válka v roce 1967 a Říjnová, neboli Yom Kippurská válka z roku 1973, kterých si mimo řadu dalších arabských států vždy účastnil Egypt jakožto regionální mocnost. Podpis dohod z Camp David v září 1978 a mírové smlouvy rok poté, následný obrat Egypta z pozice válečné strany na jediný stát, který doposud uzavřel unilaterálně mír s úhlavním regionálním nepřítelem arabských států Izraelem a reorientace Egypta na Spojené státy, šokovaly celý arabský svět a zcela pozměnily rozložení moci na Blízkém východě. Egypt doposud vstupoval do válek s Izraelem za doprovodu hlasité propalestinské

rétoriky, kterou vázal na identitu panarabismu, především za prezidenta Gamála abd al Násira, nyní další taková válka s Izraelem, nebo její hrozba byla již vyloučena.

Palestinská otázka se tak v egyptské perspektivě nutně přesunula na pole mírového řešení konfliktů, ve kterém Egypt ještě stále hledá svou pozici, jakousi střední cestu mezi na jedné straně silnými vazbami na arabský svět, palestinskou aspirací na vlastní stát a ukončení okupace Izraelem, a na straně druhé zájmy a novými úkoly, které vyplývají z jeho mírové smlouvy s Izraelem, jakož i vlastními bezpečnostními, politickými a ekonomickými problémy.

Izraelsko-palestinský konflikt, jehož podoba se průběžně měnila, je od počátku doprovázen snahami o jeho vyřešení: rezolucemi OSN datujícími se do roku 1947, mezinárodními konferencemi, mírovými plány, dočasnými dohodami a garancemi. Tyto aktivity však stále neodstranily násilí na obou stranách konfliktu, ačkoli pomohly dovést Izraelce a Palestince k jednomu jednacímu stolu a na cestu dvoustátního řešení. Technika, která byla použita v každém zásadním posunu v konfliktu byla mediace. Hlavním důvodem je skutečnost, že mediace umožňuje vést jednání i v případě, kdy spolu jednotlivé válčí, případně se neuznávají jako strany pro vyjednávání, jak tomu např. bylo u Organizace pro osvobození Palestiny, nebo nyní je u Hamásu.

Nejčastějším mediátorem v izraelsko-palestinském konfliktu byly Spojené státy, kterým se v několika případech podařilo využít svého ekonomického a politického vlivu v regionu, a dotlačit strany k dohodě – bylo to tak u mírové dohody mezi Egyptem a Izraelem, nebo při mírové konferenci v Madridu v roce 1991. Dalším zcela klíčovým mediátorem v izraelsko-palestinském konfliktu bylo Norsko, které potají a ze zcela neutrální pozice přimělo Izrael k uznání Organizace pro osvobození Palestiny jako představitele palestinského lidu a OOP zase k oficiálnímu zřeknutí se ozbrojeného boje proti Izraeli. Norsko navíc přimělo obě strany k přijetí plánu směřujícího k palestinskému státu, byť zatím neúspěšného.

Zmíněné příklady představují dvě velice odlišné techniky mediace v konfliktech, které také často tvoří i jádro debaty v oblasti teorie mediace v konfliktech: má být mediátor neutrální, nebo zaujatý? Do jaké míry má disponovat s vlivem, a jak by takový vliv měl vypadat? Stoupenci zaujaté mediace jako možné techniky mediace představují autoři jako je Andrew Kydd nebo Thomas Princen. Příklad uvedený výše hovoří ale o tom, že obě techniky jsou efektivní, a záleží na individuálních případech konfliktní situace, její načasování a rozložení moci a zájmů stran. K této pozici se staví Jacob Bercovitch, I. William Zartman, Saadia Touval nebo Randal R. Butler. Je tedy

nutné analyzovat konflikt, zjistit, kdo jsou jeho hlavní aktéři, a jakým způsobem je možné pro mediátora zasáhnout tak, aby strany přivedl ke shodě.

Egypt se v izraelsko-palestinském konfliktu po uzavření míru s Izraelem, pokoušel od prvních momentů ukončení své izolace v arabském světě o mediaci mezi Arafatem a Organizací pro osvobození Palestiny a Izraelem, a Spojenými státy s vizí realizovat část Camp Davidských dohod zabývající se komplexním mírem na Blízkém východě. Egyptské mediační aktivity se odehrávaly spíše v pozadí, zmínky o nich jsou k nalezení spíše v místním tisku nežli v historických knihách, nicméně se i Egyptu podařilo občas využít svého zvláštního vztahu k oběma stranám konfliktu. Mubáarak se například zasadil o vyjednání dohody o předání kontroly Palestinské samosprávě nad Gazou a Jerichem (Káhirska dohoda z května 1994), vedl jednání mezi Ehudem Barakem a Jásirem Arafatem v Tábá v roce 2000, nebo vyjednal příměří mezi Izraelem a Hamásem v roce 2008. V nedávném konfliktu mezi palestinským islamistickým hnutím Hamás a sekulárním Fatahem usiloval o rekonciliační dododu, která byla nakonec podepsána v Káhiře v dubnu 2011.

Výčet úspěšných nebo průlomových instancí egyptské mediaci není sice dlouhý, a možná i překvapí opatrným přístupem vůči palestinské straně, ale vzhledem k nečekaným změnám na politické scéně Egypta a na jiných místech arabského světa v poslední době může být egyptská strana silnějším obhájcem palestinské věci, což může znamenat i lepší pozici vis a vis palestinským frakcím, paralelně s trvajícím mírovou smlouvou s Izraelem. Za takových podmínek by zaujatá mediační role Egypta mohla umožnit hlubšího otevření nepřímého komunikačního kanálu se stranami konfliktu, které jsou, chtě nechtě, též vlivnými hráči. Egypt zaujatou stranou konfliktu v minulosti byl, ale od podepsání mírové smlouvy nešel nikdy dále než cestou „chladného míru“ s Izraelem, rétorickým odsuzováním izraelského postoje ke konfliktu.

1.3 PLÁN PRÁCE

1. ČÁST – teoretická východiska

V **první kapitole** bude představena mediace jako jeden z přístupů mírového řešení i zvládnání konfliktu za pomoci třetích stran v kontextu jiných existujících nástrojů jako je například rozhodčí řízení, nebo vyjednávání. Otázka zaujaté mediace, jejích forem a výhod bude stěžejním tématem kapitoly, jakož i její srovnání s mediací neutrální. Bude zde otevřeno také téma času a druhu konfliktu jako faktory výběru konkrétního druhu mediace. Kapitola bude sloužit jako širší úvod do teorie mediace a jejích hlavních druhů s důrazem na přístup mediátora ke stranám konfliktu, a jeho vliv na jejich rozhodování.

V **druhé kapitole** bude na základě obecného rozboru mediační teorie navržen rámec pro zkoumání izraelsko-palestinského konfliktu a egyptské mediační role v něm. Stěžejní témata tvoří charakter konfliktu jako faktor techniky mediace, vztah mediátora ke určité straně konfliktu a jeho zájmy, otázka vlivu, ať už kulturního nebo jiného a v neposlední řadě načasování mediačních snah v kontextu dění na vnitropolitické i mezinárodněpolitické scéně.

2. ČÁST – Aplikace teorie na izraelsko-palestinský konflikt a mediační roli Egypta v něm

Ve **třetí kapitole** bude izraelsko-palestinský konflikt představen jako transformující se, dynamický konflikt, co do charakteru a počtu stran, sporných bodů tvořících jádro konfliktu, a vzniku druhotných „pod-konfliktů“, který zde bude zastoupen vnitro-palestinským konfliktem mezi Fatahem a Hamásem. Sručně budou představeny snahy o vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu s důrazem na techniku zaujaté mediace Spojenými státy, a neutrální mediace Norska, s důrazněním pozitivního vlivu na transformaci konfliktu.

Pozice Egypta v regionu, jeho převážně bezpečnostní zájmy v izraelsko-palestinském konfliktu a historická pozice Egypta vůči palestinské straně v izraelsko-palestinském konfliktu

budou obsaženy ve **čtvrté kapitole**. Historické zapojení Egypta do konfliktu bude představeno na třech válečných konfliktech – válce o nezávislost Izraele v roce 1948, šestidenní válce z roku 1967, a říjnové válce z roku 1973. Zmíněn zde bude i postoj Egypta vůči Organizaci pro osvobození Palestiny, vliv pan-arabismu, podpora Egypta palestinských guerril, a význam Camp Davidských dohod spolu s mírovou smlouvou mezi Egyptem a Izraelem.

Egyptské pokusy o mediaci v izraelsko-palestinském konfliktu budou popsány v **páté kapitole**. Budou zde nastíněna vyjednávání před přijetím principů z Osla, Káhirska dohoda z roku 1994, snahy o oživení jednání z Camp David II, a egyptský úspěch v docílení reconciliace mezi Hamásem a Fatahem.

Následovat bude stručné představení již zavedených a očekávaných změn v egyptské zahraniční politice po 25. lednu 2011 v kontextu současných vývojů ve zbytku arabského světa v **šesté kapitole**.

3. ČÁST – Analytická část

Závěry a shrnutí statě budou představeny v následujících podkapitolách: mediační snahy Egypta v čase, zájmy Egypta v izraelsko-palestinském konfliktu a zdroje egyptského vlivu na jeho strany, vliv historické zkušenosti s konfliktem na postoj mediátora, druh konfliktu jako faktor techniky jeho řešení

1.4 METODOLOGIE

Práce bude zpracovávána formou případové studie. Na příkladu Egypta a jeho roli v izraelsko-palestinském konfliktu bude aplikována teorie o “zaujatém mediátorovi”, jak ji formulují Kydd, Princen, Svenssen a další. První část práce se bude věnovat teorii mediace s důrazem na specifika a výhody „zaujaté mediace“, v druhé části bude identifikován izraelsko-palestinský

konflikt jako konflikt využívající různé druhy mediace, v další části bude představen Egypt coby aktér se svými zájmy v izraelsko-palestinském konfliktu a následně jako mediátor v něm.

Výzkum bude vycházet z realistického pojetí mezinárodních vztahů, tedy jako prostředí, ve kterém jsou státy hlavními aktéry, a ty sledují především své bezpečnostní zájmy, a navazují vztahy s ostatními aktéry systému pro jejich zajištění. Jistým sporným bodem ale může být otázka vlivu vnitropolitické situace na aplikaci zahraniční politiky v praxi.

Pro faktický základ výzkumu byly použity sekundární, a kde bylo možné primární prameny (oficiální dokumenty, proslovy, atd.). Důležitým zdrojem bude současný egyptský, izraelský, palestinský a západní tisk. Práce vezme v potaz rozdíl mezi oficiálním (vládním) egyptským vnímáním problematiky, které zdůrazňuje nezastupitelnou roli Egypta v řešení izraelsko-palestinského konfliktu, a kritičtější pohledem za hranicemi Egypta, který zpochybňuje vůli, nebo vůbec schopnost Egypta mírový proces jakkoli ovlivnit.

1.5 LIMITACE VÝZKUMU

Rozsah práce

Práce je vypracována jako případová studie s využitím pouze jednoho příkladu – Egypta - pro aplikaci teorie zaujaté mediace, její ohodnocení a možné redefinování. To sebou přináší jisté limitace výzkumu, nelze pojmout všechny aspekty teorie do jedné případové studie, natož pak vyvodit obecné úsudky o její platnosti. Nicméně cílem práce zde nebylo ani tak posouzení teorie, jako její využití k porozumnění role Egypta v izraelsko-palestinském konfliktu, a případném doplnění poznatků do teorie samotné.

Autorka bere rovněž na vědomí skutečnost, že výzkum se věnoval mapování egyptské pozice vůči izraelsko-palestinskému konfliktu po dobu celého jeho trvání, jedná se tedy o velice široký časový rozsah při kterém navíc nebyly přesně definovány kontury posuzování egyptské pozice, bylo vycházeno spíše ze specifických událostí a dostupných informací.

Zdroje

Výzkum se orientoval převážně na oficiální vládní politiku Egypta a následně na její interpretace v sekundárních pramenech a tisku. Předpokladem tedy byla práce s oficiálními vládními zdroji (strategickými publikacemi, prohlášeními atp), které ale nejsou běžně dostupné v jiném než v anglickém jazyce.

2 KONCEPT ZAUJATÉHO MEDIÁTORA

2.1 MEDIACE OBECNĚ

Mediace je jednou z metod používaných při mírových řešeních konfliktů, které definuje Článek 33 Charty OSN. Mediací je označován druh mírové intervence třetí strany v konfliktu za účelem jeho pozastavení nebo vyřešení, přičemž mediátorem je buď stát (jeho představitel) nebo mezinárodní organizace skrze speciální envoje, nebo nestátní subjekt.

Jedním z kontroverzních tématv teoretických kruzích mediace, je zaujatost mediátora, tedy pozice, z níž bude v této práci posuzována role Egypta v izraelsko-palestinském konfliktu. Existují silné argumenty hovořící ve prospěch tohoto druhu mediace, mezi nimi například schopnost garance podmínek dohody jedné ze stran, vytvoření důvěry, či schopnost prosadit jinak nepřijatelné kompromisní návrhy. Jistou roli v zaujaté mediaci hrají i kulturní vazby mediátora na stranu/ny konfliktu a načasování jeho mediačních snah vzhledem k poměrům v národní a mezinárodní politice, které se po skončení studené války často dramaticky mění. Zaujatá mediace se také jeví být vhodnou metodou v „nepoddajných konfliktech“, tj. přetrvávajících konfliktech, které sice provází řada snah o jejich vyřešení, ale které se přesto postupem času stávají odolnější vůči jakémukoli řešení..

Níže uvedený přehled teoretických stanovisek spojených s mediací jakožto jednou z mírových forem řešení konfliktů vychází z předpokladu, že neexistuje žádná „grand teorie“ mediace, a tedy ani univerzální řešení pro různé typy konfliktů. Svědčí o tom již samotná škála teorií mediace vytvořená řadou badatelů a praktiků mediace, kteří si často přímo protiřečí. Každý konflikt se odehrává v konkrétních, mnohdy nepředvídatelných podmínkách, a jeho klasifikace není zcela jednoznačná. Neexistuje tudíž ani univerzálně vhodná metoda jeho řešení. Teorie nicméně může usnadnit pochopení charakteru konfliktu a pomoci nalézt jeho řešení. Posouzení efektu preskriptivních teorií mediace je na samotných subjektech praktikujících mediaci, a není předmětem této práce.

Následný přehled teorií mediace s důrazem na koncept zaujatého mediátora bude podkladem pro teoretický model, na jehož základě bude zkoumána role Egypta v izraelsko-palestinském konfliktu. I přes skutečnosti zmíněné výše má práce za cíl poukázat na potenciál zaujaté mediace obecně, především v „nepoddajných“ konfliktech a v konfliktech, kde si nejsou strany rovny, a

vyvrátit obecně přijímané stanovisko, že zaujatost v mediaci poškozuje samotné cíle mediace, nebo v lepším případě, že zaujatá mediace není efektivním druhem mediace.

2.1.1 Druhy mírové intervence třetích stran v konfliktu – kontext

V databázi konfliktů univerzity v Uppsale je subjekt třetí strany evidován buď jako ten, kdo pomáhá stranám konfliktu regulovat neshody (compatibilities), nebo jako prostředník regulující míru násilí mezi nimi. Třetí strana se může v konfliktu angažovat také vojensky (operace OSN, NATO, peacekeeping, peace enforcement), aniž by se tím stala automaticky přímou stranou konfliktu. Roli třetí stranou může shrát stát, organizace nebo jedinec.

Nejasnosti v koncepci role třetí strany v mediaci existují jak na obecné analytické úrovni, tak v rozlišení technik intervence, prosazování strategie a cílů, ale i druhu aktéra, který jako třetí strana intervenuje. Rozlišení podle Fishera klade do opozice právě mírové způsoby řešení (konvenční peacekeeping, track-two diplomacie a konzultace) na jedné straně, a na druhé straně ty, které předpokládají použití ozbrojené síly, tzv. peace enforcement.¹⁰ Mediace je tedy jednou z mírových forem intervence třetích stran v konfliktu za účelem jeho pozastavení (management), nebo vyřešení (resoluce).

Vojenská síla sice nepatří mezi definiční prvky mediace a použitím se odlišuje od ostatních forem intervence třetích stran, ale prvek vojenské síly jako faktor vlivu u mediátora bude dále v práci diskutován.

Princip mírového řešení konfliktů je zakotven v mezinárodním právu a v historii se v institucionalizované podobě objevuje v mezinárodních vztazích již od Haagské konference, svolané carem Mikulášem II v roce 1899, na níž byl ustaven předchůdce Mezinárodního soudního dvora ve formě Stálého rozhodčího soudu. V deklaraci této konference byly formulovány principy mírového řešení konfliktů. Principy mírového řešení jsou také zakotveny v Chartě OSN, čl. 2, odst. 3: „Všichni členové řeší své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohroženy“ (viz Bercovitch)¹¹. Metody pokojného řešení sporů jsou pak popsány v Chartě OSN, čl. 33: vyjednávání, šetření, zprostředkování, řízení smírcím, rozhodčím nebo soudním orgánem, použití oblastních orgánů

---

¹⁰ David Carment and Dane Rowlands, „Formal Models of Intervention“ in „Diplomacy Games“, eds. Rudolf Avenhouse, I. William Zartman, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2007. Str. 48

¹¹ Jacob Bercovitch, „Mediation in International Conflict, An overview of theory, A review of practice. Peacemaking in International Conflict, ed. Zartman.

nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.¹² Pokojné prostředky lze dále rozdělit na diplomatické (vyjednávání, usmíření, konzultace, mediace) a legální (arbitráž, právní vypořádání).¹³

2.1.1.1 Vyjednávání a smlouvání

Vyjednávání (negotiation) a smlouvání (bargaining) jsou bilaterálními metodami řešení konfliktů anepatří tak sice zcela do seznamu metod řešení konfliktů třetí stranou, avšak tvoří zásadní aspekt mediace. Protože mediace je přímo napojená na strategii vyjednávání a smlouvání, předpokládá se, že třetí strana je součástí tohoto procesu a jako taková může utrpět možné ztráty anebo něco získat.. Mediaci jako rozšíření konceptu vyjednávání (probíhající veřejně nebo utajeně) prosazuje Moore¹⁴, přičemž ideálním mediátorem je pro něj neutrální mediátor. Bercovitch¹⁵ za zásadní rozdíl mezi typy vyjednávání považuje trojrozměrný charakter sporu (dyad vs. triad) za pomoci mediátora, na rozdíl od diadického rozložení sil v přímých vyjednáváních konfliktních stran.

2.1.1.2 Adjukace

Adjukace je metoda, kdy strany konfliktu přednesou svůj spor před tribunálem, tj. nestrannou, třetí stranou – jedná se buď o mezinárodní soud nebo arbitrážní či rozhodčí soud. Na základě rozhodnutí těchto orgánů jsou vydána závazující rozhodnutí (většinou v rámci mezinárodního práva – v arbitráži si strany vybírají rozhodčího, zakládají tribunál ad hoc apod.), zatímco v mediaci strany konfliktu rozhodují o výsledku samy, i když ne o samotném procesu mediace. Z tohoto pohledu strany konfliktu nemohou nijak výsledek ovlivnit (Bercovitch¹⁶), a samotné přednesení sporu před soudem představuje tedy riziko. Výsledek mediace nemá, na druhou stranu, principiálně právní charakter a není tedy nikterak vynutitelný. Existují situace a případy, kdy je nutné politické východisko, adjukace předpokládá výhru jednoho aktéra nad druhým, aniž by mezi nimi nalezen kompromis.¹⁷

---

¹² článek 33, kapitola IV, Pokojné řešení sporů, Charta OSN.

¹³ Bercovitch

¹⁴ Moore

¹⁵ Bercovitch

¹⁶ Bercovitch

¹⁷ Richard B. Bilder, „Adjudication“, in *Peacemaking in International Conflict, Methods and Techniques*, Eds. I. William Zartman, J. Lewis Rasmussen, Endowment of the United States Institute of Peace, 1997.

2.1.1.3 Mediaci

Mediaci představuje řešení konfliktů způsobem, který využívá třetí stranu (stát, osoba, mezinárodní organizace nebo církve) jako prostředníka či zprostředkovatele jednání mezi znesvářenými stranami, aniž by strany musely být ochotny spolu přímo vyjednávat. Mediaci tedy nespočívá v přímých výměnách, ale ve vyjednávání třetí strany s každou znesvářenou stranou konfliktu zvlášť. Nejen že se tímto vytváří alternativní komunikační kanál mezi stranami, ale také i vícero cest pro nalezení východiska z konfliktu. Mediátor může použít metodu postranní dohody, koalice, nebo „kruhového vyjednávání“. Příkladem této metody je role USA po Říjnové válce v roce 1973 a vyjednávání Henryho Kissingera s každým aktérem zvlášť. Tento způsob vyjednávání umožňuje zastřít přítomnost ústupků (kruhové vyjednávání se jeví jako přínosné pro všechny strany), případně poskytne vyjednavacům znesvářených stran cestu ven, aniž by ztratili tvář. Role takových mediátorů spočívá především v předkládání návrhů, které by si ani jedna ze stran nemohla dovolit sama navrhnout, a v nabízení výhod podmíněných přistoupením na podmínky předložené mediátorem.

Někteří autoři považují mediaci za jeden ze způsobů „peacemaking“, který ovšem může být spojený s hrozbou použití vojenské síly; mediaci se zde částečně oddaluje od čistě mírového charakteru řešení konfliktu. Mírová role třetích stran může být také považována za „peacekeeping“ ve smyslu definice v Chartě OSN a může být i součástí mediaci třetí strany jako forma garance dohody. Třetí strana v takovém případě poskytuje vojenský personál za účelem monitorování příměří nebo dohody mezi antagonisty. Třetí strana se může také podílet na humanitárních aktivitách a podílet se na návratu stavu do normality spolu s civilním personálem, který může zajistit řízení procesů, jako jsou např. volby.¹⁸

Mediaci jako metoda řešení konfliktu vstupuje více do povědomí teprve po konci studené války, přesto však představuje cca 43.8 procent případů při řešení „nepoddajných konfliktů“, hned po vyjednávání (48.7 procenty).¹⁹ Před rokem 1989 role třetích stran figurovala spíše v menších, regionálních nebo občanských konfliktech. Rivalita mezi východním a západním blokem se odehrávala především na úrovni bilaterální. Aktéři, jako například OSN, neměli šanci dosáhnout takové autority, aby vyjednali jakoukoliv dohodu – i menší konflikty měly podobu bojišť studené

---

¹⁸ Ronald J. Fisher, „Methods of Third Party Intervention“ in Berghof Handbook for Conflict Transformation.

¹⁹ Bercovitch in „Grasping the Nettle“

války, na kterých mezi sebou rivalové, Spojené státy a Sovětský svaz, sváděli boj o moc.²⁰ „Mediace je to nejbližší, co máme v technice zvládání (dealing with) složitých, obtížných a asymetrických konfliktů“, které převládají především po konci studené války.

2.1.1.4 Další způsoby mírové intervence třetí stranou

Další způsoby dělení mírových metod řešení konfliktů uvádí např. Fisher²¹, a sice vedle již zmíněné arbitráže také metodu „smíření,, (conciliation) třetí důvěryhodnou (trusted) stranou, která poskytuje komunikační kanál mezi protivníky za účelem identifikace sporných bodů, snížení napětí a podpory přímé interakce mezi stranami, většinou ve formě vyjednávání (negotiation). Jako další zmiňuje Fisher „konzultaci“, při níž třetí strana zprostředkovává kreativní proces řešení problému („problem solving“) skrze komunikaci a analýzu, využívajíc schopností v oblasti mezilidských vztahů a sociálně vědeckého porozumění etiologie a dynamiky konfliktu. I tyto způsoby však mohou vstupovat do mediace, a sice jako techniky rezoluce konfliktů ve svém širším pojetí. Je opět nutné brát v potaz různé autory a různě posazené laťky v definicích, které usměrňují používání konkrétních termínů.

2.1.2 Cíle mediace ve zvládání nebo řešení konfliktu?

Další otázka spojená s mediací souvisí s určením cíle, kterého by mediátor chtěl dosáhnout nebo o který by chtěl usilovat.. Přestože předpokládáme, že cílem jakékoli snahy řešení konfliktu je z dlouhodobého hlediska jeho vyřešení (pokud ona třetí strana nemá jiné postranní zájmy), můžeme se i tak tázat, jaký konkrétní, krátkodobý cíl mediace má, případně může mít. Je cílem mediace zvládnutí (management) konfliktu či krize, uvolnění, nebo klid zbraní , nebo jeho plnohodnotné vyřešení konfliktu, popřípadě jeho transformace, jak někteří strukturální změnu konfliktu nazývají? Definovat cíl mediace je úkol, který je pro její úspěch klíčový.²²

---

²⁰ Thomas Princen, „Third Parties: Principles and Neutrals“, in *Intermediaries in International Conflict*, Princeton University Press, 1992.

²¹ Fisher

²² Shodně konstatují Perlmutter, Wilkenfeld a další

2.1.2.1 Zvládání konfliktu

Podle Butlera²³ je mezi *zvládáním* a řešením konfliktu konceptuální rozdíl. V procesu zvládání konfliktu nejde na rozdíl od úsilí o jeho vyřešení o odstranění základních bodů neshody. Butler definuje *zvládání* jako jakoukoli snahu o kontrolu nebo zakonzervování konfliktu mezi politicky motivovanými aktéry operujícími na úrovni státní nebo substátní, typicky pomocí intervence třetí strany, přičemž hlavním cílem je snížit ničivé dopady konfliktu pro obě strany. *Zvládání* konfliktu se aplikuje tehdy, když se odstranění příčin konfliktu nejeví jako možné (v dané situaci), a pokud hrozí eskalace, proti které by třetí strany, vzhledem k dynamice konfliktu, mohly zakročit. Kriesberg popisuje *zvládání* konfliktu jako cestu, jak zabránit eskalaci konfliktu, popřípadě cestu jak dosáhnout de-eskalace konfliktu,²⁴ vedle strategií jako *peacekeeping* a *sankcí*²⁵.

V pojetí Bercovitcha a Regana²⁶ je *mediace* jedním ze čtyř způsobů intervence třetích stran v procesu *zvládání* aktivních konfliktů, a to vedle vyhrožování, včetně hrozby použití síly („*threat based*“), odstrašení (také hrozba použití násilí, jiné formy donucovací diplomacie), nebo soudního tribunálu (*adjudatory*), v němž jsou zastoupeny právní, případně extra-právní a normativní instituce. V souvislosti s mírovým zapojením třetích stran zde figuruje, kromě tribunálu i *cesta* (*accommodationist*) a tradiční i netradiční diplomacie za účelem prolomení a vyjednání dohody. Bercovitch přímo definuje *mediaci* jako „proces zvládání konfliktu, spojený, ale odlišný od vyjednávání (*negociace*) samotných stran konfliktu, kde tyto strany vyhledávají asistenci nebo přistupují na nabídku pomoci od vnějšího aktéra (*outsider* zde znamená jednotlivec, organizace, skupina, nebo stát). Cílem je změnit jejich vnímání (*perceptions*) nebo chování, a učinit tak bez toho, aby se uchýlili k fyzickému násilí nebo volání po autoritě práva.“²⁷

Podle Wallensteena může *mediace* sloužit alespoň jako cesta k redukci násilí a pobídek k eskalaci konfliktu a jeho šíření, i když *mediace* nevyústí v trvalou dohodu. Na tuto problematiku však nelze nahlížet černobíle, protože „úspěch mohou znamenat různé věci“, a úspěch *mediátora* záleží na tom, jaký mandát mu byl přidelen.²⁸

---

²³ Butler

²⁴ Louis Kriesberg, „The Conflict Resolution Field“, *Peacemaking in International Conflict*, Ed. William Zartman, 2007 reedition. Kriesberg (1992), Mitchell (2000)

²⁵ Brecher (1993), Cortright a Lopez (2000)

²⁶ Bercovitch a Regan (2004)

²⁷ Ibid. Str. 130.

²⁸ Peter Wallenstein,

2.1.2.2 Řešení konfliktu

Řešení konfliktu na druhou stranu předpokládá uzavření mírové dohody, která ústřední předmět konfliktu odstraní.²⁹ Je to situace, kdy „strany v konfliktu dospějí k dohodě, která vyřeší jejich hlavní neshody, uznají navzájem svou existenci jako strany a zastaví všechny násilné činy proti sobě“.³⁰ Ve své definici řešení konfliktu poukazuje Bercovitch i Butler na to, že nepřítomnost násilí nepostačuje – řešení znamená kromě odstranění podstaty konfliktu také „změnu přístupu (attitude) a připravenost vzdát se některých cílů v konfliktu za účelem dosažení jiných.“³¹ Úspěch řešení konfliktu Butler přičítá stavu, kdy strany považují řešení jako perspektivnější volbu, než , kdy by se pokračovalo ve *zvládnání* konfliktu. Mediace podle Perlmuttera nastává v momentě, kdy existuje politická vůle a podmínky pro řešení konfliktu – není to tedy mediace jako technika sama pro sebe, ale je to způsob, jak strany mohou komunikovat své požadavky a dospět k přijatelné míře kompromisu. Podobně vidí mediaci i Oran Young: mediátor pomáhá odstranit nebo redukovat jeden nebo více předmětů sporu/vyjednávání, a tím umožňuje ukončení konfliktu samotného.“³²

Odlišné cíle mediace se do jisté míry vážou i na různé druhy konfliktů. Především v kontextu „táhnoucích“ se konfliktů je vhodnější hovořit pouze o *zvládnání* konfliktu. U takových konfliktů je totiž časté, že v nejlepším případě je možné je „zakonzervovat“, „contained“, „de-escalated“, a málo pravděpodobné, že budou zcela vyřešeny (Bercovitch).³³ Konflikt je příliš složitý, hluboce zakořeněný a nepřekonatelný, takže v určitém bodě jej není možné zcela vyřešit.³⁴ Konflikt ale může projít vlastní dynamikou (Azar³⁵), vleklý konflikt může být doprovázen negativním mírem, ale vyvíjí se do podoby, u níž je pozitivní mír také možný, jak tomu bylo v případě první intifády v Palestině a podepsání dohod z Osla. Bar Siman Tov ale zdůrazňuje, že například izraelsko-arabský konflikt se od roku 1948 změnil z „nezvládnutelného/nepoddajného“ (unmanageable) k „zvládnutelnému/poddajný“ (tractable).³⁶

Zvládnání vs. řešení

---

²⁹ Shodně Wallenstein, Butler, Bercovitch a další

³⁰ Peter Wallenstein, „Understanding Conflict Resolution: war, peace and the global system“

³¹ Butler

³² Bercovitch, Jacob Jackson, Richard, Chapter 3, „Conflict Resolution in the Twenty-first Century: Principles, Methods, and Approaches“, University of Michigan Press, 2009, pg 33

³³ Bercovitch in „Grasping the nettle: analyzing cases of intractable conflict“ Ed. Chester A. Crocker, Fen Osler Hampson, Pamela R. Aall.

³⁴ Michael J. Butler, „International Conflict Management“, Routledge, 2009

³⁵ Azar

³⁶ Bar Siman-Tov

Rozdíl mezi *zvládním* a *řešením* je často interpretován na ontologické úrovni vnímání mezinárodního prostředí – realistická interpretace chápe konflikt jako inherentní, nelze jej tedy vyřešit, zatímco stoupenci *řešení* předpokládají možnost odstranění kořenů konfliktu. Někteří autoři považují mediaci jako možnou techniku *řešení*, jiní *zvládní* konfliktu. Příměří je tak blíže *zvládní* konfliktu nežli jeho řešení, „je to způsob zmrazení vojenského statu quo, které ne z pravidla vyústí v mírová řešení konfliktu.“³⁷ Ve své práci považují *zvládní* a *řešení* jako propojené cíle – mediátoři zasahují mezi znesvářené strany uprostřed konfliktu, následně se mohou podílet na snahách o odstranění samotných příčin, a tak *zvládní* konfliktu může, byť nemusí, mít v konečné podobě transformační sílu a pozitivní dopad na konfliktní jednání, a tak i na samotné *řešení* konfliktu.

Řešení konfliktu je složitější a náročné, a ani tak nemusí znamenat mír. Obsah pojmů *řešení* a mír se sice překrývají, ale záleží na tom, jak chápeme pojem míru. Johann Galtung definuje tzv. negativní mír, kde „vztahy mezi stranami konfliktu jsou zredukovány na podmínky udržování bezpečnosti spíše než na uskutečnění cíle *řešení* konfliktu.“³⁸ Aby došlo k *řešení* konfliktu, je třeba zcela odstranit pozitivní mír.

2.1.3 *Kdo mediuje?*

Kdo vlastně dělá mediátora? Známí mediátoři se nachází mezi osobnostmi (bývalí diplomaté), představiteli mezinárodních organizací (generální tajemník OSN, speciální zmocněnci), ale i entity, jako je stát. Mediátor může zaujímat dominantní pozici, většinou pouze tehdy, když je jím stát, a stát také často tuto roli přebírá (Bercovitch). Zde platí úměra čím větší a silnější stát, tím více prostředků bude moci vynaložit na mediaci, případně nátlak na strany konfliktu (příkladem jsou Spojené státy americké v izraelsko-arabském konfliktu). Význam má ovšem i přítomnost jiných statků, které posilují pozici mediátora a které nejsou zpravidla založené na pozici síly konkrétního státu (síla není vše), jak poukazuje Kleibor na příkladu americké

---

³⁷ Wallenstein.

³⁸ Yaacov Bar-Siman-Tov, „The Arab-Israeli Conflict: Learning Conflict Resolution“ Journal of Peace Research, vol. 31, no. 1, 1994.

mediace v argentinsko-britském konfliktu o Falklandy. Existuje i precedent náboženských autorit – například quakeři, popřípadě Vatikán založili mediační roli na neutralitě. Mediace tedy představuje aktivity na spektru od pasivní role (go-between) až k vysoce aktivní roli, kdy třetí strany vystavují znesvářené strany nátlaku.³⁹ Jak bylo výše zmíněno, s velmi odlišnými rolemi/charakteristikami mediátorů počítá rovněž Fisher.

Jednotný model mediace v konfliktech tedy není jednoduché popsat, výzkum různých strategií mediace spíše odráží rozličné konflikty, strany konfliktu a aktéry, kteří mediaci provozují. Někteří praktičtí mediátoři (Arthur Meyer, William Simkin) považují mediaci za nedefinovatelnou, přičemž mediace dostává formu čistě v závislosti na okolnostech konfliktu, je tedy “především adaptabilní a responzivní.”⁴⁰ Někteří autoři se zaměřují na konkrétní faktory a jejich důsledky pro vybraný druh mediace. Podle Wall a Druckmana je to vážnost neshody, jež do velké míry ovlivňuje výběr mediačních technik aktéra, který do konfliktu vstupuje. U jiných se jedná o hloubku, délku a řešitelnost konfliktu (otázka řešení táhlých konfliktů).⁴¹ Princen (1992)⁴² pracuje s předpokladem, že mezi mediátory, kteří mají v konfliktu bezpochyby také své zájmy, existují zásadní rozdíly, a že mediátorův „vyjednávací“ vztah se stranami konfliktu je kritický pro porozumění dopadu mediace na takový konflikt.

Přístupů k výzkumu mediace v konfliktech je celá řada. Podívejme se tedy na roli a pozici mediátora vůči konfliktu i jeho přímým stranám, a to především skrze otázku neutrality a zaujatosti v mediaci, která zároveň tvoří stěžejní téma debaty v oboru mediace.

2.1.3.1 Neutrální mediátor

Tradiční pojetí předpokládá neutrální postoj mediátora v řešení konfliktů, tedy jak vůči konfliktu, tak vůči stranám samotným; mediátor nenadržuje jedné nebo druhé straně, nemá zájem na žádném určitém způsobu ukončení konfliktu a jeho pozice je tedy vůči konfliktu „exogenní“ (Carment and Rowlands).⁴³ To je spojováno s očekáváním, že pouze nezaujatý aktér dokáže přijít s opravdu spravedlivým řešením. Na tomto principu je založen tribunál či mezinárodní arbitráž:

---

³⁹ Conflict Resolution in the twenty-first century.

⁴⁰ Jacob Bercovitch, „Mediation in International Conflict, An overview of theory, A review of practice. Peacemaking in International Conflict, ed. Zartman.

⁴¹ Wall a Druckman

⁴² Princen (1992)

⁴³ Carment and Rowlands

nestrannost se stává nástrojem řešení konfliktu, zdrojem důvěry pro znesvářené strany a také přináší čerstvý pohled na jejich jinak neřešitelně vypadající situaci.

O neutralitě jako o základním předpokladu mediátora hovoří například Moore: „Mediace zahrnuje zásah přijatelné, nestranné třetí strany, která není v pozici přijímat závazná rozhodnutí, za účelem výpomoci znepráteleným stranám dobrovolně dosáhnout vzájemně výhodného řešení sporu.“⁴⁴ Bingham definuje mediaci jako „asistenci neutrální třetí strany při vyjednávání“⁴⁵, Folberg a Taylor pak jako „proces, skrze který účastníci pomocí neutrální osoby nebo osob, systematicky izolují kontroverzní oblasti za účelem vygenerování a posouzení různých alternativ a dosažení konsenzuální dohody, která uspokojí jejich potřeby.“⁴⁶

2.1.3.2 Zaujatý mediátor

Zaujatého mediátora lze charakterizovat jako aktéra, který nemá přímé zájmy v konfliktu, ale disponuje „nepřímými zájmy“.⁴⁷ Zaujatost mediátora v konfliktu nebo v jeho řešení zde chápeme jako zaujatost vůči stranám konfliktu. Definice Isaaca Svenssona, který zaujatost hodnotí podle toho, zda třetí strana kdy v minulosti podporovala nějakou ze stran konfliktu vojensky, ekonomicky nebo logisticky, a zda třetí strana byla v minulosti sekundární stranou konfliktu na jedné ze stran (poskytovala např. vlastní vojenské síly v konfliktu) – tedy zda, kdy a jak intervenovala ve prospěch jedné strany konfliktu. Svensson přímo zmiňuje, že sekundární strany konfliktu se mohou eventuelně změnit na mediátory za podmínky, že se přestanou v konfliktu přímo angažovat. Svensson dělí zaujaté mediátory na mediátory zaujaté vůči vládě a vůči rebelům.⁴⁸

Zaujatost můžeme chápat rovněž jako preferenci určitého řešení konfliktu, zaujatost mediátora však nesmí druhou stranu konfliktu odradit od samotné mediace. Takový mediátor má kapacitu vyvíjet nátlak a dosáhnout potřebných kompromisů a lhůty plnění.

Pozice zaujatého (principal) mediátora se nijak neliší od pozice vyjednávačů konfliktních stran – aby byl zaujatý mediátor efektivní, musí, stejně jako strany konfliktu posoudit své zájmy

---

⁴⁴ Moore (1986)

⁴⁵ Bingham (1985)

⁴⁶ Folberg a Taylor (1984)

⁴⁷ Princen udává jako příklad účast Spojených států v izraelsko-palestinském konfliktu, která jim umožňuje účast při vyjednávání a příležitost otevřít vícero možností pro vyjednávání v situacích, kdy je pro obě účastnické strany náročné udělat ústupky. (Princen)

⁴⁸ Isak Svensson, Who Brings Which Peace? : Neutral versus Biased Mediation and Institutional Peace Arrangements in Civil Wars, 19 March 2009, Journal of Conflict Resolution, <http://jcr.sagepub.com/content/53/3/446.refs.html>

v konfliktu a vůči stranám konfliktu (Princen). Zaujatý mediátor tedy přímo vstupuje do konfliktu v jeho vyjednávání, řešení (přijímá endogenní roli). I přesto však není zvykem považovat mediátora, tedy třetí stranu, za aktéra, který do konfliktu vstupuje přímo. Většina literatury považuje třetí stranu za vnějšího (exogenous) aktéra, který má ale na konflikt značný vliv. „Ve skutečnosti zde existuje dynamický proces interakce mezi stranami boje a aktéry, kteří intervnují, kde techniky intervence jsou endogenní, ale nejsou za takové považovány)“.⁴⁹ Zartman a Touval na toto poukazují ve svém triangulárním pojetí mediace v konfliktu.⁵⁰

Ovšem je nutné počítat s tím, že takový aktér nebude nabízet krok, který se neshoduje s jeho politikou a zájmy v konfliktu – nepůjde tak ani o zájmy např. Izraelců nebo Palestinců, ale především o mediující stát, zdůrazňuje Princen. Existuje tedy důvod se domnívat, že důvěryhodnost některého z aktérů nebude hrát roli, nicméně, z hlediska schopnosti ovlivňovat strany konfliktu (vyvíjet nátlak) ano. Svenssen považuje zaujatého mediátora za silnějšího a důvěryhodnějšího. Schopnost vytvořit důvěru mezi aktéry může záviset na jejich strategickém vztahu se stranami konfliktu nezávisle na zaujatosti.

O něco radikálnější pohled na zaujatost mediátora představuje Andrew Kydd: „Aby byl mediátor důvěryhodný, alespoň když se snaží přesvědčit o své rozhodnosti, musí být zaujatý.“⁵¹ Kydd vychází z modelu mediace pomocí teorie her, na jejímž základě hovoří o tzv. „cheap talk“, kterému zaujatý postoj mediátora předchází. Podle něj válečný konflikt vzniká jako tzv. hra smlouvání („bargaining games“) za podmínky nejistoty o pozici stran ve vyjednávání – mediátor v tomto případě může zamezit konfliktu poskytováním informace a záruky stranám. Aby mohl být mediátor efektivní, zdůrazňuje Kydd, musí stranám dokázat, že hovoří pravdu, a to „především pokud mediátor radí jedné straně, aby učinila ústupek, protože oponent je odhodlaný bojovat.“⁵² Nezáujatý mediátor, kterého zajímá pouze minimalizace pravděpodobnosti vypuknutí konfliktu má silný podnět činit taková prohlášení, i když nejsou pravdivá. „*Pouze mediátorům, kteří jsou na vaší straně, bude důvěřováno, pokud budou radit zdrženlivost.*“ Aby bylo možné dospět k dohodě, jsou

---

⁴⁹ Princen

⁵⁰ David Carment and Dane Rowlands, „Formal Models of Intervention“ in „Diplomacy Games“, eds. Rudolf Avenhouse, I. William Zartman, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2007.

⁵¹ Andrew Kydd, „Which Side Are You On? Bias, Credibility and Mediation“ Jan 2, 2002

⁵² Kyd

zaujatí mediátoři potřební. Musí být ovšem schopni dotlačit stranu, vůči které jsou zaujatí, k takovému návrhu, který je pro tuto stranu náročnější z hlediska ztrát.⁵³

Z hlediska významu pro akumulaci výsledků by měla teorie vycházet z modelů „smlouvání“, a to proto, že model zachycuje postoje a rozhodování stran během procesu bargaining, na rozdíl od tradičních pohledů o intervenci, které se domnívají, že rozhodnutí jsou ovlivněna přijutím „grand strategy“ na samém počátku. Takové zvýhodnění pozice jednoho aktéra vůči druhému může být v některých situacích prospěšné. Zaujatá třetí strana tak může snížit šanci, že silnější strana přemůže svého oponenta.⁵⁴ Může to však být právě vyrovnaní sil mezi stranami konfliktu, co může vést ke zmražení konfliktu.

2.1.3.3 Obojí je možné - neutrální vs. zaujatý mediátor

Nicméně mediace s sebou již z principu přináší (cíleně nebo náhodně) vedle technik nápadů, vědomostí a jiných prostředků, také zájmy – mediátora nebo skupiny, kterou mediátor představuje (Bercovitch). Když mediují státy, jedná se většinou o konflikt, který se zájmů takového států dotýká – přímo, či částečně (Butler 2009). Není tedy nutné chápat zaujatost vůči nějaké straně konfliktu nebo jeho řešení jako rys, který by mediaci ovlivňoval primárně negativně, ale je jí jednoduše vlastní. Jako přesvědčivější se jeví pohled na mediaci z hlediska širší škály mediátorů a bez upřednostňování některého stylu před jiným (neutrální vs. zaujatý). Forma mediace a především míra aktivity třetí strany, je odvislá od druhu konfliktu, charakteru mediátora a dalších kulturních a kontextuálních proměnných. Opodstatnění konkrétního druhu mediace v závislosti na druhu konfliktu zdůrazňuje James D. D. Smith. Podle Princena je určujícím faktorem konkrétní cíl mediace a vyjednávání (*zvládání vs. řešení*).⁵⁵ Debata o tom, který typ mediátora je lepší či horší (nestranný vs. zaujatý), je tak pouhou „chymérou“, která opomíjí zásadní rozdíly v konfliktních situacích a v potřebných způsobech jejich řešení.

V souvislosti s izraelsko-palestinským mírovým procesem se zdůrazňuje důležitá role třetí strany (Oren Barak). Pokud se strany konfliktu neuznávají, neexistuje vzájemné uznání. Ale

---

⁵³ David Carment and Dane Rowlands, „Formal models of Intervention“, in „Diplomacy Games“, ed. Zartman and Avenhouse.

⁵⁴ David Carment and Dane Rowlands, „Formal Models of Intervention“ in „Diplomacy Games“, eds. Rudolf Avenhouse, I. William Zartman, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2007.

⁵⁵ Thomas Princen, „Third Parties: Principals and Neutrals“, Chapter 2, „Intermediaries in International Conflict“, Princeton University Press 1992

v momentě, kdy strany spolu komunikují, se vnější aktéři mohou stát překážkou na cestě k mírovému řešení. A to platí zvláště tehdy, pokud používají nátlak, nebo se nechají stranami konfliktu manipulovat a tím přichází o svou nestrannost. Pokud se třetí strana snaží ovlivnit řešení konfliktu svým pohledem na problematiku, negativně tím ovlivňuje chod mírového procesu. Oren Barak vychází z určitého chápání konfliktu a výchozí pozice znesvářených stran. Řešení konfliktu dělí na tři skupiny – *zvládnutí* konfliktu, *řešení* konfliktu a jeho regulace.⁵⁶

Charakteristiku neutrální mediace představují Carment and Rowlands pomocí tzv. intervenčního spektra, na jehož jedné straně stojí „čistá mediace“, facilitace vypořádání skrze přesvědčování, kontrolu informací a identifikaci alternativ stranou, která je vnímána jako nestranná.⁵⁷ Při neutrální mediaci je cílem mediátora zprostředkování jednání a posilování moci obou aktérů a jejich vedení konstruktivním směrem. Podle James D. D. Smithe vstupuje do mediace síla neboli vliv na straně konfliktních stran, a ne na straně mediátora. Neutrální mediátor nemůže vyjednávat se stranami konfliktu – nemá zájem ani kapacitu. Z této nevýhody se může stát výhoda, pouze pokud se jedná o přímá jednání, o změnu interakce ve vztahu mezi aktéry. (Princen). Fisherovo pojetí mediace, u něhož není zcela jisté, zda autor počítá s neutralitou, rozlišuje tzv. čistou neboli „pure“ mediaci, ve které třetí strana zprostředkovává vyjednané uspořádání (settlement) v zásadních otázkách skrze využití „reasoning“, „persuasion“, „effective control of information“ a navrhování alternativ.⁵⁸

Další variantou je „mediace silou“ (power mediation). Klíčovým faktorem varianty je nutnost mít silného, zaujatého mediátora a potřeba ovlivnit jednání mezi znesvářenými stranami „silou“ (přeneseně).⁵⁹ Do jisté míry se otázka zaujatosti rovněž váže na to, zda má mediace za cíl zvládnutí či řešení konfliktu. Isak Svensson zdůrazňuje, že neutrální mediátoři mají obecně jinou motivaci, a to především co nejdříve dospět k dohodě, která ukončí boje, zatímco zaujatí mediátoři hledají východiska, která budou chránit jejich stranu. Opět, co se otázky síly týče, neutrální mediátoři mají k dispozici méně prostředků ve smyslu vlivu, nátlaku a důvěryhodnosti.

---

⁵⁶ Oren Barak, „The Failure of the Israeli-Palestinian Peace Process, 1993-2000, Journal of Peace Research, 2005

⁵⁷ David Carment and Dane Rowlands, „Formal Models of Intervention“ in „Diplomacy Games“, eds. Rudolf Avenhouse, I. William Zartman, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2007.

⁵⁸ Ronald J. Fisher, „Methods of Third Party Intervention“ in Berghof Handbook for Conflict Transformation.

⁵⁹ Princen, Fisher, Bercovitch, Zartman a další

V situacích, které budou předpokládat zásadní ústupky se tak strany budou přirozeně obracet spíše na zaujatého mediátora než na mediátora neutrálního.⁶⁰

Amos Perlmutter rovněž operuje s možností obojí role – zprostředkovatelské, nenápadné a neutrální, i silné s použitím nátlaku v závislosti na typu a průběhu konfliktu. Přípustnost tohoto postoje v mediaci je akceptována i například Fisherem, který mezi jmenované druhy mírového řešení konfliktu vyzvedává také „mediace silou“. Vychází z již zmíněné „čisté“ mediace, ale přesahuje ji ve smyslu využití „páky“ a „nátlaku“ ve formě příslibu odměn nebo vyhrožování trestem. Taková mediace může s sebou přinášet pro třetí stranu také monitorovací, nebo garanční roli.⁶¹ Přístup akceptuje stav tedy pohled, kdy mediátor může být zaujatý vůči jedné nebo druhé straně za účelem dotlačení strany k dohodě. Výhoda takové zaujatosti se odvíjí od druhu mediace potřebné pro daný konflikt. James D. D. Smith také hovoří o tom, že v případech čistě dobrovolné mediace nepoužívající nátlak je nestrannost zásadní předpoklad úspěchu.⁶²

Spíše nežli upřednostňování jednoho druhu mediace před druhým, Princen rozlišuje roli neutrálních a zaujatých (tzv. „principal“) mediátorů. Neutrální mediátoři jsou důležití pro zvládnutí konfliktu (jsou limitováni, mohou vstupovat pouze do interakce samotné, aniž by se mohli stát vyjednávací stranou). Zaujatí mohou dosáhnout přímé dohody, protože disponují jak vlastními zájmy a motivací, tak „bargaining chips“ vůči jedné nebo druhé straně. Jako příklad neutrálního mediátora uvádí Princen anglikánskou církev a její možnou roli v izraelsko-palestinském konfliktu. Církev, na rozdíl od státního aktéra, Spojených států, které mají jak zájmy v konfliktu, tak nástroje k nátlaku a především „bargaining“, může stranám umožnit či ulehčit komunikaci, vytvořit důvěru, zajistit diskrétnost, atd.

2.1.3.4 *Kultura a mediace*

Do diskuze o druhu mediace a jeho vhodnosti pro konkrétní konflikt patří i otázka vlivu kultury na mediaci určitého konfliktu (Avruch, Augsburga a další). Autoři Ayse Betul Celik a Alma Shkreli ve své analýze technik řešení konfliktů poukazují na příkladu severní Albánie na kulturní faktory, které je důležité mít na paměti při determinování druhu a způsobu mediace, a

---

⁶⁰ Isak Svensson, Who Brings Which Peace? : Neutral versus Biased Mediation and Institutional Peace Arrangements in Civil Wars, 19 March 2009, Journal of Conflict Resolution, <http://jcr.sagepub.com/content/53/3/446.refs.html>

⁶¹ Ronald J. Fisher, „Methods of Third Party Intervention“ in Berghof Handbook for Conflict Transformation.

⁶² James D. D. Smith, „Mediator Impartiality: Banishing the Chimera“, Journal of Peace Research, vol. 31, no. 4, 1994, pp. 445-450

hovoří o faktorech „cti“ a „sociální harmonie“. Raymond Cohen srovnává druhy mediace na základě společenské kultury⁶³. Pokud se jedná o individualistickou společnost/kulturu („nízko-kontextní kulturu“), očekává se, že mediátor bude nestranný a vzdělaný profesionál. Na druhé straně, v případě „vysoko-kontextní společnosti“, nebo kolektivistické, se neočekává od mediátora ani tak „profesionalita“, jako spíše charakteristiky vycházející z jeho původní, vrozené, nebo společenské pozice. Od takových mediátorů se očekává, že oddělí zneprátené strany, přičemž budou chránit čest a „tvář“ obou stran, navrátí ekvilibrium do jejich vztahů, což může znamenat i podporu slabší straně pokud je to nutné. (1996)⁶⁴ Během fóra o mediaci na podzimu roku 2010 organizované univerzitou v Uppsale zazněl závěr, že by se měl koncept mediace rozšířit v oblasti charakteristiky zaujatosti, a zároveň s ohledem na schopnost regionálních uskupení a organizací vzít v potaz kulturní citlivosti a specifika daného regionu. Koncept by měl zahrnout nejen regionální organizace, ale i stát, a měl by obsáhnout druh síly a vlivu, které vyzvedává Kleiboer ve svém článku o mediaci mocností.⁶⁵

2.1.3.5 Druh konfliktu jako faktor druhu mediace

Mediace jako základní metoda řešení konfliktů přichází v úvahu podle Bercovitche v případech 1. složitých konfliktů, které trvají dlouho, 2. když snahy samotných stran konfliktu o jeho vyřešení selhaly, a dosáhly mrtvého bodu, 3. když ani jedna strana není připravena obětovat více – riskovat případnou eskalaci konfliktu 4. když jsou strany ochotny kooperovat, aby se dostaly ze slepé uličky. ⁶⁶ Crocker „Nepoddajné konflikty v bipolárním prostředí, kde o moc soutěží dvě mocnosti, nebo podpora jedné ze stran konfliktu, se ukážou jako velice rezistentní snahám třetích snah.“ (Crocker)⁶⁷

Vycházíme-li z teoretických pohledů popsaných výše, konflikt, který vyžaduje zaujatou mediaci z pozice síly, předpokládá, že stranymají natolik co ztratit u své populace/politické platformy, že vyžadují třetí stranu, aby předložila návrhy, jako by byly z úst mediátora. Konflikt je hluboce zakořeněný a vzbuzuje silné emoce, politická scéna se na jeho základě rozděluje a formuje. Takový druh konfliktu směřuje ke specifické kategorii tzv. nepoddajných („intractable“)

---

⁶⁴ v textu Ayse Betul Celik, Alma Shkreli, Reconciliatory Mediation in Northern Albania, str. 889

⁶⁶ Jacob Bercovitch, Richard Jackson, „Conflict Resolution in the Twenty-First Century: principles, methods and...“, str. 32.

⁶⁷ Crocker

nebo tzv. táhlých („protracted“), „self-sustaining“, zakořeněných („deep rooted“) konfliktů⁶⁸, které jsou často drženy při životě třetími stranami (většinou vládami), doprovází je četné snahy vyřešit je, ale dochází opakovaně k obnově sporu a násilí, za opakujících se posunů v před a zpět.

Selhání při hledání východiska může být způsobeno nedostatkem důvěry mezi stranami, negativními vzpomínkami, rozšířením řady sporných bodů v průběhu konfliktu. Konflikt se stává více a více imunní vůči řešení v momentě, kdy se strana nachází v ohrožení fyzického, kulturního, nebo ekonomického rázu. Strany jsou vedeny k tomu, aby pochybovaly o minulých dohodách, a je nejisté, zda nové dohody budou vůbec aplikovatelné a problémy se prohlubují s nedostatkem centrální moci.⁶⁹ Ústřední spor vypadá jakoby tkvěl v jedné kontrétní neshodě, ale při bližším pohledu nacházíme další menší spory a příčiny konfliktu, za doprovodu dalších faktorů. Také proto musí být bráno v potaz, že i mediace bude muset probíhat na vícero úrovních.⁷⁰ Mezi další charakteristiky táhlých konfliktů patří kontextuální faktory, jako je například struktura systému, která definuje rozložení sil a snahy ovlivnit/vytvářet/udržovat konflikty, případně jen efekt takového rozložení.

V případě táhlých konfliktů by mělo k mediaci dojít až tehdy, kdy strany konfliktu jsou si vědomy toho, že potřebují pomoc a jsou alespoň připravené posoudit alternativy pokračování bojů. Jako další podmínky Bercovitch zmiňuje například „připravenost“ mediátora přijmout svou roli, jeho napojení/minulost v konfliktu, relevantní vliv na strany konfliktu, jakási změna vnějších podmínek nebo podmínek konfliktu.

Naopak, mediace u tohoto typu konfliktu může být spíše ke škodě, pokud mediátorovi jde pouze „o prestiž“, nikoliv o záměr konflikt vyřešit, a nesplňuje minimální míru neutrality. To neznamena, že by měl být mediátor nestranný, aby byl efektivní, ale musí být schopen vyvinout nátlak na obě strany konfliktu, aby dospěl k jeho řešení. Dalším nebezpečím mediace podobných konfliktů může být situace hry nulového součtu za doprovodu hluboce zakořeněné víry ve vzácný statek. Některé otázky, které stojí ve středu konfliktu, mohou jednoduše vést strany k přijímání větších ztrát – přisuzují jim větší cenu (např. náboženství), není zde tedy důvod přijímat ztráty jiného druhu.

---

⁶⁸ Také protracted,

⁶⁹ The Sage Handbook of Conflict Resolution, „Ethnicity, Negotiation, and Conflict Management“ pg. 257.

⁷⁰ Chester A. Crocker, Fen Osler Hampson, and Pamela Aall, „Why Mediation Matters: Ending Intractable Conflicts“,

Mediace konfliktů závisí především na dobré strategii, která si vyžaduje hlubokou studii historie a charakteru konfliktu - jeho strany, mocenská rozložení, pozice, zájmy, sporné otázky, vnější kontext a zdroje vlivu. V situaci, kdy se předmět konfliktu stane vírou samotnou, třetí strana jen těžko ovlivní jeho průběh. A zde můžeme vyzvednout možnou vhodnou kombinace variant a důležitost kulturního kontextu zaujatého mediátora, případně připojit aspekt kultury. V dlouhotravajících konfliktech je lepší kombinovat typy mediátorů. (Princen).

2.1.4 Čas na mediaci

Ať už je mediátor kdokoliv, v konfliktech je obecně platné pravidlo, že strany svou účast/zahájení, pokračování a ukončení konfliktu měří podle výhod a ztrát, které jim konkrétní přístup přináší nebo v jejich vnímání může přinést. Pokud se pokračování konfliktu stane pro obě strany méně výhodné nežli jeho ukončení, mediace je efektivnější, už jen proto, že zde existuje primární vůle konflikt ukončit.

Mediátor musí najít „bod zralosti“ konfliktu (Zartman), přičemž „bod zralosti je jen podmínkou, potřebnou ale ne postačující, pro začátek vyjednávání. (...) Musí být uchopen stranami konfliktu, a když ne jimi, tak z přesvědčení mediátora.“⁷¹ Mediace se tedy buď musí trefit do vhodného momentu v dynamice konfliktu, a případně k vyjednávání strany přimět (k tomu by potenciální mediátor měl mít dostatek prostředků), anebo mediátor může stranám podmínky zralosti pomoci vytvořit modifikací hodnot výhod/nevýhod plynoucích z určitého stanoviska konfliktních stran (Kydd). Analýzu konfliktu tak musí doprovázet i opatrná kalkulace výhod a ztrát (Crocker).⁷²

Body zralosti, neboli příležitosti k mediaci mohou nastat jako důsledek změny/výměny moci, eskalace násilí, která pozmění veřejné vnímání v neprospěch válečného statu quo, popřípadě také měnícího se regionálního nebo světového rozložení moci.⁷³ Teorie řešení konfliktů operuje s několika termíny, které pomáhají určit bod zralosti tzv. „Mutually hurting stalemate, (MHS)“, eskalace, bod zlomu, neboli „turning point“. „Mutually enticing opportunity, (MEO)“, „mrtvý bod“ neboli „deadlock“. Především ve vleklých konfliktech je podle Bercovitcha otázka času zcela

---

⁷¹ Zartman, William, „The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments“, The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 1, no. 1, September 2001, 8-18

⁷² Crocker

⁷³ Chester A. Crocker, Fen Osler Hampson, and Pamela Aall, „Why Mediation Matters: Ending Intractable Conflicts“, str. 499 source

klíčová: „čím déle vleklý konflikt trvá, tím je resistantnější vůči mediaci.“⁷⁴ Autor uvádí jako příklad izraelsko-palestinský konflikt, který je v situaci, kdy se mezi konfliktními stranami prohlubuje antagonismus a na konkrétní prvotní spor se „nabalují“ další otázky, a je tedy čím dál těžší tento bod zlomu nalézt.

2.1.4.1 Eskalace konfliktu.

Přesto, že se eskalace vzhledem k vyjednávání (negotiations) nachází na protilehlém pólu, není k němu podle Zartmana v opozici: „Eskalace konfliktu může vytvořit, vést k, nebo představovat příležitost k vyjednávání za specifických podmínek. Tyto podmínky mohou být vytvořeny samotnými stranami konfliktu nebo stranou třetí.“ Eskalace může konfliktní situaci ovlivnit do té míry, že konflikt zhorší, nebo povede konflikt k vyjednávání. V druhém případě toto funguje „in prospect“, ve smyslu budoucí eskalace jakožto hrozby, což vytvoří půdu pro vyjednávání, nebo retrospektivně, kdy eskalace může mít „equalising, assuagement“ efekt pro stranu/strany.⁷⁵

Podobně na eskalaci nahlíží Schelling, jako na nátlakový moment vyjednávání mírového plánu, ve kterém strach nebo navýšení ztrát motivuje aktéry k ústupkům jednacího stolu.“ Tato skutečnost vychází z vnímání situace odstrašování jako nenulové hry, jako je věžňovo dilema nebo hra na kuře.

2.1.4.2 Mrtvý bod jednání

Dalším momentem v konfliktu, kdy může být vhodné zasáhnout, je tzv. mrtvý bod („deadlock“) v jednání mezi znesvářenými stranami, tj. takový moment v konfliktu, kdy nedochází k přijímání ústupků nebo nejsou vyvíjeny konstruktivní aktivity u žádné ze stran konfliktu, a strany jsou si rovny co do síly ovlivnit proces. Tento stav buď eskalaci předchází, nebo po eskalaci následuje. Mrtvý bod přispívá k upevnění pozic stran konfliktu a situace při vyjednávání připomíná zákopovou válku, kdy se pro obě strany stane pohyb ze zákopu příliš riskantní, a tak nedochází k žádnému posunu ani na úrovni výměny informací, ani v navrhování ústupků. Příčinou může být

---

⁷⁴ Bercovitch, „Grasping the Nettle“

⁷⁵ Ed. I. William Zartman and Guy Oliver Faure „ESCALATION AND NEGOTIATION IN INTERNATIONAL CONFLICTS“

například vnímání vyjednávání jako cesty doprovázené pouze ústupky nebo zkreslené vnímání oponenta a jeho záměrů – nedůvěra (věžňovo dilema) skrze jeho démonizaci.

Častým příkladem mrtvého bodu je klid zbraní. Z analýzy Pruitta⁷⁶ vyplývá, že mrtvý bod je bodem zlomu pro vyjednávání – příležitost posunout se do procesu snižování eskalace. Mediátor může sehrát zásadní roli v překonávání mrtvého bodu ve vyjednáváních, a to především co se týče *změny vnímání jedné strany druhou*. To ale často předpokládá přijetí viditelně dobrovolných a bolestivých ústupků, což podle G. O. Faure umožní jen neutrální třetí strana, která nemá v konfliktu žádné své zájmy.⁷⁷ Zde dochází k neshodám v teorii: například Andrew Kydd vidí větší potenciál v zaujaté nebo silové mediaci, která má větší možnosti vytvořit pocity empatie a důvěry, tím že aktéry přesvědčí, že žádná strana neudělá krok na úkor té druhé. Mediátor může také zjednodušit komunikaci, zvýšit motivaci k dosažení dohody, sjednotit postoje obou stran, předkládat iniciativy, navrhopvat změny v záležitosti předmětu konfliktu. Ve stavu mrtvého bodu intervence mediátora může rovněž usnadnit přijímání ústupků tak, že vytvoří jakousi zástěrku pro stranu, která přijímá ústupek, čímž se vyhne ztrátě tváře a reputace.⁷⁸

---

⁷⁶ Pruitt

⁷⁷ Guy Olivier Faure, „Deadlock in Negotiations Dynamics“, v „Escalation and Negotiation in International Conflicts“, Edited by I. William Zartman and Guy Olivier Faure. Cambridge University Press, 2005. Str. 38.

⁷⁸ Princen 1981, Touval a Zartman 1985

2.2 TEORETICKÝ MODEL EGYPTSKÉ MEDIAČNÍ ROLE V IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU

Na základě přehledu teorií spojených s mediací v první části byl vygenerován model analýzy zaujatého mediátora v konfliktu, a to pomocí čtyř oblastí, které poslouží k hodnocení, do jaké míry je státní aktér, konkrétně Egyptská arabská republika, mediátorem zaujatým vůči palestinské straně v izraelsko-palestinském konfliktu, a zda a jak by tuto roli mohla zastávat do budoucna, a pokud ano, jak by zaujatá mediace Egypta mohla přispět mírovému řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Postupně bude charakterizován konflikt, jeho podstata a strany, posouzena zaujatost mediátora vůči konkrétní straně v minulosti, popsáno obecné postavení mediátora, a instance mediace vztaheny k faktoru času a politickému kontextu na domácí a mezinárodní scéně.

2.2.1 Charakter konfliktu

Izraelsko-palestinský konflikt zde bude identifikován jako konflikt, který je „nepoddajný“ (intractable), neboli takový, který je doprovázen četnými snahami o jeho vyřešení, a na jehož body nesváru se „nabalují“ další požadavky a pod-konflikty. Pozice stran se pokračováním konfliktu vyhrocují, a je tedy nutný zásah dominantnějšího, zaujatého mediátora, který je schopen vytvořit garance, případně předložit návrhy kompromisu předem a za druhého. Nicméně zde ale bude otevřena varianta transformace konfliktu do konfliktu „poddajnějšího“ jako důsledek zásadních posunů v mírových jednáních v Oslu, a následné unifikace palestinského vedení.

2.2.2 Zaujatost ve vztahu mediátora ke stranám

Vztah Egypta ke stranám a jeho zaujatost, v tomto případě vůči Palestincům budou posouzeny na základě pozměněného porozumění zaujatého mediátora Isaacem Svenssonem, tj. podle toho, zda Egypt byl sám stranou izraelsko-arabského konfliktu na straně Palestiny, a do jaké míry v minulosti podporoval palestinskou stranu, buď vojensky, nebo skrze válečné konflikty, ideologicky (panarabismus), a zda a jak intervenovala v konfliktu ve prospěch palestinské věci.

Hypotézou je zde, že Egypt je zaujatý k palestinské straně, přičemž podporuje sekulární, umírněné hráče (Fatah a Palestinskou samosprávu) a

2.2.3 Regionální vliv, kulturní blízkost

Proximita – geografická, politická a symbolická – mediátora ke jedné straně konfliktu je zde považována jako teoreticky žádoucí, ale pouze za podmínku, že je schopen tuto proximitu obrátit ve výhodu – v případě Egypta tedy buď tím, že Palestince je schopen přinutit k přijetí jistých kompromisů, nebo/a vytvoří garance pro stranu druhou, Izrael, že na podmínky dohody palestinská strana přistoupí. Je zde předpoklad, že mediátor, který je tohoto schopen musí zastávat jistou pozici v mezinárodním prostředí, aby vyvolal potřebnou *důvěru* a čitelnost své pozice, aby jeho snahy o ukončení válečného konfliktu nebo pozastaveného konfliktu byly *podpořeny mezinárodní komunitou a významnými hráči kolem konfliktu (USA), a on měl prostor k manévrování (vnitřní stabilita)*.

Pokud za zásadní výhodu mediace z pozice zaujatosti považujeme také schopnost vyrovnání ztrát při vyjednávání ústupků, musí strana být schopna toto vyrovnání (ať už ve formě finanční pomoci, nebo jiné) poskytnout. Egypt zůstává stále zemí třetího světa, nebudu zde tedy posuzovat možnost ekonomické podpory jako způsob vyrovnání ztrát – Egypt je sám druhým největším příjemcem pomoci USA minimálně na Blízkém východě. V některých případech se může jednat o finanční pomoc, případně mezinárodní garance v poskytování bezpečnosti či výhodných obchodních podmínek, tedy poskytování statku, který je pro onu stranu vzácný. Je zde rovněž předpoklad, že kulturní, historická, náboženská proximita a „společenský kredit“ také hraje roli, především v kolektivistických společenstvích. (to ale nebude fungovat na Izrael.)

2.2.4 Načasování

Načasování konfliktu je zásadní podmínkou úspěšné mediace (Zartman 2000). Tato část se zaměří na instance egyptské mediace v izralesko-palestinském konfliktu v kontextu měnícího se mezinárodního a vnitropolitického prostředí, rozložení moci a fázy v konfliktu (mrtvý bod) Arabsko-izraelský konflikt byl dlouhou dobu „deadlocked“ až do mírové konference v Madridu

v roce 1991⁷⁹ s pádem komunismu a uprostřed palestinské intifády, zatímco možnost egyptské intervence byla značně omezena až do doby kdy byl znovu akceptován arabskými státy.

---

⁷⁹ Mona Juul, „Israel and Palestine – Experiences of mediation and mediators in the Middle East“, proslov na semináři u příležitosti výročí atentátu na hraběte Folke Bernadotte 17. září 2008 na hradě Uppsala.

3 ROLE EGYPTA V IZRAELSKO-PALESTINSKÉM KONFLIKTU – APLIKACE TEORIE ZAUJATÉHO MEDIÁTORA

3.1 ÚVOD DO IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU

Počátky izraelsko-palestinského konfliktu sahají do začátku 20. století, kdy docházelo ke střetům o půdu a politický vliv mezi židovskými imigranty a původním arabským obyvatelstvem území Palestiny.⁸⁰ Z geopolitického hlediska lze označit za počátek (a zdroj) územních sporů v uspořádání v oblasti Blízkého východu, zejména dnešní Palestiny, Libanonu, Sýrie a Jordánska Sykes-Picotův plán (1916). O Izraeli jako straně konfliktu můžeme hovořit teprve od vyhlášení státu Izrael 14. května 1948. Izraelsko-palestinský konflikt dostává formu izraelsko-arabského konfliktu poté, co se armády arabských států snaží vzniku nového státu zamezit a Izrael 15. května 1948 napadnou. Za hlavní body střetu mezi arabskými státy a Izraelem je samotný fakt existence státu Izraele a jeho následné okupace arabského území, ačkoli otázka návratu palestinských uprchlíků do svých domovů významně figuruje již v této fázi konfliktu.

Izraelsko-palestinský konflikt prochází fázemi útlumu nebo obnovy v souvislosti s postupným uzavíráním mírových smluv mezi Izraelem a arabskými státy (Egypt 1979, Jordánsko 1994), zvládáním přímých střetů s arabskými státy, první palestinskou intifádou a konečně uznáním Organizace pro osvobození Palestiny jako legitimního představitele Palestinců Izraelem a Spojenými státy na základě Deklaraci principů z Osla 1993, což vyústilo v cíl vytvoření samostatného palestinského státu.

Ústředními body konfliktu po dohodách z Osla (aplikace rez. 242) jsou nedokončení předávání moci Palestinské autoritě nad územím Západního břehu a Gazy, neshoda na přesné definici palestinského území včetně statutu východního Jeruzaléma, osud palestinských uprchlíků, budoucnost židovských osad na území Palestinské samosprávy, blokáda pásma Gazy, a v neposlední řadě bezpečnostní garance pro existenci státu Izrael a jeho obyvatelstva.

---

⁸⁰ James L. Gelvin

Nesouhlas s dohodami z Osla a odpor k územnímu řešení Palestiny a vůči existenci Izraele stále trvá ze strany Hamásu a dalších skupin. Na pozadí izraelsko-palestinského konfliktu tak vznikl vnitřní konflikt mezi hnutím Fatah a Hamásem, islamistickým hnutím, které odmítá existenci Izraele a usiluje o vytvoření palestinského státu na celém území Palestiny. Politický konflikt mezi OOP a Hamásem postupně od 90. let přerůstal v ozbrojené střety-, dále se stupňujícími po výhře Hamásu v legislativních volbách do Palestinské legislativní rady v roce 2006 a selhání vlády národní jednoty s Fatahem, kdy jeho intenzita narůstá.

Doba trvání konfliktu, neoblomnost stran, sabotování dohod extrémistickými silami na obou stranách, nespočet rezolucí Organizace spojených národů, návrhů mírových plánů a mediace Spojených států, Norska, Egypta, Saudské Arábie, Jordánska a dalších svědčí o tom, že se jedná o těžce řešitelný konflikt, tzv. nepoddajný konflikt (...), který je odolný vůči snahám o vyřešení a na který se nabalují další nároky. Základní myšlenka řešitelnosti konfliktu na bázi dvou států žijících bok po boku se čím dál tím více vzdaluje realitě – přispívá k tomu zejména kontinuální výstavba izraelských osad na území Západního břehu a opakované odmítání existence Izraele Hamásem, který dnes zásadním hráčem palestinské politické scény. Konflikt nicméně prochází změnami a vývojem (Kriesberg 2001). To platí i pro mezinárodní prostředí, ve kterém se odehrává, a s dalším vývojem tedy existuje i možnost nalezení prostoru pro řešení, tj. bodu zralosti konfliktu.

3.1.1 Strany konfliktu a jeho internacionalizace

Internationalizací konfliktu je zde myšleno zapojení dalších třetích stran do konfliktu a zároveň zapojení třetích stran do jeho řešení. Ve všech případech tak dochází k rozšíření a prohloubení konfliktu s multiplikací požadavků různých aktérů a vlivů.

Strany a jejich charakter se v průběhu izraelsko-palestinského konfliktu značně měnily v závislosti na rozvoji palestinského nacionalismu, sionismu a vzájemného uznání jejich představitelů, jakož i v souvislosti s reakcí okolních států na dění v Palestině. Na počátku 20. století se jednalo o střet mezi arabskými obyvateli Palestiny a židovskými obyvateli původními a přistěhovalci (tzv. Yišuv). Konflikt se tehdy omezoval primárně na střet sionistů, arabských Palestinců a britských mandátních sil.^{81 82} Na straně sionistů bojovaly v Palestině skupiny Irgun a

---

⁸¹ Ellie Kedourie, „The Arab-Israeli Conflict“, Arab Political Memoirs and Other Studies, Frank Cass, London 1974.

⁸² Ibid.

její následníci Lehi a Haganah.⁸³ Opozice vůči imigračním vlnám se projevovala v různých formách – nucená reokupace a opětovné přivlastnění si půdy, útoky na osadníky, sabotování zemědělské úrody, majetku. V roce 1929 vypukly v Jeruzalémě střety o kontrolu Západní zdi a Haram Al Šarif, během kterých zemřelo 133 židů a 122 Palestinců.⁸⁴ Na počátku tedy šlo primárně o občanskou válku.

Prakticky od začátku konfliktu však docházelo k „internacionalizaci“ sporných bodů, ať už ve formě samotné britské intervence (Balfourova deklarace, White Paper atd.), konference Arabského vyššího výboru (Arab Higher Committee) v St. James v Londýně za účasti zástupců sionismu, států Egypta, Saudské Arábie, Transjordánska a Jemenu. K zásadnímu zlomu došlo v souvislosti s vyhlášením izraelské nezávislosti 15. května 1948 a následnému napadnutí nově vzniknuvšího izraelského státu armádami arabských států, kdy se izraelsko-palestinský konflikt stal konfliktem izraelsko-arabským. Během následujících let vedl Izrael s arabskými státy v čele s Egyptem několik válek (1956, Šestidenní válka 1967, Říjnová válka 1973, invaze Libanonu 1982) a účastnil se řada dalších střetů především se Sýrií a Egyptem.

Internacionalizace mírového procesu byla na rozdíl od internacionalizace konfliktu směřovala proti zájmům Izraele, který měl až do 70. let strach z arabského konsenzu. Z toho také vyplývala neochota Izraele umožnit mediaci ze strany arabské země nebo i ze strany OSN, protože existovala obava, že mediace by z principu vyústila v podmínky pro Izrael nepřijatelné (vysoké zastoupení pro arabských států v OSN)⁸⁵. Upřednostňovalo se uzavírání bilaterálních dohod typu Camp David za americké účasti, čímž byl potlačován izraelsko-palestinský aspekt konfliktu. Bar Siman Tov považuje první intifádu v roce 1987 za moment, kdy se přesunula pozornost z izraelsko-arabského na izraelsko-palestinský konflikt. Byla jakýmsi vyvrcholením frustrace z nedosažení dohody v Camp Davidu (Yacov Bar Siman Tov a další). Po vyhlášení nezávislosti Organizací pro osvobození Palestiny v roce 1988 a první intifádě došlo k přeskupení a novému vymezení palestinských politických aktérů. To společně s tlakem Spojených států na Izrael (Avi Shlaim) vedlo v devadesátých letech k mírovému procesu, který se započal mezinárodní konferencí v Madridu (1991) za účasti Izraele i představitelů OOP v rámci jordánské delegace.

---

⁸³ Ami Isserof, „UN Partition Plan 1947 – Introduction“ <http://www.mideastweb.org/181.htm>

⁸⁴ James L. Gelvin, „The Israel-Palestine Conflict“

⁸⁵ Yossi Alpher, „Israel-Arab Peace: Israel and the Regional Approach“, in „Bound to Cooperate: Europe and the Middle East“.

Vzhledem k tomu, že v období egyptské mediace je zkoumán přístup Egypta k izraelsko-palestinskému konfliktu skrze palestinskou stranu, budou dále představeni hlavní hráči na palestinské straně, kteří na scénu vstoupili po podepsání mírové dohody mezi Egyptem a Izraelem. Jedná se tedy o Organizaci pro osvobození Palestiny, Fatah a Hamás, jakkoli by součástí rámce měla být rovněž izraelská vláda.

3.1.1.1 Organizace pro osvobození Palestiny (OOP)

Organizace pro osvobození Palestiny (dále jen OOP) vznikla jako volné sdružení palestinských organizací a hnutí na popud egyptského prezidenta Násira v roce 1964 v Káhiře. Oficiálními členy OOP jsou hnutí Fatah, Force 17, Skupina Haouari, Fronta pro osvobození Palestiny (FOP), Lidová fronta pro osvobození Palestiny (LFOP) a další. Vedle politického hnutí Fatah operovalo i vojenské křídlo, Skupina Abu Nidala, Černé září (Black September), které bylo zodpovědné za řadu teroristických útoků a nepokoje v Jordánsku s kulminací na začátku 70. let. Po volbách na palestinských územích v roce 1996 se stala OOP ústřední silou v nově vzniklé Palestinské samosprávě s prezidentem v čele. Palestinská samospráva vyjednává a zajišťuje postup k vytvoření samostatného státu, disponuje vlastním bezpečnostním aparátem a obecně utváří strukturu státního aparátu.

Zdrojem oficiální politické linie organizace OOP je Palestinská národní charta a další prohlášení a modifikace charty přijaté Palestinskou národní radou jakožto hlavním politickým orgánem OOP. Charta OOP od svého počátku hlásala ozbrojený boj proti Izraeli s cílem osvobodit celou Palestinu. V jejím rámci působila Armáda pro osvobození Palestiny, která bojovala po boku arabských armád v šestidenní válce vedle dalších ozbrojených hnutí a skupin.

Na summitu Ligy arabských států v říjnu 1974 v Rabatu byla přijata OOP jako „jediný legitimní představitel palestinského lidu“, byla autorizována vyjednat vytvoření nezávislé státní autority na území Palestiny⁸⁶ a uznána byla také OSN. Izrael a USA neuznávaly OOP jako stranu ve vyjednávání vzhledem k tomu, že OOP odmítala existenci Izraele a uznávala terorismus jako formu vedení ozbrojeného boje proti Izraeli. V roce 1988 sice OOP a Arafat v jejím čele oficiálně uznává existenci Izraele a rezoluci RB OSN 242 a 338 jako základ pro vyjednávání o budoucím palestinském státu a vzdává se terorismu jako formy boje, ale během konference v Madridu v roce 1991 izraelská strana nadále odmítala účast palestinské delegace jinak než v rámci jordánské

---

⁸⁶ <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/63D9A930E2B428DF852572C0006D06B8>

skupiny⁸⁷. Izrael prohlášení OOP nebral příliš vážně - jak kvůli přítomnosti kontroverzních článků v Chartě, tak vzhledem k pokračující intifádě, ve které OOP hrála také roli. Je ale zřejmé, že tyto kroky byly zásadní v přípravě podmínek, které umožnily rozhovory v Oslu a jednání ve Washingtonu vedoucí k podpisu Deklarací z Osla. Pozici OOP rovněž podpořil krok jordánského krále Husajna, když se 31. července 1988 vzdal jordánské suverenity nad Západním břehem ve prospěch Palestinského státu.⁸⁸ Uznání pozice OOP izraelskou i americkou stranou tak bylo až výsledkem tajných jednání v Oslu a na základě Arafatova dopisu norskému ministrovi zahraničí Holstovi a izraelskému premiérovi Rabinovi, kde mj. slibuje odstranění článků o ozbrojeném boji a dalších, které byly v rozporu s principy z Osla.⁸⁹

OOP však zdaleka nereprezentovala a ani v současnosti nereprezentuje názory všech svých členských nebo napojených skupin. Po prohlášení o možnosti akceptace „dvou-státního“ řešení se v rámci OOP vytvořila fronta protestujících, navíc vedle konkurenčního hnutí Hamás, které podnikalo útoky na izraelské ale i palestinské cíle během citlivých let následujících po podepsání dohod z Osla.

3.1.1.2 *Fatah (Haraka al Tahrir al Filastini – Hnutí za osvobození Palestiny)*

Hnutí Fatah působilo nejprve jako odnož nacionalistického ozbrojeného hnutí v padesátých letech, jehož členové, známí jako fedajín, tj. ti, kteří se obětují (jak bude později popsáno), podnikali ozbrojené útoky na izraelské území z pásma Gazy za podpory egyptského prezidenta Násira. Teprve v roce 1957 jsou fedajín Násirem zakázáni, a je založeno tajné hnutí v řadách palestinských uprchlíků v Kuvajtu pod vedením Jásira Arafata.⁹⁰ Jako většina následných členů OOP bylo i hnutí Fatah založeno spíše jako skupina pro ozbrojenou resistenci než jako politická strana a představovalo tvrdé jádro palestinské politické scény od roku 1965.⁹¹ V roce 1969 se Arafát dostává do čela výkonného výboru OOP a Fatah se stává ozbrojeným křídlem OOP. Fatah skrze OOP podniká teroristické útoky z území Jordánska, Libanonu a mezi rokem 1971 a 1973 je aktivní i mezinárodně. Vojenskou odnoží hnutí jsou milice Brigády mučedníků al Aqsá (stále aktivní), Force 17 a Černé září. Charakterem je Fatah sekulárně nacionalistickým hnutím.

---

⁸⁷ Avi Shlaim, „Iron Wall“

⁸⁸ Čejka, Pavel, Izrael a Palestina. Str. 177

⁸⁹ <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israel-PLO+Recognition+-+Exchange+of+Letters+betwe.htm>

⁹⁰ Jacques Baud, Encyclopédie des terrorismes et violences politiques,

⁹¹ Rachid Khalidi, „Policymaking Within the Palestinian Polity“, in „The Middle East in a Global Perspective“, ed. Bz Judith Kipper and Harold H. Saunders. Westview Press, AEI 1991. Pg. 63

Až do nedávného usmíření s hnutím Hamás na konci dubna 2011 vládlo hnutí Fatah na Západním břehu; k vládě se dostalo po té, co ztroskotaly plány na vládu národní jednoty a Hamás se po sektářských bojích v roce 2007 chopil vlády v pásmu Gazy.

3.1.1.3 Hamás (*Haraka al Muqáwama al Islámija – Hnutí islámské resistance*)

Hnutí Hamás představuje na palestinské politické scéně islamistickou opozici, která odmítá existenci Izraele a mírové smlouvy v minulosti podepsané OOP s Izraelem. V 90. letech po podepsání dohod z Osla sabotoval Hamás (mimo jiné skupiny) mírový proces s Izraelem a s pomocí svého ozbrojeného křídla Brigád Izz el Din al Qassam řídil teroristické útoky na izraelské civilní i vojenské cíle (ale také na cíle ve vlastních řadách). Útok Hamásu z 22. října 1994 v Tel Avivu měl na svědomí 22 mrtvých a vyústil v blokádu palestinských území několik měsíců po podepsání dohod Oslo I v Káhiře. Hamás dál pokračoval v atentátech a Izrael v odvetných zásazích. I přes obnovení rozhovorů v lednu 1995 došlo k dalším útokům 22. ledna 1995, při kterých zahynulo 19 osob. Další útok měl na svědomí 25 civilistů. V roce 1996 vyhlásil Izrael ústy svého premiéra Perese hnutí Hamás válku.⁹²

Hnutí vzniklo na pozadí první palestinské intifády 14. prosince 1987 pod vedením Šejcha Ahmeda Jasína, vyměněn za Abd al Aziz Rantisi, který byl nahrazen Khaledem Mešálem jako politický šéf v dubnu roku 2004 a sídlí v současné době v Damašku. Šejch Jasín vystudoval káhírskou univerzitu Al Azhar a byl členem Muslimského bratrstva, islamistického hnutí působícího v Egyptě od dvacátých let 20. století. Kromě tohoto personálního propojení se Hamás přihlásil k Muslimskému bratrstvu i v ideologické rovině a ve své zakládací chartě se přímo označil za jeho odnož. Charta Hamásu⁹³ ze srpna 1988 cituje Hassana Al Bannu – „Izrael bude existovat, dokud jej islám nezničí, stejně jako on zničil ostatní před tím.“⁹⁴ Islám jde ruku v ruce s nacionalismem a je tak v centru hnutí za osvobození Palestiny. Islám představuje hlavní program Hamásu – osvobození Palestiny má za cíl „vztyčit zástavu Alláha nad každým palcem Palestiny“. Charta také hovoří o boji s židy a ne sionisty, jak je tomu například v původní Chartě OOP.

Hamás nepovažuje mírový proces a jiné snahy ve formě mezinárodních konferencí za nástroje schopné realizovat požadavky hnutí a navrátit práva utlačovaným. Naopak konference, které dosud proběhly, Hamás vidí jako způsob jak přivést „nevěřící“ na půdu muslimů jako

---

⁹² Henry Laurens

⁹³ Charta Hamásu, <http://www.mideastweb.org/hamas.htm>

⁹⁴ Charta hnutí Hamás,

rozhodčí (článek 13). Osvobození Palestiny a boj proti sionismu se váže na tři okruhy – palestinský, arabský a islámský (článek 14). Sekularismus ostatních nacionalistických hnutí je odmítán. V souvislosti s mírovými jednáními s nacionalistickou OOP historik Martin Gilbert píše, „Rabin věděl, že pokud bude konflikt teologizován, nikdy mír nenastane. Protože v teologických konfliktech neexistují kompromisy, a tedy ani východiska.“⁹⁵

3.1.1.4 Strany konfliktu jako nerovnovážní aktéři

V souvislosti s úspěšným mírovým procesem vyvstává již zmíněná otázka uznání stran konfliktu: aby mohlo dojít k mediaci nebo vyjednávání vůbec, mohou být strany zneprátelené, ale musí si být alespoň částečně rovné.⁹⁶ Do roku 1987, kdy vypukla první palestinská intifáda (povstání), byl izraelsko-palestinský konflikt charakterizován jako stát versus nestátní aktér, tedy Izrael versus palestinské organizace (OOP a další), přičemž se jednalo o hru s nulovým součtem, při které obě strany chtěly realizovat stejné cíle na úkor té druhé (vláda nad územím Palestiny), a jež vyvrcholila během invaze Izraele do Libanonu v roce 1982 s cílem zničit OOP a jeho infrastrukturu.⁹⁷ Tato situace trvala do uznání OOP Izraelem v rámci dohod z Osla ze 13. září 1993, kdy obě strany odstoupily od hry s nulovým součtem a přistoupily na možnost ko-existence. I když jistým bodem zlomu zde byla Madridská mírová konference v roce 1991, které se účastnila palestinská strana, byť jen jako součást jordánské delegace (OOP ale přítomna být nesměla): „Pouhá přítomnost oficiálních palestinských představitelů znamenala změnu, když ne převrat, dlouhodobého izraelského odmítání Palestinců jako partnerů na vyjednávání, jako „interlocuteur valable.“⁹⁸ K jednání a dohodám, jakož i k válečným střetům tak do té doby docházelo primárně prostřednictvím ostatních arabských států – Jordánska (tzv. „jordánská možnost“ počítající s inkorporací palestinských území do Jordánska) nebo Egypta (např. šestidenní válka, říjnová válka, dohody z Camp Davidu), a to i přes nevěli samotné palestinské strany.

Meron Benvenisti předkládá myšlenku, že neschopnost nebo neochota stran vnímat tu druhou jako legitimní vede ke ztroskotání tradiční diplomacie (jednání vláda vs. vláda). To platí především v izraelsko-palestinském konfliktu.⁹⁹ Z tohoto důvodu podle autora také mohl být

---

⁹⁵ Martin Gilbert, str. 566-567

⁹⁶ Meron Benvenisti, „Peace Process and Intercommunal Strife“, in „The Middle East in a Global Perspective“, ed. Bz Judith Kipper and Harold H. Saunders. Westview Press, AEI 1991. Page 43.

⁹⁷ Yaacov Bar Siman Tov

⁹⁸ Avi Shlaim, „The Iron Wall, Israel and the Arab World“, strana 487.

⁹⁹ Meron Benvenisti, „Peace Process and Intercommunal Strife“, in The Middle East in Global Perspective. Pg 47.

ukončen konflikt mezi Egyptem a Izraelem, zatím co v případě izraelsko-palestinského konfliktu k tomu nedošlo. Zatímco Izrael je dnes uznávaným státem mezinárodního společenství a členem OSN, Palestinci se pod Palestinskou samosprávou nacházejí teprve někde na cestě k samostatnosti. Jsou stále pod faktickou okupací a jejich ekonomické aktivity a volný pohyb osob do velké míry závisí na izraelské vůli.

Na druhou stranu hnutí Hamás, které vyhrálo poslední palestinské legislativní volby v roce 2006, a které je Izraelem považováno za teroristickou organizaci, donedávna stálo v opozici Palestinské samosprávě.¹⁰⁰ Hamás tedy rozhodně není pro Izrael partnerem pro vyjednávání, stejně jako ani Izrael není partnerem pro Hamás. „Terorismus“, který je chapán na, je argumentem využívaným oběma stranami k odmítání jednání a vedení násilných akcí – je to tedy jakýsi návrat do doby před Oslem, do hry s nulovým součtem. Kombinace oslabeného vyjednavče (PS) a teroristické organizace oproti státu (Izrael) vytváří nerovné schéma.

3.1.2 Podstata konfliktu

Konflikt obecně definuje Wallenstein jako: „společenskou situaci, ve které minimálně dvě strany usilují ve stejný moment v čase o ‘vzácné statky‘ (‘scarce resources‘).¹⁰¹ Existují dvě varianty: 1. Tyto statky jsou vnímány jako nedělitelné, a vzniká tedy konflikt s nulovým součtem, který je víceméně neřešitelný, a nebo 2. v případě „sdílení moci“ po konfliktu strany změnilly svůj postoj, statky považují za „dělitelné“, a konflikt o nenulovém součtu je tak možné vyřešit. V případě izraelsko-palestinského konfliktu se jedná původně o střet o území Palestiny, která se stala po 1. světové válce britským mandátním územím, které sionisté¹⁰² považují za domov židů, ale které zároveň obývají palestínští arabové, vyznání především muslimského. První sionistická osada pochází již z roku 1882, kořeny konfliktu jdou tedy daleko do historie, ale eskalují až prvním arabským povstáním z roku 1936 s cílem svrhnout britský mandát nad Palestinou a potlačit etablování židovské populace na jejich území. Rozdělení země na palestinský arabský stát a Izrael na základě rezoluce Rady bezpečnosti 181 z roku 1947 bylo palestinskou stranou zásadně

---

¹⁰⁰ Podepsání Káhirské dohody na konci dubna 2011

¹⁰¹ Wallenstein, str. 15.

¹⁰² ODKAZ NA VÍCE INFO, nevypisovat

odmítnuto, protože svou zemi považovali za nedělitelnou – území tedy představovalo nedělitelný statek a konfliktní situaci s nulovým součtem.

Externalizace (či internacionalizace) konfliktu byla potvrzena 15. května 1948 invází arabských států proti Izraeli, kdy se spor mezi komunitami stal konfliktem mezi suverénními státy v izraelsko-arabském konfliktu.¹⁰³ Konflikt se konci 80. let a v průběhu 90. let vrací na izraelsko-palestinskou úroveň, byť ne ve smyslu jeden suverénní stát vs. suverénní stát.

3.1.2.1 *Body střetu aneb o čem je konflikt?*

Ústřední témata konfliktu (zde nejsou záměrně řešeny otázky arabsko-izraelského konfliktu) a sporné body většiny jednání vycházely v minulosti z vojenského vítězství Izraele ve válce o nezávislost a z útěku přes půl milionu Palestinců ze země.¹⁰⁴ otázky návratu uprchlíků, po té vytvoření samostatného palestinského státu (ve smyslu „dvou-státního“ řešení), uznání existence Izraele, statutu Jeruzaléma, problému izraelských osad a v neposlední řadě problému terorismu, ozbrojených útoků a bezpečnosti obou stran. Výčet není samozřejmě vyčerpávající, navíc, v průběhu času se k původnímu střetu o území přidaly další aspekty týkající se náboženství, které se také staly součástí definice táhlého konfliktu.

Z obecného pohledu palestinská strana od začátku konfliktu (eskalace ve 30. letech) usilovala o „navrácení kontroly“¹⁰⁵ nad celým územím bývalé mandátní Palestiny, které ztrácela v důsledku židovské imigrace, vyhlášením nezávislosti Izraele a následně v důsledku porážky arabských zemí v roce 1948. V současnosti by umírněné skupiny byly ochotny přistoupit na „dvou-státní“ řešení; toto řešení by akceptovala e OOP (a Fatah), ale zřejmě by mu bylo nakloněno i hnutí Hamás. S řešením na bázi dvou států je však spojená i sporná otázka statutu Jeruzaléma, která figuruje v konfliktu již od roku 1947 (první rezoluce OSN na toto téma), a problém výstavby a osud židovských osad na území, které by mělo být součástí palestinského státu. Stále zde také figuruje přítomnost původně 700 000 uprchlíků žijících v okolních státech a ve zbytku světa.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Avi Shlaim, *Israel and Palestine*.

¹⁰⁵ navrácení kontroly je zde relativní – spíše se jedná o jistou autonomii vzhledem k otomanské dominanci před 1. Světovou válkou a britské dominanci po jejím ukončení.

¹⁰⁶ Medea, *Les Palestiniens*

Hlavním pilířem izraelských nároků v konfliktu je ale bezpečnost – zastavení teroristických útoků, ostřelování z Gazy a uznání existence Izraele a rovněž vydání uneseného vojáka Gilada Šalita.¹⁰⁷ Na tento izraelský „nárok“ se ale vážou další palestinské požadavky spojené s otázkou kontroverzní „bezpečnostní zdi“ na Západním břehu, diskriminujících check-pointů, blokády Gazy, či bombardování Gazy. Bezpečnostní otázky jsou zřejmé, nicméně záměry izraelské strany se mohou jevit jako méně čitelné, zejména stále vznikající osady, a to hlavně v Jeruzalémě

3.1.3 Fatah vs Hamas jako odnož izraelsko-palestinského konfliktu

S redefinicí politických sil na palestinské straně a tendencí OOP přistoupit na mírová jednání také došlo ke štěpení, především na straně Hamásu a jiných vyhraněných skupin, buď v rámci OOP, nebo mimo něj (Hamás nikdy členem OOP nebyl). V průběhu devadesátých let se konflikt mezi hnutím Fatah, do jisté míry stále guerrillovým hnutím, a Hamásem vyhrotil v souvislosti s mírovým procesem, který Fatah v rámci OOP podporoval,¹⁰⁸ zatím co Hamás jej násilnými útoky na Izrael sabotoval. Hamás stál v opozici proti vytvoření Palestinské samosprávy, v jejímž čele Fatah s Arafatem působil, a zamítl všechny dohody o principech z Osla, Madriské konference a Washingtorských jednání. Palestinské bezpečnostní složky měly mandát pozastavit násilí páchané na Izraelcích, což byl také bod neshody s Hamásem. Docházelo k mučení a zavírání členů Hamásu.¹⁰⁹ *Po druhé intifádě rivalita mezi Fatáhem a Hamásem dále narůstala, jakož i jeho vliv v Gaze a na Západním břehu.* Síla 17, člen OOP, se střetla s Hamásem během konfrontací v roce 2005.

V souladu se Chartou Hamásu je jakákoli dohoda s Izraelci v rozporu s ideou Palestinské země pod vládou Islámu, Z principu tedy tato dvě hnutí stojí v opozici, i když Hamás oficiálně respektuje další nacionalistická hnutí s ohledem na náboženství (Charta), nicméně konflikt mezi těmito skupinami se zdá být založen spíše na sporu o moc než o fungování Palestiny (načasování eskalace násilí mezi Hamásem a Fatáh těsně před a po volbách do Palestinské legislativní rady v roce 2006, které vyhrál Hamás). Bezpečnostní složky PS byly pod kontrolou Hamásu, který

---

¹⁰⁷ priority současné izraelské vlády: <http://www.pmo.gov.il/PMOEng/Government/Policy/> seznam útoků na izraelské civilisty na stránkách premiéra Izraele, <http://www.pmo.gov.il/PMOEng/Communication/IsraelUnderAttack/attlist.htm?Page=7>

¹⁰⁸ Fatah endorsement

¹⁰⁹ Uppsala conflict database

nemohl platit výplaty z důvodu mezinárodní blokády, abezpečnostní situace se začala zhoršovat. Hamás si vytvořil tzv. „Executive Forces“ pod vedením Ministerstva vnitra a v roce 2007 odstranil z pásma Gazy bezpečnostní složky Fatahu. (Mohammed Dahlan – Fatah pro-coup; Tit-for-tat charakteristika boje, viz Databáze Uppsala). Sřety probíhají mezi Fatah a Hamásem skrze afileované milice, na straně Hamásu se jedná o Brigády Qassam, u Fatah jsou to Brigády mučedníků Al Aqsa.¹¹⁰

3.1.4 Izraelsko-palestinský konflikt jako „nepoddajný“ konflikt připraven pro mediaci

V konfliktu dlouhém přes šedesát let (bereme-li v úvahu také období před vyhlášením samostatného státu Izrael), byly za dobu jeho trvání aplikovány mírové i nemírové metody rezoluce konfliktu. Jak bude popsáno níže, byl to především Egypt v období do zahájení vyjednávání s Izraelem po Říjnové válce, který se snažil konflikt¹¹¹ řešit válečnými sřety (vedle Sýrie). Co se mírových metod týká, převládaly aktivity Organizace spojených národů jako časté fórum pro řešení konfliktu (ve formě rezolucí), a široká škála mediálních snah od zaujaté mediace skrze Spojené státy přes mediaci neutrální s pomocí norských mediátorů v Oslu.¹¹² Realistické vnímání světa převládalo během studené války, a proto i způsoby managementu konfliktu na Blízkém východě se zaměřovaly na sílu, koncept tzv. „železná zď“¹¹³, odstrašování („coercion“), případně otevřená válka, přičemž „coercion“ se stalo běžným postupem během pokusů o vyřešení konfliktu.

Stručný výčet pokusů řešit konflikt v jeho izraelsko-arabské i izraelsko-palestinské formě jen posiluje charakteristiku izraelsko-palestinského konfliktu jako konfliktu „táhlého“, a „nepoddajného“. Do řešení konfliktu se zapojila řada aktérů, co se mediace týče a zprostředkování jednání, a byly použity různé druhy mediace – silová mediace, zaujatá mediace i neutrální, tajná mediace. Mezi další iniciativy patří Roadmap a ustavení Kvartetu složeného ze Spojených států, Ruska, OSN a Evropské unie, Rezoluce Organizace spojených národů.

---

¹¹⁰ Tagheed el Khodary, Isabel Kershner, May 15, 2007, “Palestinian Minister quits, as factions battle on“ <http://www.nytimes.com/2007/05/15/world/middleeast/15mideast.html?ref=alaksamartyrsbrigades>

¹¹¹ Je otázkou, zda Egypt během válečných sřetů stavěl izraelsko-palestinský konflikt do popředí, minimálně u prezidenta Sadata tomu tak je méně nežli za prezidentského úřadu Násira.

¹¹² Ale existují zde také alternativní cesty jakými jsou neformální workshopy a neformální setkání v pozadí

¹¹³ Termín, se kterým přišel Jabotinsky, vycházející ze skutečnosti, že Arabové nikdy nepřijmou existenci Izraele, a proto musí kolem svého státu vybudovat pomyslnou železnou zď.

Příklady snah o řešení konfliktu zároveň poukazují na internacionalizaci, jak konfliktu samotného, tak úsilí k jeho řešení, a dalo by se tedy říci i jeho šíření a prohlubování. Na druhou stranu, i přes to, že konflikt stále pokračuje a dochází k násilnostem na obou stranách (al Aqsa intifáda, nedávný teroristický útok v Jeruzalémě, palestinské oběti během komemorací dne vyhlášení samostatného státu Izrael, neboli Nakba), došlo během let k zásadním posunům právě skrze tyto mírové snahy. Palestinská strana se posunula z neuznané, prakticky neexistující (Golda Meier) entity do pozice polo-autonomní vlády, která je v procesu definice státních hranic a ukončení okupace. Je zde tedy jasný posun v konfliktu, a tedy i možnost dalšího vývoje řešení. “Rezoluce egyptsko-izraelského konfliktu a posun k možné rezoluci dalších dyadických konfliktů jsou výsledky postupného, ale úspěšného managementu konfliktu, který započal proces učení v konfliktu.”¹¹⁴

Níže budou představeny hlavní mírové iniciativy a jejich výsledky pro palestinskou otázku.

3.1.4.1 Izraelsko-palestinský konflikt a pokusy o urovnání konfliktu – zaujatá dominantní mediace Spojených států vůči Izraeli

Zaujatá mediace jako metoda řešení izraelsko-palestinského konfliktu, aplikována na Egypt, která je předmětem této práce, je již zavedena a dosud ji ztělesňovaly zejména Spojené státy, které představují největší mezinárodní oporu pro Izrael. Americká role v konfliktu vychází z blízkých vztahů USA s Izraelem; Izrael je největším příjemcem americké vojenské a ekonomické pomoci vůbec. Tato podpora v minulosti umožnila izraelskou pozici ovlivňovat směrem k přijetí mírového řešení. Bylo tomu například u Madridské konference v roce 1991, kdy tehdejší premiér pravicové strany Likud Yitzhak Šamir nebyl ochoten zúčastnit se, ale Spojeným státům se podařilo Izrael nakonec k účasti dotlačit varováním o zadržení americké podpory na financování imigrace sovětských židů do Izraele po pádu železné opony¹¹⁵. Madridská konference byla svým způsobem historickým momentem, i když nedospěla ke konkrétní dohodě; poprvé se sešly všechny strany izraelsko-arabského konfliktu, včetně palestinské strany (bez účasti OOP).

Při úspěšné mediaci ale nešlo pouze o aspekt zaujatosti; byla to obecně kapacita financovat kompenzace pro konfliktní strany, které podstupují dohodou jistá rizika a ztráty. Během studené války, třetí strany – především pak USA, Sovětský svaz – zastávaly roli poskytovatele především

---

¹¹⁴ Yaacov Bar-Siman-Tov, „The Arab-Israeli Conflict: Learning Conflict Resolution“, Journal of Peace Research, vol. 31, no. 1, 1994, strana 81.

¹¹⁵ Avi Shlaim

vojenské pomoci v souladu se svými zájmy upevňovat své mocenské pozice v regionu.¹¹⁶ Bar Siman Tov tak říká, že celý mírový vývoj po říjnové válce byl možný pouze díky aktivní intervenci Spojených států, bez kterých by strany nikdy nemohly dospět k dohodě. Podle Millera je to právě ekonomická a vojenská převaha, která tuto roli Spojeným státům umožňuje hrát: „superior ekonomické zdroje/prostředky umožnily Americe prosazovat/vést peace-making v regionu tím, že malým státům poskytovaly pozitivní motivaci („inducements“) ve formě finanční asistence a transferu technologií vedle „honest brokerage“.¹¹⁷ Spojené státy garantovaly a vykompenzovaly Egyptu mírovou dohodu s Izraelem vyjednanou americkým ministrem zahraničí Kissingerem a prezidentem Carterem a podepsanou v roce 1979, od té doby do Egypta přitéká kolem dvou miliard dolarů ročně ekonomické i vojenské podpory. Princen¹¹⁸ popisuje intervenci Američanů po říjnové válce v roce 1973 jako příklad „principálního mediátora“. Nelze však říci, že pozice a materiální aspekty zcela ovlivnily přístup stran k jednání. Na příkladu americké mediace konfliktu o Falklandské ostrovy mezi Argentinou a Velkou Británií se ukázalo, že mezinárodní postavení není zcela rozhodující o úspěchu mediace (Kleiboer).

Spojené státy zůstávají věrní jednoznačné podpoře Izraele, což dokládá z posledních let například dopis od amerického prezidenta Bushe z dubna 2005 těsně před stažením Izraele z Gazy, ve kterém garantuje podporu Izraeli, pokud si bude chtít ponechat části okupovaného území a osady na nich. Bush navíc podpořil izraelskou interpretaci rezoluce OSN 242. Během Bushovy administrativy byl však americký partner vnímán jako méně aktivní, nebo alespoň ne natolik aktivní, jako byla Clintonova administrativa. Poslední velkou Bushovou iniciativou byla mezinárodní konference v Annapolis, v listopadu 2007, jejíž cílem bylo uzavření mírové smlouvy do konce roku 2008. Bývalý izraelský premiér Ehud Olmert byl ale pravicovými stranami nazván „lame duck“, procházel v té době vyšetřováním z korupce – a neměl tedy příliš legitimacy. Podle Yossi Alphera konference v Annapolis ani nemohla uspět, protože Spojené státy, a ministryně zahraničí Rice, navíc neinvestovaly energii do separátních vyjednávání před konferencí.¹¹⁹ Již po prvním setkání Abbáse a Olmerta „bylo ale náročné obnovit vyjednávání kvůli vedoucí pozici

---

¹¹⁶ Gerald L. Sorokin, „Patrons, Clients, and Allies in the Arab-Israeli Conflict“ in „Regional Security in the Middle East: Past, Present and Future“, Ed. Zeev Maov, Frank Cass & Co. Ltd, London, 1997

¹¹⁷ Benjamin Miller, „Great Powers and Regional Peacemaking: Patterns in the Middle East and Beyond“ in Regional Security in the Middle East, str. 117.

¹¹⁸ Thomas Princen, „Third Parties: Principals and Neutrals“, in „Intermediaries in International Conflict“, Princeton University Press, 1992.

¹¹⁹ Yossi Alpher in „Bound to Cooperate: Europe and the Middle East“

Hamásu v PA“. USA ale využily příležitosti izolovat Hamás (cílem bylo izolovat a potlačit radikální islamismus a zabránit rozšíření vlivu hnutí Hamás).¹²⁰

Dalším americkým selháním se stala konference ve Washingtonu ze září 2010, již za podpory Obamovy administrativy. I přesto, že ekonomické avojenské vztahy s Izraelem pokračují, Obama se poněkud distancuje od izraelské politiky zejména týkající se výstavby osad, a je nakloněný „dvou-státnímu“ řešení na úrovni hranic před šestidenní válkou, na základě rezoluce RB OSN 242.¹²¹

3.1.4.2 *NORSKO – jako neutrální mediátor*

Na částečný úspěch konference v Madridu navázala tajná, přímá mediace neutrálního Norska; tento druh mediace je také nazýván „track II diplomacy“. ¹²² Izrael v prosinci 1992 zrušil zákon, který zakazoval kontakt s OOP, a na jaře 1993 se nabídlo Norsko, že zprostředkuje přímé rozhovory mezi OOP a Izraelem. Vyjednávači byli norský ministr zahraničí Johan Jorgen Holst, diplomat Terje Rod-larsen a jeho žena Mona Juul. V březnu 1993 byly v Oslu zahájeny tajné rozhovory, kterých se na izraelské straně zúčastnil Josi Bejlin, na straně Palestiny Mahmoud Abbas; američané se jednání neúčastnili, ale stejně jako Egyptané o nich věděli, a dokonce jejich účinnost. Téhož roku dne 13. září došlo k setkání Rabina a Arafata a Peres a Abbas podepsali smlouvu z Osla. Výsledkem jednání byla deklarace principů přechodné samosprávy – na přechodnou dobu pěti let měla být ustanovena Palestinská národní samospráva v okolí města Jericho a ve větší části pásma Gazy. Palestinská autonomie spočívala v oblastech vzdělání, kultury, sociálních záležitostí, přímých daní, turismu. Závěrečná dohoda měla být uzavřena na základě rezolucí OSN 242, 228. Hamás a Palestinský Džihád smlouvu odmítli.

Po letech eskalovaného konfliktu, proběhlo cca. 12 tajných setkání mezi představiteli Izraele a Palestiny, a bylo jim dopomáháno norskými vědeckými pracovníky a diplomaty. Před začátkem vyjednávání byly obě strany vysoce motivovány zapojit se do jednání. Situace totiž

---

¹²⁰ Michelle Dunne, „The United States, Europe and the Middle East: Shifting Challenges and Priorities“, in „Bound to cooperate: Europe and the Middle East“.

¹²¹ Například během proslovu před Valným shromážděním OSN, Barack Obama| September 23, 2009

US President Obama's speech <http://www.fmep.org/analysis/president-obamas-speech-to-un-general-assembly-excerpts-on-middle-east>

¹²² Mona Juul, „Israel and Palestine – Experiences of mediation and mediators in the Middle East“, proslov na semináři u příležitosti výročí atentátu na hraběte Folke Bernadotte 17. září 2008 na hradě Uppsala.

představovala “stalemate” - Izraelci ani Palestinci nemohli porazit druhou stranu. Navíc se jednalo o situace “hurting stalemate”, kde Izrael musel být permanentně ve vojenské pohotovosti, Izrael se začal strachovat o podporu ze strany USA jako následek války v Perském zálivu. Rabin měl také strach z vzestupu Hamásu, (identický strach jako u Egypta) jako alternativy k současněmu vedení Fatah pod Arafatem. Třetí strana zde hrála nezastupitelnou roli v poskytování kruhových pojistek, které byly vytvořeny právě třetí stranou. Víra rostla na úrovni osobní, optimismus se poté vracel zpět domů.¹²³

3.1.4.3 *Arabské státy – hledá se zaujatý mediátor*

Postoj arabských států vůči izraelsko-palestinského konfliktu je od počátku předmětem kritiky nejen ze strany Palestinců, ale také Izraele. „Arabské státy se zajímají o Palestince jen minimálně, jak se ukázalo během vojenské kampaně v Libanonu nebo dlouhých měsíců intifády, či cynické exploitace problému Saddámem Husajnem. Arabské režimy věří, že udělali pro Palestince vše, co mohly, a angažují se v palestinské otázce, jen pokud to vyhovuje jejich zájmům.“¹²⁴ Meron Benvenisti zmiňuje spojení mezi otázkou invaze Kuvajtu, podporou palestinské otázky a bojem proti sionismu – Saddam Husejn podmínil své stažení z Kuvajtu stažením Izraele z Palestiny a Sýrie, přičemž se na stranu Iráku postavil i Jásir Arafat, čímž si poškodil pozici nejen u Kuvajtu, ale těsně po událostech byla OOP zastavena finanční podpora, která v předešlé dekádě dosahovala až 10 miliard dolarů od Kuvajtu, Saudské Arábie a Spojených arabských emirátů.¹²⁵

Přesto, že jordánský král Abdullaáh „sjednal“ první setkání Abbáse a Ehuda Olmerta poprvé v roce 2006, historie jordánské role v izraelsko-palestinském konfliktu spíše napovídá konfrontačnímu postoji vůči Palestincům. Od okupace západního břehu a Gazy v šestidenní válce v roce 1967 byla na stole vždy varianta „jordánského řešení“ problému okupace, tedy, že by hustě osídlené části Západního břehu a Gazy přešly do rukou jordánského krále (tuto variantu podporuje strana práce v Izraeli).¹²⁶ V roce 1970 bojovalo Jordánsko s OOP - OOP provádělo útoky přes

---

¹²³ Dean G. Pruitt, „Escalation, Readiness for Negotiation, and Third-Party Functions“, in Escalation in International Conflict, Faure, Zartman.

¹²⁴ Meron Benvenisti, „Peace Process and Intercommunal Strife“, pg 41

¹²⁵ CONFRONTATION IN THE GULF; Arafat's Support of Iraq Creates Rift in P.L.O.

By YOUSSEF M. IBRAHIM, Special to The New York Times

Published: August 14, 1990

¹²⁶ Avi Shlaim, Iron Wall

hranice do Izraele a destabilizovalo Joránsko. Jordánsko si tehdy na svou stranu málem přizvalo Izrael a Sýrie hrozila zapojením se do konfliktu. OOP bylo poraženo a přesunulo se v čele s Arafatem do Libanonu. Opět jako důsledek útoků prováděných z jordánské půdy, Hussein nechal vyloučit Abu Jihad (Khalil al Wazir) – šéfa operací v OOP a zástupce Arafata, a nechal také zavřít kanceláře PLO v Ammánu. „The Policy of Israel is to strengthen the position of Jordan in Judea and Samaria and to strike at the PLO.“

Liga arabských států (LAS) jako původně egyptsko-britský projekt sloužila jako platforma arabskému nacionalismu ztělesněného egyptským prezidentem Násirem. Ministři zahraničí se dohodli na jejím vytvoření během jejich schůze v Alexandrii v září 1944. Formálně byla založena smlouvou mezi Egyptem, Transjordánskem, Libanonem, Saudskou Arábií, Sýrií a Jemenem. Bylo to sdružení politického rázu, charakteristické pro podporu palestinské věci, převážně se zabývající izraelsko-palestinským konfliktem. To se také projevilo po vyloučení Egypta z LAS po té, co Anwar Sadat za Egypt uzavřel mírovou dohodu s Izraelem na základě dohod z Camp David v roce 1979 (trvalo do 1989, do té doby sídlila organizace v Tunisu).

Dnes LAS předkládá návrhy společných arabských pozic, v roce 2002 přijala LAS na summitu v Bejrútu Arabskou mírovou iniciativu, předloženou Saudskou Arábií. Plán navazoval na princip „land for peace“, nabízející Izraeli navázání diplomatických styků a bezpečnostní garance (viz rezoluce OSN 242). Po vyloučení Egypta z LAS v roce 1979 Liga prosazovala arabské řešení palestinského (nebo spíše izraelského?) problému ve formě mezinárodní konference (Summit 1982 ve Fezu). Hussein tedy navrhl svolání mezinárodní konference s účastí pěti členů RB OSN a všech stran konfliktu, včetně Palestinců.¹²⁷

V srpnu 1981 Saudský král Fahd přišel s plánem, ve kterém volal po stažení izraelských sil z okupovaných území a uskutečnění míru v regionu, předložení konkrétního plánu na vytvoření palestinského státu a centrální roli OSN v přechodném období, ale také na ukončení bezpodmínečné podpory Izraele Spojenými státy.¹²⁸ Další saudský mírový plán, přijatý na summitu LAS v Maroku pod názvem Arabská mírová iniciativa. schválena iniciativa saúdského korunního prince a pozdějšího krále Abdalláha, Vrcholné setkání v Sharm al Sheikh 8.2. 2005: účast Mubáraka, jordánský král Abdalláh II, Abbas, izr. Premiér Ariel Sharon

V roce 2006 LAS pověřila Egypt, aby vyjednal mír mezi znesvářenými Hamásem a hnutím

---

¹²⁷ „Iron Wall“

¹²⁸ Israel Arab Reader, strana 416

Fatah.

3.2 EGYPT JAKO ZAUJATÝ MEDIÁTOR? APLIKACE TEORIE MEDIACE

Egypt dlouhou dobu zastával pozici úhlavního nepřítele Izraele. Změna nastala až po historické návštěvě prezidenta Sadata v Jeruzalémě v roce 1977 a následném podepsání mírové smlouvy v Camp David v 1979, které bylo výsledkem náročných jednání „shuttle diplomacy“ amerického ministra zahraničí Davida Kissingera. S výjimkou několika příležitostí, jako bylo podepsání dohody o Jerichu a Gaze v květnu 1994 během jednání v Tabě (Camp David II) a následné krizi v Gaze, nebo jednání o rekongiaci mezi Hamásem a Fatahem, hrál Egypt spíše diskretní roli při podpoře řešení izraelsko-palestinského konfliktu, a to i přes všudypřítomnost prezidenta Mubáraka po boku jordánského krále a představitele Spojených států v mediích během mírových rozhovorů a konferencí.¹²⁹ V případě Egypta sice existuje silný historický precedent zapojení do izraelsko-palestinského konfliktu na palestinské straně, především ve válečných střetech s Izraelem a skrze pan-arabskou symboliku.¹³⁰ Ovšem vývoj situace v regionu a v samotném Egyptě, včetně podepsání mírové smlouvy s Izraelem, zapříčinil opatrnější přístup Egypta, směřující spíše k pragmatické linii prezidenta Sadata a jeho novými prioritami. Je ale bez pochyby, že stabilita v regionu je pro Egypt zcela klíčová, a to už jen kvůli proximitě pásma Gazy a Izraele a zranitelné vnitropolitické situaci. Otázkou je, do jaké míry může Egypt tuto stabilitu vytvořit a zda k ní povede vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu, a tedy existují předpoklady pro motivaci Egypta zasáhnout a přispět k řešení.

Identifikace Egypta jako zaujatého mediátora (jeho charakter, vůle a schopnost) je zde posuzována podle definice Isaaca Svenssona, a to z hlediska mediátorova přístupu vůči jedné straně konfliktu a míry podpory této strany ekonomicky, vojensky či logisticky v průběhu konfliktu, případně z hlediska vlastní účasti v konfliktu (viz 2. Kapitola). Dále zde budou brány

---

¹²⁹ září 2010 ve Washingtonu, příkladem mohou být nadějně rozhovory mezi Netanyahuem a Abbásem ve Washigtonu – <http://www.guardian.co.uk/world/2010/sep/17/al-ahram-newspaper-doctored-photo-hosni-mubarak>

¹³⁰ Zde je otázka, do jaké míry se opravdu jednalo o egyptské účasti na izraelsko-palestinském konfliktu spíše než na čistě izraelsko-arabském konfliktu

v potaz zájmy mediátora a přístup ke konfliktu skrze předešlé intervence v konfliktu a posouzení, do jaké míry se v jeho chování a mediaci tyto zájmy promítají. Vzhledem k tomu, že od zaujatého mediátora očekáváme silnější pozici v mediaci, tj. přesvědčování a předkládání vlastních návrhů, důležitým měřítkem je také pozice mediátora, tedy Egypta v regionu a vůči stranám konfliktu.

Pomocí následujících pěti ukazatelů bude představena role Egypta jako mediátora a budou popsána jeho slabá a silná místa, která mohou mít vliv na pozici zaujatého mediátora:

- 1) Geopolitika/pozice Egypta v regionu – populace, kulturní aspekty, historický vliv (jak bude popsáno v následující kapitole), sídlo autority sunnitského Islámu,
- 2) Strategické a bezpečnostní zájmy Egypta v souvislosti s izraelsko-palestinským konfliktem,
- 3) Historická pozice Egypta vůči Palestině před a během války o nezávislost Izraele, v souvislosti s šestidenní válkou a podporou palestinských guerril fedajín a přístup Egypta k Organizaci pro osvobození Palestiny,
- 4) Případy egyptské mediace po uzavření mírové dohody s Izraelem.

I přes silné historické precedenty a kulturní, jazykové a náboženské vazby lze v určitých momentech považovat Egypt spíše za nepřítele Izraele nežli přítele Palestinců. Jeho zájmy jdou v zásadě ruku v ruce s izraelskými zájmy, a to vzhledem k výhodnosti mírové smlouvy a štědré podpoře Spojených států. Egypt se navíc obává podobného vývoje stejně jako Izrael. Egypt je tedy vázán.

Napojení Egypta na Palestinu není jen geografické, ale také symbolické. Ikona palestinského nacionalismu, Yásir Arafat, se v Egyptě údajně narodil, studoval zde, a začal vytvářet platformu pro budoucí palestinská politická hnutí.

3.2.1 Regionální význam Egypta

V případě Spojených států hrálo zásadní roli materiální zázemí a způsob, jak zvýšit svůj vliv na strany konfliktu, jak tomu bylo například u Egypta nebo opakovaně u Izraele. Na případu Egypta aplikují alternativní – do jisté míry až orientalistický – pohled na interpretaci pozice Egypta v regionu a ve světě.

Finance nemají významný vliv při řešení izraelsko-palestinského konfliktu (možná kromě Saudské Arábie). Existují zde jiné významné podmínky, jako je třeba strategická poloha země,

předchozí mediační zkušenost, kulturní a historická proximita s jednou stranou konfliktu, které mohou určit její pozici vůči straně. Nebude zde tedy zkoumána ekonomická pozice Egypta (Egypt se potýká s ekonomickými problémy a je stále kvalifikován podle GDP jako rozvojová země). Ekonomické motivace Egypta při řešení konfliktů se tedy alespoň prozatím budou pohybovat po linii Spojených států, alespoň dokud nedosáhne určité pozice díky štědré ekonomické a vojenské podpoře, které se mu dostává. Nicméně, existuje předpoklad, že i v rámci takového manévrovacího prostoru může Egypt zastávat zaujatější pozici ve prospěch vůči Palestině, aniž by byl nucen překračovat linii spojenectví (především se současným prezidentem Barackem Obamou).

3.2.1.1 Geopolitika

Po Alžírsku, Saudské Arábii, Libyi a Iránu je Egypt největším státem na Blízkém východě a v severní Africe s rozlohou 1001450 km²,¹³¹ a co se týče populace, Egypt se nachází na 15. příčce nejlidnatějších zemí světa s 82 079 636 miliony obyvatel (v regionu se takové lidnatosti blíží pouze Írán se 77 miliony obyvatel) a v arabském světě je tak nejlidnatější zemí.¹³² Kupní síla Egypta je odhadována na asi 500,9 miliard amerických dolarů, což je o 120 miliard méně než Saudské Arábie. Populace Egypta je etnicky víceméně homogenní (s výjimkou beduínských Arabů a kolem 100 000 Núbijců v Horním Egyptě). I když soužití egyptské populace není ohroženo pokusy o odtržení, Egypt zažívá čas od času sektářské střety a protesty vyjadřující nespokojenost beduínské populace. Kolem 90 procent obyvatelstva je muslimského vyznání, většinou sunnitského, 9 procent pak představují Koptové a zbylé procento jiní křesťané.¹³³

Geograficky Egypt spojuje Africký kontinent s regionem Blízkého východu, má přístup ke Středomoří, k Rudému moři a zálivu Aqaba. Egypt kontroluje provoz Suezského kanálu, důležitou a také nejkratší spojovací obchodní trasu mezi západní a východní částí polokoule, zajišťovaný „Autoritou Suezského kanálu“. Roční průměr lodí čítá kolem 20 000 lodí z 60-100 států světa.¹³⁴ Když Násir přijal 26. července 1956 jednostranné rozhodnutí o znárodnění kanálu,

---

¹³¹ CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2147rank.html?countryName=Egypt&countryCode=eg&regionCode=af&rank=30#eg>

¹³² CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html?countryName=Egypt&countryCode=eg&regionCode=af&rank=15#eg>

¹³³ Background note: Egypt, US Department of State, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5309.htm#defense>

¹³⁴ Suez Canal Yearly Reports, <http://www.suezcanal.gov.eg/reports.aspx>

vyprovokovalo to u akcionářů, zvláště Velké Británie, Francie a Izraele, vzhledem ke strategické důležitosti tohoto vodního toku, protireakci ve formě invaze do Egypta.. Podobně pak působilo rozhodnutí Násira uzavřít Tíránskou úžinu v květnu 1967, která je strategickou vodní trasou pro Izrael jakožto jediná cesta spojující Izrael s Rudým mořem, což bylo narušení svobody navigace, která je zmíněna v mírové dohodě mezi Egyptem a Izraelem. Tento akt stál na počátku izraelského útoku na arabské státy v tzv. šestidenní červnové válce.

3.2.1.2 *Politický vliv a kulturní vliv (arabismus)*

Egypt hrál významnou roli proponenta panarabismu a budování arabské jednoty v regionu. Pod vedením Egypta byly vedeny snahy o sdružení arabských pozic a ustavení panarabské organizace, tzv. Ligy arabských států. Rovněž ostatní arabský svět se průběžně sjednocoval v rámci vytváření arabských pozic, a to rovněž vůči Palestině. V roce 1944 (25. září - 7. říjen) se v Alexandrii na základě pozvání předsedy vlády Náhháse Paši konala přípravná konference arabské jednoty, na níž byly dohodnuty základní rysy panarabské organizace formulované v Alexandrijském protokolu. Za podpory Velké Británie i Spojených států byla 22. březnu roku 1945 svolána ustavující konference LAS v Káhiře, za účasti Egypta, Iráku, Zajordánska, SA, Sýrie, Libanonu a Jemenu. V příloze Charty bylo rovněž usnesení o Palestině a o spolupráci s arabskými zeměmi, které nejsou členskými státy LAS. Káhira se založením LAS stala nejen nejvýznamnějším centrem arabského světa, ale i útočištěm prominentních emigrantů.

Egypt, ještě jako Spojená arabská republika, intervenoval v Jemenu během občanské války a poslal vojska na podporu republikánského převratu 26. září 1962 proti monarchii, která byla podporována Saudskou Arábií a Jordánskem. Egyptská přítomnost v Jemenu dosáhla až 28 000 vojáků a trvala až do roku 1967, kdy se Egypt po neúspěších stáhnul před hrozící válkou s Izraelem; během této intervence arabský stát poprvé použil chemické zbraně..

Dominantní pozici Egypt do jisté míry ztratil s podpisem mírové smlouvy s Izraelem, či ještě dříve s náznakem ochoty vyjednávat o izraelském stáhnutí se ze Sinaje v důsledku Říjnové války.¹³⁵ Sídlo Ligy arabských států se ne protest přestěhovalo do Tunisu. Během iránsko-irácké války došlo k jisté legitimizaci míru s Izraelem a obnovení dominantní pozice – Egypt poskytoval

---

¹³⁵ Ali E. Hillal Dessouki, „Egyptian Foreign Policy since Camp David“, in „The Middle East, Ten Years after Camp David“, Ed. William B. Quandt, The Brookings Institution, Washington 1988.

Iráku vojenskou p odporu a arabské státy si uvědomily, jakou roli Egypt, je-li třeba, zastane.¹³⁶ Po různých peripetiích byl Egypt po svém vyloučení z opět do Ligy arabských států v květnu 1989 přijat, a v následujícím roce rozhodla rada ministrů LAS o navrácení sídla LAS do Káhiry. Během války v Zálivu proti Saddámovi Husseinovi se Egypt projevil jako klíčový spojenec, když v rámci mezinárodní koalice vedené Spojenými státy vyslal vojska do Saudské Arábie na výpomoc.

Avraham Tamir, bývalý izraelský generál a bezpečnostní poradce adresoval premiérovi Peresovi¹³⁷ v roce 1985 memorandum, ve kterém hovoří o důvodech, proč je nyní čas na mírovou dohodu; vedle irácko-iránské války, narušené vojenské infrastruktury PLO po invazi do Libanonu zmiňuje, že „Egyptské znovuzískání tradiční pozice prvenství v arabském světě posílilo trend směrem k mírové rezoluci mezinárodních sporů“.¹³⁸

3.2.1.3 Vojenská síla – schopnost vést válku

V současné době egyptská armáda počítá přibližně 450 000 vojáků, je podporována Spojenými státy a považována za strategického spojence.¹³⁹ Egypt je zapojený do společných strategických cvičení, operace „Bright Star“¹⁴⁰, což jsou taktická vzdušná, pozemní, námořnická cvičení a cvičení na speciální operace vedená Spojenými státy a Egyptem dohromady (cvičení se účastní také další arabské státy). V minulosti stál Egypt v centru všech vojenských operací – žádný arabský stát nešel do války, pokud nebojoval také Egypt, a to platilo pro všechny válečné střety s Izraelem – šestidenní válka, říjnová válka. (Za zmínku však stojí i neúspěšné zapojení na straně republikánů v občanské válce v Jemenu proti Saudy podporovaným rojalistům v roce 1962.) Po boku Spojených států a Sovětského svazu a dalších arabských států se Egypt rovněž účastnil v roce 1991 operace Pouštní bouře s cílem osvobodit Kuvajt (na základě rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 678 opravňující použití síly proti Iráku). Egypt přispěl 30 tisíci vojáky (vedle 45 tisíc ze strany Saudské Arábie, 12 tisíc z Kuvajtu a dalších 17 tisíc ze strany Sýrie).¹⁴¹

---

¹³⁶ Iron Wall.

¹³⁷ <http://www.haaretz.com/news/national/avraham-tamir-who-served-idf-from-1948-1982-dies-at-86-1.331677>

¹³⁸ Israel Arab Reader

¹³⁹ Background note: Egypt, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5309.htm#defense>

¹⁴⁰ <http://www.globalsecurity.org/military/ops/bright-star.htm>

¹⁴¹ koalice měla celkem 29 členů z celého světa. Jordánsko se tehdy postavilo na stranu Saddáma Husajna. Martin Gilbert, „A History of the 21st Century“ Volume Three: 1952-1999, Perennial, London 1999.

3.2.2 *Strategické zájmy Egypta v řešení izraelsko-palestinského konfliktu*

Prezident Mubarak zdědil po Sadatovi mírovou smlouvu s Izraelem. Smlouva s Izraelem významně ovlivňuje zahraniční i vnitřní politiku Egypta - Mubarak prohlásil, že mírovou smlouvu během svého úřadu zanechá a bude na ní stavět, a postoj, jaký zaujme nově zvolený prezident v režimu po pádu Mubáraka zásadně ovlivní mezinárodní pozici Egypta. Egypt je prezidentským režimem, je to tedy prezident, kdo dělá politiku v Egyptě, a rozhoduje o strategických krocích země (viz egyptská ústava z roku 1971, a lze předpokládat, že i budoucí nová ústava). Když Sadat odletěl do Jeruzaléma, tehdejší ministr zahraničí Ismail Fahmi rezignoval a napsal kritickou knihu o Sadatově politice, nicméně nemohl ji nijak více ovlivnit. Střety v oblasti zahraniční politiky, především v otázce Izraele a Palestiny, byly známé i za Mubáraka v prezidentském úřadu a za ministra zahraničí Amra Músy, který byl rovněž kritický vůči Izraeli. To ale neznamená, že by mezi Izraelem a Egyptem existovaly vřelé vztahy – ministerstvo zahraničí Izraele nazývá vztahy s Egyptem jako „studený mír.“

Opatrování tohoto míru je rovněž i základem amerického spojení s Egyptem, které bylo potvrzeno návštěvou prezidenta Baracka Obamy v Káhiře.

Zájmy Egypta v izraelsko-palestinském konfliktu do velké míry vycházejí z jeho citlivé vnitropolitické situace vůči islamistickým hnutím, geografickým faktorům (hranice jak s Gazou tak s Izraelem), a štědré finanční pomoci ze strany Spojených států spojené s udržováním mírové smlouvy s Izraelem, a v neposlední řadě hrozbou ze strany Íránu. V případě izraelsko-palestinského konfliktu je to pozice Egypta, která zajišťuje bezpečnost v regionu, zabránění šíření islamismu a destabilizaci regionu. I přes jisté spekulace o současných izraelsko-egyptských vztazích a budoucnosti mírové smlouvy, Egypt opustil jako strana konflikt v roce 1979 s podpisem mírové smlouvy. Nabízí se tedy spíše pozice Egypta jako „principal mediator“ (Princen). Snaží se totiž vnutit stranám řešení otázky vlády, islámského hnutí Hamás.

3.2.2.1 *Islamismus v Egyptě a izraelsko-palestinský konflikt*

Islamismus neboli politický Islám představoval do nedávna nejsilnější konkurenci režimu, který přišel v Egyptě k moci 23. července 1952. Toho „protivníka“ představovalo Muslimské bratrstvo, i když v 70. letech vznikala radikálnější a násilnější islamistická hnutí jako Al Džihád

nebo al Gamaa al Islámíja (Islámská skupina) v kontextu oddalování ideologie Muslimského bratrstva od radikálního myslitele Sajída Qutba. Po válce o nezávislost Izraele v roce 1948 následovalo v Egyptě období nepokojů. Na premiéra Nuqrašiho (ještě za monarchie) byl v prosinci 1948 spáchán atentát Muslimskými bratry¹⁴². V noci z 22. na 23. července 1952 došlo k převratu vedeného Svobodnými důstojníky a Gamalem Abdelem Násirem, budoucím prezidentem Egypta. I přes to, že Muslimské bratrstvo podporovalo revoluci, a do jisté míry napomohlo převratu (Sadat, R.P. Mitchell), bylo Muslimské bratrstvo v lednu 1954 rozpuštěno, a v prosinci stejného roku bylo 6 členů organizace popraveno. V roce 1966 byli popraveni tři členové Bratrstva, mezi nimi Sayyid Qutb. Přístup prakticky všech egyptských režimů se opíral o tendenci spojenou s obavami, že Muslimské bratrstvo uchopí násilím moc (Mitchell) a ustaví islamistický stát. Tato pozice zůstala vlastní i vládě Mubáraka. Přesto, že Muslimské bratrstvo nebylo legální politickou stranou, v čase legislativních voleb v roce 1987 se Muslimské bratrstvo stalo největší opoziční skupinou v lidovém shromáždění se 40 mandáty, a v průběhu politického života se jim dařilo spojovat se s ostatními stranami do koalic, jako například Nový Wafd.¹⁴³ Ve volbách v roce 2000 získali 17 kandidátů, v roce 2005 pak 88 (celých 20 procent parlamentu). Silně figurovali také v odborech.¹⁴⁴

Muslimské bratrstvo a otázka osvobození Palestiny jdou ruku v ruce z ideologického i praktického hlediska, jak už bylo nastíněno v kapitole popisující roli Hamásu a jeho napojení na egyptské Muslimské bratrstvo. Jako nábožensko-sociální hnutí bylo Muslimské bratrstvo založeno v Egyptě v roce 1928 náboženským učencem Hasanem Al Bannou, v roce 1936 se stalo politickým hnutím. Muslimské bratrstvo vždy představovalo hlavní zastánce palestinské věci, a to jak z náboženského, tak ze sekulárního pohledu (Richard P. Mitchell). Jeruzalém představuje posvátné místo čistě z náboženského hlediska, Palestina je pro sunnitské Muslimy třetí nejsvatější místo na světě. “Pokud jsou Arabové ti ‘první’ muslimové, tak význam Palestiny přesahuje geopolitické ‘considerations’.” Nicméně, Palestina byla identifikována jako “první linie obrany arabského národa (watan), a co více, Palestina byla “srdce arabského světa, uzel muslimského lidu”. Ale co se týče Muslimského bratrstva a motivace k boji se sionismem, existovala zde pevná hierarchie, přičemž důvody (řazeno od nejdůležitějších) jsou: “zájmy spojené s islámem, zájmy vyplývající z

---

¹⁴² Gombár, Bareš, Veselý (2009)

¹⁴³ Abdel Monem Said Aly

¹⁴⁴ Islamism in North Africa II: Egypt's opportunity, 20, April 2004, International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/Egypt/B013%20Islamism%20in%20North%20Africa%202%20Egypt's%20Opportunity.ashx>

'arabismu', a limitované zájmy národa (Egypta)" Šejch al Banna navštěvoval Palestinu mezi léty 1942 a 1945, a Muslimské bratrstvo tam založilo odnože, které hrály zásadní roli v opozici¹⁴⁵. Šejch Jasín, duševní zakladatel islamistického hnutí Hamás, byl v Egyptě za vlády Násira zatčen za pokus o převrat vlády v rámci široké kampaně zatýkání, která přesáhla až do Egyptem kontrolované Gazy v roce 1966.

Muslimské bratrstvo v Egyptě stálo za vlády Mubáraka obvykle v opozici proti všemu, co prezident v otázce Palestiny udělal, nebo spíše neudělal, například v reakci na izraelskou operaci "Lité Olovo" organizovalo demonstrace, které vycházely evidentně z řad Muslimského bratrstva. Členové Muslimského bratrstva volali po odvolání ambasadora, zastavení dodávek plynu do Izraele, krátce se údajně ozývaly také slogany o pádu egyptského režimu.¹⁴⁶ Během posledních legislativních voleb v Egyptě prováděly státní bezpečnostní složky rozsáhlou zatýkací kampaň a intimidaci voličů Muslimského bratrstva.

Situace v Gaze, kde v roce 2007 došlo k převratu islamistickým hnutím Hamás, které je na Muslimské bratrstvo více méně napojeno, nenahrává egyptským cílům islamismus v Egyptě potlačit. I přes jistou nevěru a podezření však Egypt stále udržuje kontakty s Hamásem. Egyptská vláda se snažila léta (od roku 2005-2006) podpořit urovnání mezi Hamásem a Fatahem, "ale doopravdy Hamás nenávidí, původně větev Muslimského bratrstva, protože (Hamás) tvrdě kritizuje egyptský režim a jeho stárnoucího prezidenta, Husního Mubáraka." Hamás se vyhýbá uznání státu Izrael.¹⁴⁷ Neřešení izraelsko-palestinského konfliktu a fyzická i ekonomická izolace Gazy dále poskytuje prostor rozvoji radikálních islamistických proti-izraelských hnutí, a v případě jakéhokoli konfliktu je Egypt nejen postaven před možnou humanitární krizí na svých hranicích, ale je tím ohrožen i vlastní režim, který stojí za mírovou smlouvou s Izraelem, a je pod opatrným dohledem Spojených států, což je také kritika, kterou opoziční hnutí proti egyptskému režimu poté používají.

---

¹⁴⁵ Inside Hamas, str. 18.

¹⁴⁶ Sarah Carr, „Cairo sees mass demonstrations against deadly Israeli raids“ , December 29, 2008, <http://www.thedailynewsegypt.com/archive/cairo-sees-mass-demonstrations-against-deadly-israeli-raids-dp2.html>

¹⁴⁷ <http://www.economist.com/node/16542181>

3.2.2.2 *Terorismus*

Terorismus je ústředním tématem egyptské bezpečnostní politiky. Druhý egyptský prezident Sadat byl zavražděn islámským extremistou v roce 1981 členem teroristické skupiny Islámský džihád¹⁴⁸, byl to poté jeho vice-prezident Mubarak, kdo se chopil prezidentského úřadu. Jen mezi rokem 1992 a 1997 zemřelo v teroristické kampani v Egyptě 1300 osob.¹⁴⁹ Na prezidenta Mubáraka byl spáchán neúspěšný atentát 26. června 1995 v Etiopii, přičemž Egypt viní islamistický režim v Súdánu z jeho facilitace.¹⁵⁰

Vlna islamistického teroru v Egyptě začala po podpisu mírové smlouvy s Izraelem, v průběhu 90. let poté eskalovala. Hlavní teroristické skupiny, které na egyptské půdě (a mimo ni na egyptské cíle) útočily, byly Džamát al Islamyia a al Džihád, které údajně byly napojené na Al Qaidu skrze například vrchního ideologa Ajmana al Zawahiriho a po roce 2001 se spojily úplně. Obě ohlásily klid zbraní kolem roku 1999-2000. Od té doby byli jejich členové postupně zatčeni. Tyto skupiny se obě snažily o svržení sekulárního režimu v Egyptě napojeného na Spojené státy a Izrael, a to útoky na egyptské veřejné činitele (Sadat v roce 1981, ministr vnitra v roce 1983, nepovedený útok na prezidenta Mubaraka v Addis Abbebě v Etiopii v roce 1995), turistický průmysl (střelba na turisty v Luxoru, bombové útoky v Šarm al Šejch), nebo přímo na izraelské turisty. Síť skupin je ovšem širší, jsou zde různé skupiny, působí mezi nimi také Beduíni.¹⁵¹

Po sedmi letech relativního klidu v Egyptě došlo k bombovým útokům v říjnu 2004, při kterých zahynulo 34 lidí v rezortních městech na Sinaji (Tába). Následoval bombový útok v turistickém středisku Šarm al Šejch v červenci 2005, kde zahynulo 64 lidí, a další útok v sinajském rezortu Dahab v dubnu 2006 (20 mrtvých). Stopy vedly přímo do Gazy – Palestiny.

Přesto, že skupiny zodpovědné za útoky, byly identifikovány jako „vykořenění“ Beduíni ze severní Sinaje, byly napojeny na palestinské skupiny v Gaze. V dubnu 2007 bylo obviněno 35 lidí z napojení na Al Kajdu, Khaled Mahmoud Ahmed utekl do Gazy.¹⁵² Přítomnost a tolerance islamistických skupin v Gaze je proti zájmům Egypta. Navíc samotné aktivity islamistického hnutí Hamás napovídají k jeho tiché podpoře/případně toleranci. Podezřívavý postoj Egypta vůči

---

¹⁴⁸ On this day, 6 October, 1981: Egypt's President Sadat Assassinated

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/october/6/newsid_2515000/2515841.stm

¹⁴⁹ Jeremy M. Sharp, CRS Report for Congress, Egypt: Background and U.S. Relations, February 8, 2006

¹⁵⁰ Henry Laurens

¹⁵¹ Holly Fletcher, „Egyptian Islamic Jihad (aka: Al-Jihad, Egyptian al-Jihad; New Jihad; Jihad Group, Al-Qaeda)“ May 30, 2008, Council on Foreign Relations, <http://www.cfr.org/egypt/egyptian-islamic-jihad/p16376>

¹⁵² Egypt 2009, profile from the Economist

Hamásu souvisel se zajištěním bezpečného přechodu a ochrany osobám zapojených do vlny bombových útoků proti dvěma sinajským rezortům mezi rokem 2004 a 2006. Když ministr vnitra Hamásu Said Simam přicestoval na první návštěvu do Káhiry v květnu 2006 a potkal se s Omarem Suleimanem, šéfem egyptských zpravodajských služeb, Suleijman mu vyčetl, že na jedné straně od Egyptanů čekají výpomoc, ale na druhé straně se pletou do vnitřních záležitostí Egypta.¹⁵³

Co se týče oficiální rétoriky bývalého prezidenta Egypta Hosního Mubáraka, považuje ztroskotání mírových rozhovorů za jednu z příčin vedoucí k podpoře islamistického terorismu na celém světě.¹⁵⁴

Na bezpečnostní otázku a boje proti terorismu se váže nejen rozmach islamistické ideologie, ale také problém hranice s Gazou, a přítomnost podzemních tunelů, přes které se pašují zbraně. Izrael a Egypt v roce 2005, těsně před unilaterálním stáhnutím izraelských vojsk z Gazy, podepsali tzv. Philadelphi route protokol, který předpokládal od 15. září rozestavení 750 policistů, s cílem chránit hranici s Gazou, spolu s výměnou zpravodajských informací tak zamezit pašování zbraní do Gazy, a zároveň chránit egyptské území před terorismem.¹⁵⁵ V rámci této dohody Evropská unie poskytla své kapacity na misi EU BAM Rafah funkční od 30. Listopadu 2005, momentálně na „stand by“ od 9. června 2009. Co se týče zmíněného Yusri Muhareb, který byl zapojen v útocích na Sinaji za asistence Hamásu (trénink v explozivách a zbraních), vstoupil na půdu Egypta skrze jeden z tunelů mezi Egyptem a pásmem Gazy. „Beduíni ze Sinaje hrají vlivnou roli v pašeráctví skrze tunely s Palestinci v pásmu Gazy. Sít' tunelů vedoucích z regionu Rafah v Gaze přes hranici do Egypta se začala objevovat v roce 1982, krátce po stažení Izraele ze Sinaje na základě dohod z Camp David. Během palestinské intifády tyto tunely byly především aktivní – ačkoli „hnací silou pro pašeráky nebyla politika, nebo patriotismus, ale ekonomika.“¹⁵⁶

Jeden seniorní člen Fatahu poznamenal, že „pro Egypt, otázka Hamásu není jen o politice a jejich vztahu s Muslimským bratrstvem. Je to také o bezpečnosti a vztahu Hamásu se sinajskými Beduíny. Káhira má strach z možností spících (teroristických) buňek, aktivovaných, aby vykonávaly útoky proti Izraeli.“ Článek III mírové dohody s Izraelem z roku 1979 totiž přímo hovoří o zodpovědnosti obou stran zajistit „aby aktivity nebo hrozby agresivity (belligerency),

---

¹⁵³ Zaki Chehab, *Inside Hamas, The Untold Story of Militants, Martyrs, and Spies.*, IB Tauris, London 2007

¹⁵⁴ 19 July 2010

http://www.elpais.com/articulo/internacional/proceso/paz/agrieta/Gobierno/israeli/elpepiint/20101006elpepiint_7/Tes

¹⁵⁵ „Israel, Egypt sign Philadelphi route agreement in Cairo“, 1.9.2005 <http://www.haaretz.com/news/israel-egypt-sign-philadelphi-route-agreement-in-cairo-1.168681>

¹⁵⁶ Zaki Chehab, *Inside Hamas, The Untold Story of Militants, Martyrs, and Spies.*, IB Tauris, London 2007, str. 179

nebo násilí či hostility, nevycházely a nebyly páčány z jejího území, nebo jakýmikoli silami pod vedením nebo její kontrolou, nebo přebývajících na jejím území, proti populaci, občanům nebo majetku druhé strany.¹⁵⁷

Situace v Gaze také přímo ovlivňuje dění na egyptsko-palestinské hranici. V lednu 2008 militanti patřící k Hamásu zbořili část bariéry mezi Gazou a Egyptem – Rafah, a desetitisíce Palestinců se dostalo do Egypta, kde ve velkém skupovali vše, co našli, nicméně podle izraelských bezpečnostních zdrojů narostl také objem pašování „zbraní, a munice, exploziv a protitankových a protiletectkých střel a zbraní pro teroristické organizace v Gaze.“ Co se exploziv týče, údajně skoro 100 tun exploziv bylo do Gazy pašováno – nárůst oproti období mezi 2005 a 2007.¹⁵⁸ Egypt se snažil pohybu Palestinců zabránit, používal vodní děla a další zbraně; vznikly konflikty, s tím, že ministerstvo vnitra silně kritizovalo Hamás. Týdny vyjednávání mezi Hamásem a Izraelem o otevření Rafahu selhalo, po té co se strany nedomluvily na příměří.¹⁵⁹ Al Jazeera celé dění vysílala na živo.

V prosinci 2009 informoval izraelský deník Haaretz o stavbě bezpečnostní zdi na hranici s Gazou, toto rozhodnutí se v Egyptě setkalo s velkou nevolí ze strany Muslimského bratrstva a opozičních hnutí. Bývalý egyptský velvyslanec Youssri dokonce předal případ k šetření u soudu, spor však prohrál.¹⁶⁰

Egypt musí řešit dilema mezi udržováním stability bezpečností na hranici a humanitárními potřebami. Vyřešení izraelsko-palestinského by tak nejen zabránilo destabilizaci a černému obchodu na egyptských hranicích, ale podle bývalého ministra zahraničí Egypta, Amra Moussy, by také odstranil základní důvod k extremismu. V interview pro Middle East Quarterly se vyjádřil, že boj s islamistickým fundamentalismem vyžaduje úspěch v mírovém procesu, aby lidé cítili, že byla navozena spravedlnost. Dále „zlepšit ekonomické podmínky, aby fundamentalistické organizace nemohly zneužívat frustrace lidu – čím více pracovních míst vytvoříte, tím méně teroristů máte“, a každý stát musí udržovat bezpečnostní opatření.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ PEACE TREATY BETWEEN ISRAEL AND EGYPT, March 26, 1979
<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-Egypt%20Peace%20Treaty>

¹⁵⁸ „Obstacles to Peace, Arms smuggling through the Gaza-Egypt border – Background, 20 February 2008.

¹⁵⁹ „Egypt sends troops to Gaza border” April 11 2008, Al Jazeera Net,
<http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2008/04/200861501440973785.html>

¹⁶⁰ Amira Howeidy „Steel Wall in Court“, 20 -20.4.2010, Issue no. 995 <http://weekly.ahram.org.eg/2010/995/eg7.htm>

¹⁶¹ Amr Moussa v interview pro Middle East Quarterly, „A Nationalist Vision for Egypt“, September 1996, Volume III, Number 3, strany 61-68

3.2.2.3 *Vztahy se Spojenými státy*

Diplomatické styky se Spojenými státy byly obnoveny v listopadu 1973, od roku 1979 Egypt dostával od Spojených států 2 miliardy USD. Na rok 2007 bylo vyčleněno 455 milionů na ekonomickou pomoc, 1,3 miliardy na vojenské financování (od roku 1987), v roce 2010 na ekonomickou pomoc šlo 1,55 miliardy dolarů. (CRC 2011) Finance přitom byly využity jako nátlak na Egypt, například po zavření Aymana Noura, opozičního kandidáta na prezidenta Egypta v roce 2005. Není pochyby, že role Egypta se musí orientovat na Spojené státy (CRC 2006) a na udržování mírové dohody s Izraelem, na základě které je celá pomoc založena. Nicméně, „náš zájem na tlaku ve vyjednávání a posunu vpřed může být ještě větší, nežli americký zájem, protože máme více co riskovat. Potřebujeme udržet mír a bezpečnost v regionu protože na mír sázíme. Pokud bude porušen mír a my se budeme muset vrátit ke studené válce nebo válce opravdové, naše programy na ekonomickou reformu zažijí krok zpět a to si nemůžeme dovolit. Sázíme vše na ekonomické reformy.“¹⁶²

Egypt je i vojenským strategickým partnerem (námořnictvo skrze Suez, projecting power, intelligence coop, mi.-to-mil.-ties, overflight rights to US), bylo již zmíněno cvičení Bright Star se Spojenými státy. Vojenská výpomoc dosáhla 1,3 miliard USD – až 80 procent Defence Ministrys weapons procurement costs, přičemž byla zaměřena na 1) akvizice, (2) upgrades to existing equipment, and (3) follow-on support/maintenance contracts. Spojené státy jsou největším exportním partnerem Egypta (48. místo). USA je druhý největší investor v sektoru těžby ropy a plynu. Za zmínku stojí varianta FTA rozvoje Qualified Industrial Zones od 1996.

Demokratizace a politické svobody byly častou kritikou Spojených států na účet Egypta, především po nástupu administrativy George Bushe mladšího. Nicméně hlavní otázkou byl egyptský postoj vůči Izraeli. Během posledních pěti let Kongres debatoval, jestli zahraniční pomoc Egyptu by měla být podmíněna, mimo jiné zlepšením stavu lidských práv, pokrokem v demokratizaci a náboženských svobodách, jeho snahy kontrolovat egyptskou hranici s Gazou.¹⁶³

---

¹⁶² Interview s Osámou El-Baz: „Expect Arab-Israeli Peace in Two Years“, December 1997, Volume IV, Number 4, strany 55-63

¹⁶³ Jeremy M. Sharp, Egypt: The January 25 Revolution and Implications for U.S. Foreign Policy, February 11, 2011, CRS Congressional Research Service.

3.2.3 *Egypt jako tradiční ochránce palestinských zájmů*

Historicky byl Egypt za dobu trvání izraelsko-palestinského konfliktu hlavním hráčem mezi arabskými státy v boji proti Izraeli, poprvé do války vstoupil v roce 1948 v reakci na vyhlášení státu Izrael. Egypt vedl další dvě války s Izraelem s citací palestinské otázky, z toho přípravy na šestidenní válku z roku 1967 nesly asi nejhlásitější rétoriku palestinského osvobození v rámci myšlenky panarabismu proti sionistickému imperialismu egyptského prezidenta Násira. Ten se také zasloužil na založení Organizace pro osvobození Palestiny v roce 1964 a aktivně (logistika, trénink) podporoval ozbrojené útoky proti Izraeli z pásma Gazy v padesátých letech. Zlom ve způsobu podpory palestinského hnutí nastal po podepsání bilaterální mírové dohody s Izraelem v Camp David v roce 1979. Dohoda sama o sobě měla posunout u Izraele i otázku Palestiny, nicméně bylo zřejmé, že Egyptu dominovala politika „Egypt první“. Po podepsání mírové dohody se Egypt postupně vracel do centra dění.

Proč by měla být historická role státu v konfliktu nějakým způsobem vypovídající o jeho současné roli v něm? Především z důvodu, že sám Mubárak se účastnil těchto válek (známý skrze jeho vůdčí roli v získání zpět Sinaj – což také zmínil ve svém posledním proslovu před nedávnou rezignací) V Egyptě stále převládá silná symbolika těchto let, přesto že Egypt uzavřel mírovou smlouvu s Izraelem, hlavním mostem přes Nil zůstává „Kubri 6 Oktubr“, nemluvě o vojenském muzeu a mnohé symbolice, která střety s Izraelem doprovází.

3.2.3.1 *Válka o nezávislost Izraele*

Před vojenským převratem z července 1952 dominovalo oficiální egyptské zahraniční politice téma britské okupace, která zde přetrvávala od roku 1882, kdy se Egypt stal protektorátem Velké Británie, jednota Nilského údolí (Súdán). „Anglo-egyptský konflikt byl natolik zásadním tématem politického života v Káhiře, že ovlivňoval (z něho bylo vycházeno) všechny aspekty zahraniční politiky v poválečném období.” Toto platilo i pro silnější projevy arabského nacionalismu a zaujmutí pozice k problematice židovského přistěhovalectví do Palestiny.¹⁶⁴ Nicméně s první světovou válkou postupně stoupá opozice vůči jak Britům tak monarchii. 15. března 1922 byla formálně vyhlášena nezávislost na Británii, Sultán Ahmad Fuád dostal titul krále Egypta, ale oblasti

---

¹⁶⁴ pg. 99, Michael Doran, „Egypt: Pan-Arabism in Historical Context“, in *Diplomacy in the Middle East, The International Relations of Regional and outside powers*, ed. Carl Brown, I.B. Tauris, 2006

zahraniční politiky a národní obrany byly ponechány Britům – Egypt tedy mohl jednat jen v rámci smluvních podmínek. V roce 1936, na základě Anglo-egyptské dohody s Británií, vzniká Egypt jako suverénní stát, ale stále jen symbolicky - smlouva mj. zajistila odchod britských vojsk (kromě oblasti Suezkého průplavu), ale také jejich návratu, což se stalo začátkem druhé světové války.¹⁶⁵

V palestinské otázce se Egypt, a pod jeho vedením i další arabské státy angažovaly až v roce 1938 v říjnu svoláním “Světového parlamentního kongresu arabských a muslimských zemí k obraně Palestiny” a po té zapojením se do Londýnské konference v únoru a březnu 1939. Premiér Mohamed Mahmoud v rozhovoru pro Al Ahram z 20. Června 1938 ale uvedl, že není “premiérem Palestiny, ale Egypta.”¹⁶⁶ Nicméně, v listopadu 1947, kdy byla přijata rezoluce VS OSN č. 181/II o rozdělení Palestiny a ukončení britského mandátu, egyptská delegace s dalšími arabskými státy hlasovala proti rezoluci, obevila se i opozice v ulicích. Tzv. válka o nezávislost Izraele, která následovala arabské odmítnutí rezoluce, měla etapu nejprve občanské války mezi Yishuvem a palestinskou komunitou (prosinec 1947 až květen 1948), a etapu války mezi nově proklamovaným státem Izrael a jeho sousedy (od 15. května 1948). Na summitu v Káhiře se již 12. prosince 1947 sešli premiéři arabských států, aby dali vzniknout Arabské osvobozené armádě, která začala infiltrovat Palestinské území (od ledna 1948).¹⁶⁷ Lídr Muslimského bratrstva v říjnu 1947 vydal rozkaz k přípravě džihádu, v dubnu 1948 byl vyslán první prapor dobrovolníku do města al Ariš.

Vstup Egypta do války jako takové byl, zdá se, motivovaný strachem z vnitřní destabilizace, z komunismu a ze změny v mocenském rozložení. Egyptská politická scéna byla rozdělená v otázce ráznější reakce egyptské strany proti Izraeli, vláda se snažila zamezit přímé vojenské konfrontaci s Izraelem, a prosazovala diplomacii jako řešení konfliktu. Nicméně vláda byla pod silným nátlakem ze stran radikálů a „ulice“, a král se bál rozpínání vlivu Transjordánska krále Abdulláha a Iráku (také Kedouri 1974)¹⁶⁸. Paralelně Egypt přispíval Palestincům zbraněmi, penězi a dobrovolníky.¹⁶⁹ Mohamed Heikal píše, že důvod, proč premiér Nuqraši svolil vyslání vojsk do Palestiny a deklaraci války, byl ten, že Izrael viděl jako “předvoj světového komunismu” (kibbutz).

---

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Mohsen Saleh, „Hassan Al Banna’s Centenary... Attitude towards Palestinian Cause“ 13. Června 2007, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=820>

¹⁶⁷ Bound by Struggle

¹⁶⁸ Concise History of the Arab-Israeli Conflict, pg. 96.

¹⁶⁹ citace Sachara v knize Zeem Maoz, Ben D. Mor, „Bound by Struggle, The strategic evolution of international rivalries“.

Komunismus a sionismus byly vnímány jako spojené, částečně možná také proto, že v Egyptě v té době většina komunistů byla židovského vyznání.¹⁷⁰

Arabské státy byly ve válce nakonec po druhém příměří poraženy, přičemž zhruba tři čtvrtě milionů Palestinců bylo nuceno opustit Palestinu. Osud těch, kteří zůstali, jakož i těch, co utekli, spadal v rámci poválečných jednání do rámce bilaterálních dohod založených na „overall settlement“ nebo „comprehensive peace“, nejednalo se však s Palestinci jako takovými. Konflikt mezi sionisty a Palestinci se tak postupně institucionalizoval do konfliktu „izraelsko-arabského.“¹⁷¹ Egypt usiloval o uzavření bilaterální smlouvy s Izraelem – s postranním důvodem rivality s Transjordánskem.¹⁷² Příměří mezi Egyptem a Izraelem bylo nakonec podepsáno 24. února 1949 na ostrově Rhodos, kde Egypt přijal vojenskou mírovou linii a výměnou dostal správu Gazy. Jordánsko na straně druhé získalo správu nad Západním břehem. Arabské země nicméně zavedly v lednu 1950 ekonomický bojkot proti Izraeli a Suezský kanál byl pro Izrael uzavřen.

Selhání arabských armád v této válce James L. Gelvin zdůvodňuje nejen nedostatkem prostředků (capabilities - armády nově samostatných arabských států byly mandátními mocnostmi vybudovány tak, aby mohly nejnejvýše zajistit stabilitu na území státu samotného), ale také nedostatkem přesvědčení plně mobilizovat své síly – palestinská otázka tehdy zdaleka nepředstavovala prioritu, a tedy ani důvod riskovat pro ni vše.

3.2.3.2 *Násir a pan Arabismus*

Po převratu monarchie v roce 1952 se egyptská pozice vůči izraelsko-palestinského konfliktu mění, nový vojenský režim monarchii zpětně vyčítá prohru ve válce o nezávislost Izraele.

Role Egypta v regionu do velké míry vychází z postoje osobnosti Gamála Abd al Násira: „zahraničně politické úspěchy se staly hlavním mechanismem upevňování Násirova postavení jako revolučního vůdce a posilování jeho charismatu. O zahraniční politice Násir rozhodoval sám a exkluzivně.“¹⁷³ Násir, který se ujal prezidentského úřadu v červnu 1956, se stal symbolem panarabismu a úsilí zničit Izrael¹⁷⁴. V roce 1955 vyhlásil šest principů revoluce z července 1952, a to: 1. likvidace vlivu imperialismu, 2. odstranění feudalismu, 3. zrušení kapitalistických monopolů,

---

¹⁷⁰ Mohamed Heikal, „Sphinx and Commissar“, Collins, 1978

¹⁷¹ Princen „The Israel-Palestine Conflict“ pg 128-130

¹⁷² Maoz, Bound by Struggle

¹⁷³ str. 566, Historie Egypta.

¹⁷⁴ str. 115, Concise history of the IP conflict

4. dosažení sociální spravedlnosti, 5. silná národní armáda a 6. skutečně demokratický systém. Sionismus přitom viděl jako jeden z projevů imperialismu a také obstrukci jeho vize arabské jednoty a egyptské dominance.¹⁷⁵ V Káhiře, v den 11. výročí červencové revoluce, Násir propojil panarabskou identitu s palestinskou otázkou: „Arabská jednota představuje naši naději na osvobození Palestiny a navrácení práv palestinskému lidu. Arabská jednota je jakousi přípravou, lidskou a národní přípravou, jakož i přípravou ve zbrojení (se zbraněmi)“. Ona arabská jednota, o které Násir hovoří, přitom vycházela z jazyka, kultury a myšlení, společné historické zkušenosti, pocity a společný národní boj, společné spirituální hodnoty, a společné sociální a ekonomické vnímání založené na svobodě a socialismu.¹⁷⁶ Michael Doran však spojení boje se sionismem a panarabismem popírá, jednalo se prý o zcela oddělené cíle.¹⁷⁷

V roce 1955 se spojila Sýrie s Egyptem a vytvořily Spojenou arabskou republiku (SAR). Ve svém projevu v Aleppu v Sýrii v únoru 1960 Násir existenci SAR promítá do boje o osobození Palestiny: “Jakmile tato karga připlují do Port Saídu, nebo do jakéhokoli přístavu v SAR, stanou se vlastnictvím palestinského lidu, proti němuž se spiknuly sionismus a imperialismus (...) Práva palestinského lidu jsou především práva Arabů, cítíme, že je to naše svaté poslání návratit tato práva zpět palestinskému lidu (...) naše jednota nás svazuje.”¹⁷⁸ Osvobození Palestiny tak byl jeden ze zásadních bodů jeho politického programu.

Násirovy výroky jsou ale méně jasné, co se konkrétního provedení “osvobození” týče. Při několika příležitostech naznačuje, že jeho armáda bude brzy připravena vojensky osvobodit Palestinu, jindy tuto možnost odkládá. Je ale jasné, že řešení izralesko-palestinského konfliktu vidí skrze boj spíše než rekongiliaci. Na masovém sjezdu mládežnických organizací v Damašku 18. října 1960 Násir své odhodlání vyhrát tato práva zbraní obhajuje: “Jakmile naše ozbrojené síly dosáhnou plné síly/kapacity a budem schopni produkovat naše zbraně, uděláme další krok vpřed směrem k osvobození Palestiny, a jakmile budeme vyrábět své vlastní stíhací letouny a tanky, vydáme se na poslední fázi tohoto osvobození.” Dalším momentem, který reflektoval vizi panarabismu byla egyptská intervence v občasnke válce v Jemenu v roce 1962. Tato intervence však Egypt vyčerpávala a Násir tedy, i přesto, že si přál osobně i v rámci panarabismu zničit

---

¹⁷⁵ Hassan Nafa'a, Nasser's Management of the Arab-Israeli Conflict, <http://www.siyassa.org.eg/esiyassa/ahram/2001/1/1/STUD2.HTM>

¹⁷⁶ Israeli Arab reader.

¹⁷⁷ Michael Doran

¹⁷⁸ Israeli Arab Reader

židovský stát, praktikoval “zdrženlivost” a opatrnost, alespoň do roku 1967.¹⁷⁹

Deklarace ze summitu Ligy arabských států v Khartúmu z 1. září 1967, kde se mimo jiné představitelé osmi arabských států shodli na strategii vůči Izraeli na základě principu „tří ne“ – žádný mír s Izraelem, žádné uznání státu Izrael, žádné vyjednávání a trvání na právech palestinského lidu k vlastnímu státu.¹⁸⁰

3.2.3.3 Podpora palestinských ozbrojených hnutí - fedajín

V 50. letech zvyšovaly napětí mezi Egyptem a Izraelem útoky arabských guerril, tzv. fedajín (těch, kteří se obětují), proti Izraeli přes hranice s Gazou (v tu dobu pod správou Egypta). Boje pokračovaly i v šedesátých letech. Byl to způsob, jak Násir čelil tlaku především Sýrie (která by jinak propagovala otevřený konflikt, viz Michael Doran) a konfrontoval Izrael, aniž by to mohlo Egypt nějak zásadně poškodit. Praktikoval spíše opatrný přístup v podpoře, opět zde byl advokátek panarabismu.

Ještě před plnou implementací mírové smlouvy ze šestidenní války dochází ke zhoršování situace na izraelsko-egyptské hranici, proudění palestinských uprchlíků především přes hranici Gazy a Izraele. Egyptané začali najímat a cvičit tyto skupiny fedajín, s cílem provádět útoky do Izraele přes Gazu; egyptské Muslimské bratrstvo sídlící v Gaze skupiny rovněž aktivně podporovalo¹⁸¹. Tyto útoky se setkávaly s čím dál tím silnějšími reakcemi ze strany Izraele a po nastoupení Ben Guriona na post ministra obrany eskalovaly 28. února 1955 útokem proti egyptskému vojenském stanovišti v Gaze, při kterém bylo zabito 39 egyptských vojáků a stejný počet zraněn.¹⁸²

Údajně to byl tento útok, který Násira v srpnu 1955 přiměl k založení výcvikových táborů pro komanda z řad uprchlíků, kteří byli cvičeni, aby prováděli špionáž, sabotáže a zabíjeli Izraelce.¹⁸³ Boj fedajínů sloužil jako zbraň proti Izraeli, umožnil Egyptu uklidnit armádu a veřejné mínění, a umožnil vyhnout se přímé konfrontaci s Izraelem. Toto rozhodnutí zvedlo Egyptu také

---

¹⁷⁹ Concise hist, ibid.

¹⁸⁰ <http://www.mideastweb.org/khartoum.htm>

¹⁸¹ Jacques Baud, „Encyclopedie des Terrorismes et Violences organisés“, strana 374

¹⁸² Bound by struggle

¹⁸³ Bound by struggle

jistou prestiž v arabském světě.¹⁸⁴ Guerrilové skupiny fedajín zaminovávaly silnice, vyhazovaly do vzduchu potrubí a mosty, zabíjely izraelské civilisty, a prováděly hluboké penetrace na izraelské území. Násir byl pod palestinským nátlakem, jakož i pod tlakem silně pro-palestinské Sýrie, a schválil tak vytvoření „malých, lehce ozbrojených palestinských pohraničních a policejních jednotek“, aby dal průnik palestinskému protestu a zároveň kontroloval infiltraci guerril.¹⁸⁵ Po vytvoření Organizace pro osvobození Palestiny v roce 1964 spadají ozbrojení fedajín pod autoritu OOP pod jménem Armáda pro osvobození Palestiny, a i když je teoreticky pod vedením Ahmeda Šukairiho, prakticky byla podřízená egyptské armádě.¹⁸⁶ Později se Násir od jejich aktivit spíše distancoval: „Jsme plně odhodláni/odevzdáni jakkoli podporovat aktivity palestinských fedajín. (...) Ne jen my, ale celý svět cítí, že Palestinský lid povstal, aby sám hájil svou „cause“ a chránil svá práva sám.“¹⁸⁷

3.2.3.4 PLO

Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), jakožto platforma sdružující různá palestinská hnutí, která se postupem času stala i hlavním hlasem v izraelsko-palestinských jednáních o vytvoření palestinského státu, má své kořeny v Egyptě. Charta OOP byla podepsána v Káhiře pod záštitou egyptského prezidenta Gamála Abd al Násira. Do čela byl postaven ne příliš charismatický Ahmed Šukairí (nevzbuzoval autoritu)¹⁸⁸ jako její faktický představitel v rámci panarabské konference v lednu 1964, což také přispělo větší kontrole Egypta a arabských států nad jejími aktivitami. Přesto, že boj se sionismem představoval zásadní aspekt zahraniční politiky Egypta, Násir nechtěl, aby se SAR stala jako jediná zodpovědná za vyřešení otázky Palestiny,¹⁸⁹ a proto se mělo jednat o panarabský projekt spadající pod Ligu arabských států (Laurens, Sadat, Gelvin). Násirův přístup byl, mimo jiné, také reakce na palestinské návrhy, aby Násir prosazoval připojení Palestiny k Egyptu (SADAT). Násir se rovněž snažil vyhnout ozbrojenému střetu s Izraelem, na který nebyl připraven, a proto zvolil „střední cestu“ podporou guerrilového boje přes

---

¹⁸⁴ Bound by struggle

¹⁸⁵ Janice Gross Stein, „War and Security in the Middle East“

¹⁸⁶ str. 919, Jacques Baud, „Encyclopédie des terrorismes et violences organisés“ „Organisation de Liberation de la Palestine (OLP)“, La Vauzelle 2009.

¹⁸⁷ „We shall triumph“, Nassir speech at the National Congress fo the Arab Socialist Union at Cairo Uni, July 23, 1968,

¹⁸⁸ Henry Laurens

¹⁸⁹ Henry Laurens, „Paix et Guerre au Moyen Orient“, Armand Collin, 1999, James L. Gelvin, Anwar Sadat

hranice s Gazou (Michael Doran). Násir však nechtěl jít příliš daleko, a tak nepovolil guerrilové základny PLO v Egyptě.

V šestidenní válce v roce 1967 nakonec bojovníci OOP bojují po boku Egypta a její členové byli verbováni z řad Palestinců z celého světa; nicméně Armáda byla primárně nástrojem arabských států, především však Egypta (James L. Gelvin). Vliv Egypta na OOP však postupně klesá, po šestidenní válce se cesty OOP a Egypta rozcházejí. Zatímco Egypt přijal Rezoluce RB OSN 242, OOP ji zásadně odmítá na základě vynechání zmínky o právech konkrétně palestinských uprchlíků. Egyptský vliv je oslaben také získáním kontroly Fatahu nad výkonnou radou OOP, kterou vede Jásir Arafát a který se také v roce 1969 po Šukajrím stává jejím představitelem.

Po podepsání dohod z Camp David a uzavření míru s Izraelem stojí OOP v silné opozici vůči Egyptu; byl to totiž údajně odchod Egypta z bitevního pole, který způsobil oslabení pozice palestinské revoluce. Nicméně v prosinci 1983 proběhla první návštěva Arafata v Egyptě.¹⁹⁰ Po vyhlášení nezávislosti Palestiny prezident Mubárak v rozhovoru pro izraelské rádio potvrzuje, že bez PLO nebude žádný mírový proces. Den po té, 20. 9. 1989, Said Kamal, představitel OOP v Káhiře, se stává právoplatným velvyslancem palestinského státu, Arafát je médii označován za prezidenta Palestiny.¹⁹¹ Režim prezidenta Mubáraka udržuje blízké vztahy s OOP, především v souvislosti s plánovanou mezinárodní mírovou konferencí za účasti jak Izraele, tak Palestinců, a propaguje především právo Palestinců na svobodné volby v rámci jisté autonomie.

3.2.3.5 Šestidenní válka a pro-palestinská rétorika

Šestidenní válka byla jedním z nejsilnějších projevů Násirova panarabismu a protisionistické politiky, alespoň ze začátku. Několik let před válkou samotnou narůstala protizraelská, a silně pro-palestinská rétorika v Egyptě. V prosinci 1962 Násir hovořil o nedělitelnosti arabského území, že „(...) půda Palestiny je také půda Egypta a celého arabského světa. Proč mobilizujeme? Abychom cítili, že palestinská půda je součástí té naší, a že jsme připraveni se pro ni obětovat.“¹⁹² V březnu 1963 se pak na vlnách oficiálního rádia Káhira stupňovala útočná kampaň proti Izraeli: „Arabská jednota se formuje ke svému velkému cíli – tj. vítěznému návratu

---

¹⁹⁰Al Ahali, 28. Dec 1983, „visite historique“, Revue de la Presse egyptienne, 12, mars 1984

¹⁹¹Arab-Israel Reader, str. 308.

¹⁹²Ibid.

do Palestiny se zástavami jednoty, vlajícími vysoko před svatých arabským pochodem.“¹⁹³ Silná rétorika je i přítomna v projevech prezidenta Násira těsně před válkou, zde hovoří před egyptským národním shromážděním (29. květen 1967): “Byly učiněny všechny přípravy. Nyní jsme připraveni konfrontovat Izrael (...) Jsme nyní připraveni vyřešit celou palestinskou otázku. Otázka (issue), která před námi nyní stojí, není Gulf of Aqaba, Straits of Tiran, nebo stažení sil UNEF, ale práva palestinského lidu. Je to ona agrese (násilí?), která se odehrála v Palestině v roce 1948 v kolaboraci s Británií a Spojenými státy. Je to ono vyhnání Arabů z Palestiny, uzurpace jejich práv, “plunder” jejich property. Je to “disavowal” všech rezolucí OSN ve prospěch palestinského lidu.”¹⁹⁴

Konflikt začal egyptskou žádostí o stažení jednotek OSN z pohraničí na Sinajském poloostrově 16. května 1967, 22. května byla uzavřena Tíránská úžina (jako vstupní bod do úžiny Aqaba) pro izraelská plavidla, a mezi 5. a 10. červnem poráží Izrael egyptskou armádu a okupuje Sinaj. Konflikt byl ukončen rezolucí Rady bezpečnosti OSN 242 z listopadu 1967, kterou Egypt přijal, jakož i Izrael, Jordánsko – za očekávání, že Západní břeh bude navrácen pod jordánskou správu), Syřané podpořili rezoluci v roce 1973.

I přesto, že Egypt nakonec rezoluci akceptoval, během jednání o rezoluci na půdě OSN, egyptský ministr zahraničí Mahmoud Rijad přišel s několika body v rámci připomínkování, ze kterých lze vyčíst egyptský postoj po této zničující válce: a) Izrael je agresorem a je tím pádem zodpovědný za vypuknutí války, b) jako první krok směrem k míru musí Izrael stáhnout všechny své síly z teritorií okupovaných od 5. června, c) OSN musí uznat a respektovat *neolu* práva palestinského lidu.¹⁹⁵ Egyptské a palestinské pozice se zde začaly značně rozcházet. Palestinci (OOP v rámci Palestinian National Charter, Fatah) rezoluci odmítli, protože nezmiňovala Palestince jako hlavní aktéry, ale pouze ve smyslu “The Security Council ...affirms the necessity ...for achieving a just settlement of the refugee problem.” OOP nepřijímalo tuto rezoluci jako podklad pro vyjednávání až do roku 1988, kdy akceptovalo také rezoluci 338 (James L. Gelvin).

Ironií je, že izraelské dobytí egyptského území (válka) otevřelo možnost (prospects) pro vyřešení diplomatického mrtvého bodu, „stalemate“, chaosu v 50. letech. a politického „impasse“.

---

¹⁹³ „The Israel Arab Reader“ A documentary history of the Middle East Conflict. Ed. By Walter Laqueur, The Citadel Press, New York, 1969. Pg. 209

¹⁹⁴ quoted in Concise of the history of the Arab-Israeli conflict, taken from Walter Laquer and Barry Rubin, eds, “The Israel-Arab reader: a documentary history fo the middle east conflict, 4th edition, new York, Penguin Books 1984

¹⁹⁵ Gideon Rafael, „Uni Resolution 242: A Common Denominator“, Israel Arab Reader.

Válka také zcela změnila cíle a priority v izraelsko-arabském konfliktu; do jejího průběhu šlo o samotnou existenci Izraele, “střet osudů” mezi Izraelci a Araby, jak o tom hovoří James L. Gelvin. Naopak po válce bylo hlavní otázkou navrácení ztraceného území arabských států.¹⁹⁶

Do května roku 1967 dělal Násir vše proto, aby se vyhnul další konfrontaci s Izraelem, kterého stále považoval za příliš silného protivníka, než aby jej mohl vyzvat vojensky (Safran 1969). Podle Mohameda Hasanína Heikala, novináře a důvěrníka Násira, existovaly určité strategické podmínky, které Násir považoval za „příhodné“ pro vojenskou konfrontaci s Izraelem – byly jimi koncentrace *superior* vojenská síla Arabů, izolace Izraele a arabská jednota (Heikal v Al Ahram v roce 1964).

3.2.3.6 Politika „Egypt první“ a Říjnová, neboli Jom Kippurská válka

Poté, co přebírá prezidentský úřad Anwar al Sadat, dochází k několika změnám v egyptské zahraniční politice, které ovlivní přístup Egypta k izraelsko-palestinskému konfliktu a také pozitivní výsledek (byť ne kompletní výhru) v Yom-kippurské válce. Tou první je změna orientace Egypta ze Sovětského svazu na Spojené státy: Sadat vyhostil řadu sovětských poradců, a to přesto, že v roce 1971 podepsal smlouvu o přátelství se Sovětským svazem. Dalším, zcela novým rozměrem oproti panarabismu Násira byla otázka náboženství v konfliktu – Anwar al Sadat nejvíce hlásal náboženský aspekt izraelsko-palestinského konfliktu. Ve svém projevu z dubna 1972 na výročí narození proroka Muhameda Sadat srovnal boj, do kterého byl jeho lid zapojen, se zkouškami (“*trials*”), kterým čelil prorok Muhammed. “Jsme odsouzeni (*fated*) bojovat v bitvě, abychom osvobodili naši zemi, a s naší zemí Jeruzalém, první “*qibla*” třetí “*haram*”.”¹⁹⁷ Nicméně mezi léty 1971 a 1973 pokračovala nepřímá jednání mezi Egyptem a Izraelem, která zprostředkoval švédský velvyslanec Gunnar Jarringem s podporou USA, která však nevyústila v žádnou konkrétní dohodu; Izrael plán odmítl. Jednalo se navíc především o navrácení území Egypta výměnou za uznání státu Izrael, ale o palestinské otázce konkrétně v dohodě nebyla řeč.¹⁹⁸

Samotná válka nenesla v obecném měřítku žádné viditelné stopy po palestinském osvobození. Během jednoho z nejdůležitějších židovských svátků Yom Kippur po menších střetech se syrským

---

¹⁹⁶ James L. Gelvin, *The Israel-Palestine Conflict*, pg 174

¹⁹⁷ *Israel Arab Reader*

¹⁹⁸ Odpověď Spojené arabské republiky na návrh Dr. Jarring on 15 February 1971; the text was made public on 10 March 1971 by the UAR Government

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign+Relations/Israels+Foreign+Relations+since+1947/1947-1974/28+The+Jarring+initiative+and+the+response-+8+Febr.htm>

letectvem a vojenských manévrech na egyptské straně, zaútočila vojska Sýrie a Egypta na Izrael. Izrael arabské armády porazil a neustoupil za linii před šestidenní válkou. Válka trvala od 6. do 25. října 1973. I přes faktickou výhru, arabský útok měl za následek morální oslabení Izraele, jeho armáda totiž na útok nebyla připravena, Sadatovo postavení v zemi a v regionu naopak posílilo, také ve světle unifikačních opatření na uvalení ropného embarga na západní státy v reakci na americkou podporu izraelskému vojsku.

Ve svém projevu těsně po říjnové válce Sadat objahuje cíl vstoupit do války jako spravedlivý a vedle okupace vlastního egyptského území zmiňuje i Palestinu. Egypt v jeho ústech nevede válku, aby útočil na půdu ostatních, ale „bojovali jsme, a budeme bojovat za navrácení našeho území, které bylo okupováno v roce 1967, a budeme hledat způsob, jakým navrátit a získat respekt pro legitimní práva palestinského lidu (...) naše válka tedy nebyla za agresí, ale proti agresí.“ Jsou zde ale náznaky, že egyptské zájmy stojí přece na prvním místě. Po válce se Sadat částečně distancuje od Násirova panarabismu, v tzv. říjnovém dokumentu ze začátku roku 1974, který má nahradit chartu z roku 1962, Sadat navrácí legitimitu egyptskému spíše než arabskému nacionalismu: „toto vítězství nepatří panarabismu, ale je to vítězství kontinuity (historie?) lidstva přítomného na zemi po dobu sedm tisíc let.“¹⁹⁹

Nicméně, jak zmiňuje Yaacov Bar-Siman Tov, válku považuje jako začátek procesu „učení“, ve kterém se Izrael a Egypt rozhodli přijmout „modifikaci“ konfliktu – jeho transformaci, tak aby mohl vést k mírové dohodě a urovnání jinak nekompatibilních cílů. Po válce „Sadat věřil, že Egypt mohl dosáhnout svých strategických cílů jiným způsobem než cestou války.“²⁰⁰ „S koncem války z roku 1973 přišla i nová vůle Izraele znovu promyslet arabsko-izraelský spor a popřemýšlet o způsobu jeho řešení.“²⁰¹ Obě strany přišly k závěru, že válka není efektivní cesta k dosažení politických a vojenských cílů, a to nejen z důvodu dalších válečných ztrát, ale především, že se snížila pravděpodobnost získání unilaterálních výhod.

Toto je možná hlavní přínos války palestinské věci, který mohl být materializován jen za pomoci třetí strany. Výhody (incentivy), které vyplývaly ze spolupráce, nebyly dostatečné, aby tak silné rivaly odradily od možnosti války – potřebovali k tomu intervenci „důvěryhodné, energetické třetí strany.“²⁰² Spojené státy za mediace Henryho Kissingera dovedly Izrael a Egypt ke dvěma

---

¹⁹⁹ Henry Laurens, ...

²⁰⁰ Dave Eldar, in the Middle East Quarterly

²⁰¹ Walter Laqueur, „Peace with Egypt?“ Israeli Arab reader.

²⁰² Bar Siman Tov, Mandell 1990 p. 204.

formálním dohodám: Dohoda o šesti bodech (listopad 1973) na stabilizaci klidu zbraní, a „Dohoda o stažení“ (Leden 1974); těmito kroky byl management konfliktu institucionalizován.

3.2.3.7 *Cesta k míru s Izraelem a Camp David – vyjednávání o Palestincích bez Palestinců*

Dohody z Camp David, mírová smlouva s Izraelem, ale také dohody uzavřené s Izraelem po Říjnové válce a do jisté míry i válka samotná, jsou milníky ve vývoji egyptské pozice v izraelsko-arabském/palestinském konfliktu, protože otevřely cestu Egypta k mírové intervenci v konfliktu, spíše nežli konfrontační postoje, jak tomu bylo doposud. Dalo by se také říci, že v případě Camp Davidské dohody to bylo poprvé, co Egypt zkusil „vyjednávat“ za palestinskou věc, ale u Palestinců ani Arabů neuspěl. Na tento nový mírový postoj Egypta je však možné pohlížet spíše jako na důsledek vývoje v izraelsko-egyptských vztazích než jako na změnu přístupu vůči palestinské otázce. Podle Janice Gross Stein byly důvody pro změnu pozice Anwara Sadata, m.j.: nutnost omezit výdaje na obranu, potřeba ekonomických reforem a konsolidace svého politického postavení uvnitř Egypta.

Camp Davidské dohody byly podepsány 17. září 1978 egyptským prezidentem Sadatem a izraelským premiérem Beginem a obsahovaly dvě části: 1) Rámec míru na Blízkém východě volal po jednáních mezi Egyptem, Jordánskem, Izraelem a reprezentanty palestinského lidu k vyřešení otázky Západního břehu a Gazy. Arabská samospráva bude zavedena. 2) Rámec pro mírovou dohodu mezi Egyptem a Izraelem, kde je specifikována otázka Sinaje. OSN bude dohlížet na dodržování podmínek dohody. „Jeruzalém a jiné obtížné otázky byly ponechány otevřené, aby mohly být dohodnuty jiné aspekty dohody.“²⁰³ Dokument se nezabýval otázkou Golanských výšin, které byly předmětem neúspěšných nepřímých syrsko-izraelských jednání v 70. letech.

Samotná mírová smlouva s Izraelem byla podepsána 29. března 1979 ve Washigntonu²⁰⁴ po 18 dnech mediace amerického prezidenta Cartera. Co se palestinské otázky týče, smlouva se pouze odvolává na dohody z Camp David a rezoluce OSN 242 a 338. Prezident Sadat 20. listopadu v Knessetu řekl, že „nikdo nemůže zapřít, že je to jádrem celého problému (izraelsko-arabského) (...) Ve vsí upřímnosti vám říkám, že nemůže být žádný mír bez Palestinců.“²⁰⁵ Nicméně tato

---

²⁰³ str 158 Bound by Struggle

²⁰⁴ http://avalon.law.yale.edu/20th_century/isregypt.asp#annex2

²⁰⁵ Anwar Sadat, Speech to the Israeli Knesset on Novemnt 20, 1977, Appendix V, pg 330 – 343, in „In Search of Identity, An Autobiography“, Collins, London, 1978

myšlenka zůstala pouze na úrovni rétoriky. “Obtížná témata jako jsou Jeruzalém a osady na Západním břehu byla zanechána pro další vyjednávání, nebo záměrně formulována ve vágních termínech, aby byl ponechán prostor pro dohadování dalších aspektů v budoucnu.”²⁰⁶ Golanské výšiny byly rovněž vynechány. Prezident Sadat takto uplatňoval politiku “Egypt na prvním místě”,²⁰⁷ která podle Maoze a dalších již existovala od padesátých let, kdy měly meziarabské vztahy pouze marginální dopad na egyptské rozhodování. Od roku 1967 Egypt jednal nezávisle na arabských státech, a to často i v opozici s názory jiných arabských států.

²⁰⁸ Když se prezident Sadat rozhodl odcestovat do Jeruzaléma, stále zde ještě byly státy, které se stavěly vůči tomuto aktu neutrálně – Jordánsko, Saudská Arábie. Mírová smlouva s Izraelem měla za následek radikálnější reakce: Egypt byl vyloučen z LAS, došlo k roztržce v bilaterálních vztazích s arabskými státy - Rezoluce LAS z roku 1978 volala po zrušení diplomatických vztahů s Egyptem, aplikaci ekonomických sankcí a izolaci Egypta na mezinárodních fórech, a to až do přijetí rezoluce v Amánu v listopadu 1987. Diplomatičké styky s Egyptem obnovilo do roku 1988 14 ze 21 členů LAS.²⁰⁹

Nabízí se však otázka, do jaké míry se ostatní státy na tento čin dívaly spíše jako na protipalestinský spíše než jako na zradu vůči nim samotným. Například pro Sýrii sepárátní mír Egypta s Izraelem do velké míry zredukoval možnost navrácení Golanských výšin Sýrii. Saudská Arábie, jako nábožensky orientovaný stát, by nepřipustila dohody bez Jeruzaléma²¹⁰. Izraelská interpretace byla jinéh druhu: “Síla egyptsko-izraelských vztahů a spolupráce mezi třemi partnery dohod mají rozhodující vliv na šance na mír na Blízkém východě, a izraelsko-egyptská smlouva je základním kamenem budování míru v regionu.”²¹¹

Mubarak se následně kroky svého předchůdce snažil obhájit. Po nástupu do úřadu prezidenta v říjnovém projevu v roce 1981 prohlásil: “Egypt, stát i lid nepromarní čas ani jedinou snahu v pokračování rozhovorů o autonomii, dokud nepostavíme palestinský lid na začátek správné cesty k dosažení jejich legitimních práv (...) My, jak pronesl zesnulý vůdce, nemluvíme za palestinský lid (...) ale pokračujeme v plnění naší role, diktované naší historickou zodpovědností. Vynaložíme všechnu naše snahu k tomu, abychom vydláždili cestu k přechodnému období, během kterého si

---

²⁰⁶ str 158 Bound by Struggle

²⁰⁷ Concise encyclopedia of IP conflict

²⁰⁸ str 171 Bound by struggle

²⁰⁹ Henry Laurens, heure americaine

²¹⁰ Concise encyclopedia of IP

²¹¹ Shamir Peace Proposals, April 6, 1989 <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/shamirpro.html>

palestinský lid určí svůj osud.”²¹² Problémem ale bylo, že Palestinci měli na egyptský přístup jiný názor, a pozici Egypta nepřijímali také kvůli zmíněné autonomii. Osobnosti Západního břehu v srpnu 1981 vzkazovali Sadatovi, že „Palestinský lid na okupovaných územích si nepřeje, abyste mluvil nebo vyjednával za něj.“²¹³ Když byl egyptský prezident zastřelen, Tripolis ani OOP neodsoudily atentát, ba naopak, Nabil Ramlawi, člen OOP, prohlásil: “Očekávali jsme takový konec prezidenta Sadata, protože jsme si byli jisti, že stál proti zájmům svého lidu, arabských národů a palestinského lidu.”²¹⁴ Palestinci jednoduše odmítli být součástí jakékoliv dohody bez jejich svolení nebo předchozího souhlasu. Bez přímé účasti Palestinců v rozhovorech o autonomii nebyl ani reálný prospekt dosažení dohody o autonomii. Vliv mírové smlouvy na ostatní dyjadické konflikty byl navíc minimální.²¹⁵

3.3 STABILIZAČNÍ ROLE EGYPTA PO PODEPSÁNÍ MÍROVÉ SMLOUVY S IZRAELEM

Poté, co byly na konci 80. let opět navázány diplomatické styky Egypta s arabským světem a Egypt získal zpět členství v organizaci, kterou zakládal (1989), se čekalo, že Egypt opět zaujme ústřední pozici v regionu, což se ovšem nestalo.²¹⁶ Egypt hostil na svém území řadu jednání a konferencí spojených s mírovým procesem. Mezi ty důležitější patřily například dohody z Wye.²¹⁷ Jejich implementační protokol, ve kterém se domluvily rozhovory o konečném statusu Palestinských území, byl 28. září 1999 podepsán Ehudem Barakem a Jásir Arafatem v Šarm al Šejchu.. Konference se účastnil také jordánský král Abdalláh a americká ministryně zahraničí Madeleine Albright.²¹⁸ Co se ale mediace týče, k mnoha případům egyptské mediace nedošlo a to i přes to, že se o to Egypt minimálně ke konci 80. a na začátku 90. let velmi snažil.

---

²¹² Israel Arab reader

²¹³ West Bank Palestinians: Reactions to Camp David (August 30, 1981), Israel Arab Reader

²¹⁴ http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/october/6/newsid_2515000/2515841.stm

²¹⁵ Yaacov Bar Siman Tov, str. 89, Journal of Peace Research 1994.

²¹⁶ Hussam Itani, “Le retour de l’Egypte en premiere ligne” Al Hayat.

²¹⁷ Memorandum z Wye River ve Spojených státech mezi palestinskými a izraelskými představiteli Arafatem a Netanyahuem z října 1998, předkládající časový plán na implementaci „provizorních dohod“ z roku 1995

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/The%20Wye%20River%20Memorandum>

²¹⁸ Israel Egypt Timeline, Al Ahram Weekly, <http://weekly.ahram.org.eg/2000/470/pe6.htm>

Alternativní pohledem může být interpretace egyptské role ani ne jako mediátorské, ale jako arabského státu, který je zavázán arabskými cíly a zájmy, tedy kompletního stažení izraelských sil, právo na sebeurčení palestinského lidu a spravedlivý mír mezi Araby a Izraelem na Blízkém východě. V roce 1982, když podnikl Izrael invazi do Libanonu, Egypt jako jediný byl v pozici, kdy mohl jako gestovyhostit izraelského velvyslance.²¹⁹

Mubarak byl také velice kritický vůči Izraeli během první palestinské intifády. Během druhé intifády pak od roku 2000 uvalily některé ekonomické subjekty spolu s dalšími arabskými státy na Izrael embargo. Egypt odsoudil rozhodnutí USA vetovat rezoluci o páčání násilí v Palestině.²²⁰ V lednu 1990 Mubarak společně s Kuvajtem vyzývali mezinárodní komunitu k podpoře intifády a upozorňovali na negativní dopadsovětské imigrace do Izraele na mírový proces.²²¹ I přes tyto krušné chvíle izraelsko-egyptských vztahů však ani Egypt ani Izrael od mírové smlouvy neodstoupily.

Americký postoj k Egyptu byl jasným potvrzením, že Egypt zaujímá na mapě Blízkého východu důležité místo. Návštěva a projev Baracka Obamy 4. června 2009 na Káhirske univerzitě byly silným signálem arabskému světu ohledně egyptské role v regionu. Je možné, že tato návštěva měla Egypt spíše přimět k větší aktivitě a zodpovědnosti v regionu. Existuje totiž názor, že egyptský význam v regionu postupně klesá. I přes to však Egypt stále hraje "zásadní roli v napomáhání vládě Spojených států v navigování komplexností izraelsko-palestinského konfliktu, vnitropalestinské politiky, a obecně v úsilí o mír na Blízkém východě".²²² Egypt se také angažoval ve vyjednávání o výměně vězňů mezi Hamásem a Izraelem a byl v centru jednání ohledně propuštění izraelského vojáka Ghilada Šalita. Oblast, kde se Egypt jako mediátor angažoval nejvíce, byla jednání mezi palestinskými stranami Hamás a Fatáh, které vyústily v dohodu uzavřenou 27. dubna 2011. Mediace se tedy jeví jako perspektivní oblast.

3.3.1 Momenty egyptské mediace v izraelsko-palestinském konfliktu

Mubarakův styl a cíle mediace se příliš neodchylovaly od politické linie jak Spojených států tak Izraele, podporoval a snažil se prosadit existující návrhy a mechanismy u palestinské strany.

---

²¹⁹ Avi Shlaim, Iron Wall

²²⁰ Henry Laurens

²²¹ CEDEJ 1990, Premier Quartier

²²² (CRS 2009)

Výjimkou byl možná moment, kdy se snažil Izrael přimět k akceptování OOP jako partnera pro vyjednávání. Egypt ke konci své izolace v arabském světě usiloval o aktivnější mediační roli, docházelo k častým setkáním mezi oběma stranami konfliktu na egyptské půdě, ale Izrael byl příliš podezřívavý vůči egyptským záměrům. Dokonce “Mubarakova neefektivita jako vyjednavče v izraelsko-palestinském konfliktu se některým izraelským lídrům i trochu hodila”.²²³ Z dostupných informací je patrné, že k onomu selhání docházelo především z důvodu izraelské obezřetnosti vůči Egyptu. Často tak Egypt spíše v pozadí napomáhal stranám vyjednat dohody, které nevycházely zcela z jeho iniciativy. Tak tomu bylo u konference v Madridu 1991, nebo u prozatímní dohody o stažení z Jericha a Gazy v květnu 1994, či u rozhovorů v Tábě.

Mediační snahy ale představovaly důležitý způsob „neutralizace“ vnímání míru s Izraelem ostatními arabskými zeměmi. Prezident Mubarak ve svém projevu o “Nevyhnutelnosti míru”, v lednu 1989 pronesl až skoro egyptskou obhajobu Camp Davidských dohod před arabským světem: “Všechny naše kontakty s přátelskými státy jsou nasměrovány k míru, protože mír je jedinou cestou vedoucí k opravdovému řešení všech zásadních problémů. Věřím, že válka nikdy zcela nevyřešila jakýkoli problém (...) Konec válek. Znovu se ptám, co je špatného na míru? Zamezil kdy mír našemu nebo arabskému zájmu? Pomáháme palestinskému problému více, než kdokoli jiný. Mluvím k Vám upřímně a bez zášti (...)”²²⁴

3.3.1.1 Před dohodami z Osla, Egyptské snahy o návrat do arabské komunity a realizace dohod z Camp David

V roce 1983 se prezident Mubarak poprvé coby prezident setkal s šéfem OOP Arafatem a opět navázal s touto organizací vztahy. Egypt také přijal relativně vyhraněnou pozici vůči palestinskému zastoupení v Egyptě. Po vyhlášení nezávislosti OOP v roce 1988 povyšuje představitele OOP v Egyptě, Said Karama na velvyslance, tisk již hovoří o palestinském státu. To vše se dělo v kontextu probíhající intifády a diskuzí mezi Izraelem, Palestinci, Jordánci a Američany o možnosti a formátu mezinárodní mírové konference, kterých se Egypt také účastnil. Egypt s postupně definovanými podmínkami konference souhlasil, jakož i se spojenou jordánsko-palestinskou delegací, vzhledem k neochotě Izraele vyjednat s OOP. Především během let 1988

---

²²³ Shlomo Ben Ami, „Israel’s Egyptian Dilemma“ 5. Května 2011, <http://www.thedailynewsegypt.com/global-views/israels-egyptian-dilemma-dp2.html>

²²⁴ Israel Arab reader

až 1990 dochází v Egyptě k častému střídání delegací z Izraele, palestinské strany a Spojených států.²²⁵

Poté, co izraelský premiér Šamir přišel na jaře 1989 s vlastním mírovým plánem, ve kterém hovořil o palestinských volbách a volal po uznání Izraele arabskými státy na základě dohod z Camp David, akceptoval americký ministr zahraničí Baker plán Šamira a Reagana, což byla iniciativa z roku 1982, navrhuující autonomní vládu pro Palestince ve spojení s Jordánskem, při zastavení výstavby osad, podporující komunikační kanál s OOP skrze Egypt. Palestinská strana nakonec pod tlakem Mubarak Reaganaův plán přijala.²²⁶ V září stejného roku Mubarak navíc navrhl vlastní 10 bodů, schválených Arafatem, týkajících se převážně konkrétních podmínek volby palestinských představitelů - což byl zásadní bod neshody s izraelskou stranou. Plán prosazoval volby, kterých by se mohli účastnit všichni Palestinci ze Západního břehu, Gazy, a Jeruzaléma pod mezinárodním dohledem; závazek Izraele, že volby povedou k nejen dočasné fázi ale ke konečnému urovnání konfliktu na základě rezolucí 242 a 338, zajišťující bezpečnost všech států v regionu, včetně Izraele; garance Spojených států.²²⁷ Izrael však o egyptskou mediaci neprojevil zájem, protože měl strach, že Egypt se snaží protlačit OOP do mírového procesu skrze „zadní vrátka.“²²⁸ Mubarak tak nakonec prosazoval Bakerův plán z listopadu 1989 o mírových jednáních mezi Egyptany a Palestinci, která měla proběhnout na půdě Egypta s cílem vytvořit seznam přijatelných osob z palestinské strany přijatelných pro jednání. Seznam však nikdy nebyl vytvořen a jednání v Egyptě rovněž nebyla preferovanou cestou Izraele.²²⁹ Tyto rozhovory tedy ztroskotaly díky pozici Šamira. To, že byl neoblomný je evidentní z dopisu, který poté poslal prezidentu Bushovi, ve kterém ho informoval, že jeho vláda je nakloněna výstavbě osad na okupovaných teritoriích a že nikdy nepřijme jakoukoli roli OOP ve zprostředkování míru. Následujícím izraelským premiérem Rabin se později vůči egyptské mediátorské roli rovněž staví negativně. Kritiky se Egyptu dostává i ze strany palestinských radikálních skupin – George Habache z Lidové fronty pro osvobození Palestiny hovoří o egyptském „komplotu“ proti palestinskému lidu.²³⁰

---

²²⁵ CEDEJ

²²⁶ Henry Laurens

²²⁷ „President Husni Mubarak: Ten-Point Plan (September 1989) Israel Arab reader.

²²⁸ „107 Five-Point Election Plan of Secretary of State Baker – 1 November 1989

²²⁹ Martin Gilbert

²³⁰ CEDEJ Revue de la presse égyptienne, 1989, No. 36 - 37

Egypt poté opět vstupuje do jednání těsně před rozhovory v Oslu po konání mírové konference v Madridu, kdy probíhá komunikace mezi Washigntonem a OOP, zprostředkované Egyptem. Izraelský vicepremiér Peres navrhnul, že by palestinská samospráva mohla začít přes okupovaná území jako je Gaza a Jericho, což je zpráva, kterou má Mubáarak komunikovat i Arafatovi. Ten však jak americkou tak izraelskou iniciativu odmítá vzhledem k odložení tématu Jeruzaléma a výstavy osad.²³¹ Jako efektivní se projeví až tajná jednání v Oslu od září 1993, kde sice Egypt nehrál ústřední roli, ale jak prezident Mubarak, tak ministr zahraničí Amr Moussa byli v pozadí Osla přítomni, aby předkládaly stranám návrhy a urovnávali mezi nimi případné konflikty.²³²

3.3.1.2 Káhirská dohoda – OSLO I a její záchrana Mubáarakem

Dne 4. května 1994 dochází k podpisu dohod v Káhiře o provizorním stažení Izraele z Jericha a Gazy, čímž také začíná přechodné období autonomní palestinské vlády, a to do 4. května 1999, jak bylo dohodnuto v Oslu. Smlouva postupuje Jericho na Západním břehu a Gazu nově vzniklé Palestinské samosprávě, byť uprostřed pokračujících útoků mezi Izraelci a Palestinci, kteří se staví proti principům míru a dohodám z Osla. Na základě dohody bude nasazeno 9000 mužů z policie, Jericho bude předstovat 25km prostor, přičemž Palestinci budou moci od té doby používat také své poštovní známky, volací kód, kontrolovat vývoz a dovoz. Izraelci sez Jericha a Gazy stáhli 13. a 18. května 1994. Tato dohoda je, vzhledem ke svému významu, také nazývána pádem Berlínské zdi mezi Palestinci a Izraelci²³³.

Mohamed Heikal, bývalý redaktor egyptského státního deníku Al Ahrám, a bývalý poradce prezidentů Násira i Sadata popisuje, jak Mubarakopakovaně intervenoval u obou stran – Jásira Arafata a Šimona Perese, aby je přiměl k „flexibilitě“, zatímco další nátlak přicházel ze strany americké administravy. Při podpisové slavnosti však Arafat nepodepsal mapu Jericha, s vysvětlením Mubarakovi, že „nedával pozor“, načež Mubarak reagoval slovy: „myslíte si, že ten muž (Peres) je místním „batata“ prodejcem?“. Po tomto incidentu král Fahd ze Saudské Arábie Mubarakovi napsal, že takové situace způsobují prezidentu Mubáarakovi veřejnou ostudu, a neměl

---

²³¹ Henry Laurens, „L’orient arabe a l’heure americaine, De la guerre du Golfe a la guerre d’Irak“ Armand Colin, Second Edition, Paris, 2005, str 29

²³² Mohammed Heikal, „Secret Channels“

²³³ Concise encyclopedia od IP conflict,

by se tedy do podobných šarvátek zaplétat.²³⁴ Tato anekdota poukazuje také na lidskou rovinu mediace a vyjednávání, která není nutně spojena s materiálním či jiným vlivem na jednu nebo druhou stranu konfliktu.

3.3.1.3 *Snahy o oživení Camp David II*

Jako pokus o oživení rozhovorů z Camp David II mezi izraelským premiérem Ehudem Barakem a Jásirem Arafatem proběhly další rozhovory v egyptské Tábě mezi 21. až 27. lednem 2001²³⁵ bez přítomnosti Spojených států. K implementaci dohod však nedošlo v důsledku vypuknutí druhé palestinské intifády v září 2000 a zvolení Ariela Šarona izraelským premiérem na začátku února 2001. Ariel Šaron z pravicové strany Likud nebyl implementaci dohod příliš nakloněn. K výměně administrativy došlo navíc také na americké straně ve prospěch George Bushe mladšího a Republikánů, kteří se následně věnovaly spíše otázkám národní bezpečnosti.

3.3.1.4 *HAMAS-FATAH*

Již od vypuknutí střetů mezi Hamásem a Fatahem v roce 2005, silících s výhrou Hamásu v legislativních volbách v lednu 2006 a následném převratu v pásmu Gazy, se Egypt snažil tato dvě hnutí přivést k dohodě o smíření, jak zmínil také prezident Mahmúd Abbás na tiskové konferenci v Al Ahrámu v den podpisu dohody o palestinském usmíření v Káhiře 4. Května 2011. V roce 2006 Egypt vedl šestiměsíční rozhovory mezi palestinskými politickými frakcemi za mediace šéfa zpravodajských služeb Egypta, Omara Suleimana.²³⁶ Poté, co zesílily střety mezi Hamásem a Fatahem v Gaze a následně Hamás převzal nad územím kontrolu, stáhla se z Gazy i egyptská bezpečnostní mise, nad kterou rovněž dohlížel Omar Suleiman.²³⁷

Na jaře 2009 předložil Egypt oběma stranám dokument, tzv. Káhírskou dohodu, která měla strany dovést k vládě národní jednoty a budoucím volbám, kterou ale Hamás odmítl. Dokument byl výsledkem palestinského národního dialogu, který začal 26. února 2009, tedy těsně po skončení izraelské vojenské operace Lité olovo na přelomu 2008/2009, Egypt ale ještě před tím cestoval mezi Ramalláhem a Damaškem v rámci vyjednávání. Současná dohoda z konce dubna 2011 dává vytvořit vládu národní jednoty a má za cíl konání voleb, jakož i reformu bezpečnostních složek

---

²³⁴ Mohammed Heikal, str. 489-490

²³⁵ Taba Negotiations – the Moratino Non-Paper, <http://www.mideastweb.org/moratinos.htm>

²³⁶ CRS<

²³⁷ <http://www.thedailynewsegypt.com/egypt/egypt-sending-team-to-help-realize-palestinian-deal.html>

nebo výměnu vězňů. Redefinuje také pozici OOP vůči ostatním palestinským frakcím.²³⁸ Stranami dohody jsou i Islámský džihád, Výbor pro populární hnutí odporu a OOP.²³⁹

Visí zde sice otázka, do jaké míry usmíření mezi Fatahem a Hamásem představuje krok vpřed v mírovém procesu vzhledem k výrokům jak premiéra Benjamina Netanjahua tak ministra obrany Izraele Ehuda Baraka: „Palestinská samospráva si musí vybrat mezi mírem s izraelským lidem a mírem s Hamásem. Nemůže být v míru s oběma, protože Hamás má za cíl zničit stát Izrael a mluví o tom otevřeně“.²⁴⁰ Pozice Izraele se však nezdá být zcela jednoznačná – jiní dohodu vidí jako příležitost pro Izrael.²⁴¹ Svým způsobem se ale nedá čekat příliš pozitivní reakce, vzhledem k opakovaným výrokům Hamásu o záměru neuznat stát Izrael. Toto je i jedna z podmínek mezinárodního Kvartetu (USA, Rusko, EU, OSN) pro jednání s Hamásem. Omar Suleiman, šéf egyptských zpravodajských služeb, který dohodu z velké části také výjednával, řekl, že pokud Hamás nebude akceptovat uznání Izraele a dohody, ke kterým se Palestinci zavázali, Mahmoud Abbas není nucen s nimi zformovat vládu. (FAS 2006)

Jestli národní usmíření přivede Palestince blíže mírovému urovnání s Izraelci je tedy otázkou. Může ale vést k unilaterálnímu vyhlášení nezávislosti. V nedávném interview dnes již bývalý prezident, Mubarak tlačil na americkou administrativu, aby dovedla dohodu v izraelsko-palestinském konfliktu k finální podobě místo toho, aby kritizovala stavbu osad.²⁴² Trpělivost se tedy po letech pokusů o dohodu s Izraelem krátí. Pokud bude Egypt moci zajistit bezpečnost Izraeli skrze jednání s Palestinci a radikálnějšími stranami jako je Hamás, bude to jistě důvod návratu Egypta do centra mediačních snah. To ale nejvíce záleží na politickém vývoji uvnitř samotného Egypta a volbách očekávaných na podzim tohoto roku.

---

²³⁸ překlad zprávy z agentury Wafa od detailech dohody mezi Fatahem a Hamásem z 6. Května 2011 (palestinská zpravodajská agentura), <http://www.imra.org.il/story.php3?id=52233>

²³⁹ „Palestinian factions celebrate unity deal, 4 May 2011,

<http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2011/05/20115434236113769.html>

²⁴⁰ „Fatah, Hamas sign reconciliation agreement”, 27. 4. 2011, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4061418,00.html>

²⁴¹ Barak Ravid, „Israel Foreign Ministry views Hamas-Fatah deal differently than Netanyahu”, 4. Května 2011, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/israel-foreign-ministry-views-hamas-fatah-deal-differently-than-netanyahu-1.359706>

²⁴² <http://blogs.wsj.com/washwire/2009/08/18/mubarak-press-obama-on-negotiations-over-palestinian-state/>

3.3.2 *Budoucnost egyptských mediačních snah po rezignaci Mubáraka*

„*Al ša⁶b juríd tahrír al Filastín!*“, neboli „Lidé chtějí osvobození Palestiny!“ byly výkřiky, které se ozývaly od izraelské ambasády v Káhiře v den připomínání si výročí vyhlášení státu Izrael 15. května 1948, neboli „nakba“ znamenající katastrofu v arabském jazyce. Letošní vzpomínkové akce v Káhiře byly o poznání většího rázu, před izraelskou ambasádou ten stejný večer zahynulo 5 lidí, tři dny před tím egyptská armáda odvážela autobusy z náměstí Tahrír a blokovala Sinaj, aby se očekávané davy aktivistů nedostali v plných počtech až ke hranicím s Gazou. V minulosti akce tohoto typu byly pořádány Muslimským bratrstvem, tentokrát se symboly Palestiny objevovaly rezignace prezidenta Mubáraka 11. Února na všech následných setkáních a protestech na náměstí Tahrír, přesto, že palestinská otázka do té doby nefigurovala v samotném „jádro revoluce“.

Po ustavení nové vlády lidového Essama Šarafa se stává novým ministrem zahraničí po Al Arabi, který také značně mění tón egyptské zahraniční politiky. Během návštěvy kongresmana Steva Chabota v Egyptě na začátku května 2011, na něj Al Arabí naléhal, ať tlačí kongres a americkou administrativu k uznání palestinského státu²⁴³ Sayyed Amin Šalabí, výkonný ředitel Egyptské rady pro zahraniční vztahy vyslovil předpoklad, že „Egyptská diplomacie bude více asertivní a bude podporovat práva palestinského národa (...) Egypt bude pracovat více pro usmíření mezi Hamásem a Fathem. V novém režimu, kdy bude zvolena demokratická vláda, se napětí s Hamásem podstatně sníží.“²⁴⁴

Egypt momentálně stojí na rozcestí, nejen co se týče vnitropolitické situace, otázky svobody a demokracie, ale také přes 30 let starou mírovou smlouvou s Izraelem, kterou lidé spojují s nevýhodnou smlouvou o prodeji plynu Izraeli,²⁴⁵ a se zkorumpovaným režimem prezidenta Mubáraka, když už pomineme silný propalestinský sentiment v egyptské populaci. Před revolucí otázky regionální politiky a budoucnosti vztahů se Západem a Izraelem byly rovněž aktuální vzhledem k plánovaným prezidentským volbám a otazníku spojeným s nástupnictvím Mubáraka.

---

²⁴³ Egypt calls on US to recognise Palestinian state
01/05/2011 <http://www.asharq-e.com/news.asp?section=1&id=25028>

²⁴⁴ Fri, 18/03/2011

Baudouin Long, „The future of Egyptian diplomacy in Palestine: A regional balancing act“
<http://www.almasryalyoum.com/en/node/362367>

²⁴⁵ V egyptských médiích již kolují jména osob, které měly být implikovány v nevýhodné dohodě o exportu plynu do Izraele, mezi nimi jsou osoby blízké bývalého prezidenta Mubaraku, a také Omar Suleiman, bývalý šéf zpravodajských služeb v Egyptě. Emad Fouad, „Prominent figures named in connection to gas deal with Israel“, 16.5.2011
<http://www.almasryalyoum.com/en/node/439509>

Jedno téma ale nebylo příliš diskutováno, a tím je nová role pro islamistické hnutí Muslimské bratrstvo. Po revoluci v Egyptě nyní došlo k redefinici role Muslimského bratrstva, které má blízké vztahy a kontakty s Hamásem – v budoucích parlamentních volbách bude regulérně kandidovat pod hlavičkou strany Svoboda a spravedlnost²⁴⁶ a předložilo taky svého kandidáta na prezidenta. Míra vlivu ideologie Muslimského bratrstva, která z pozice opozice byla vždy vyhraněnější vůči zahraniční politice Egypta

Podle analytika Zvi Barela předchozí neúspěch jednání mezi Fatahem a Hamásem neležel ani tak na palestinské straně jako na mezarabských vztazích – tedy v rozkolu mezi Egyptem, Saudskou Arábií, Jordánskem na jedné straně, a Katarem, Sýrií, na straně druhé (tzv. proiránské křídlo) Nicméně, Egypt má v tomto smyslu jako mediátor přeci jen výhodu. “Egypt je vnímán jako mediátor. Drží klíč k jedinému východu pro 1.5 miliónu obyvatel Gazy; jeho vztah s Izraelem by mohl garantovat přijetí výsledků jeho mediace; a má schopnost mobilizovat většinu arabských států k podpoře usmíření Hamásu a Fatahu.”²⁴⁷ Právě události v arabském světě posledních dvou měsíců mohou tuto situaci změnit. Očekává se, že současné nepokoje v Sýrii, které značně oslabují režim prezidenta Bašara al Asada, hostujícího politbyro Hamásu s Khálidem Mešálem v jeho čele, oslabily také pozici Hamásu, což bylo klíčovým faktorem pro podpis dohody s Hamásem.

Vedle zvýšení role Muslimského bratrstva na egyptské politické scéně se zdá, že Egypt se také Hamásu otevírá skrze „novou kapitolu v egyptsko-iránských vztazích“. Se zemí, která byla vnímána jako strategický nepřítel, a to nejen z důvodu podpory islamistických proti-izraelských hnutí Hamás nebo Hezbolláh, ale především kvůli cílům získat jadernou zbraň, nyní Egypť podle Al Arabího vítá „otevření nové stránky“, s tím, že „Egypt je otevřen všem státům s cílem dosažení společných zájmů“. Náznakem už bylo také proplutí dvou iránských válečných lodí Suezským kanálem v únoru tohoto roku – egyptská armáda k tomu vydala povolení.²⁴⁸

Ismail Radwan z hnutí Hamás se v minulosti již vyjádřil, že státy sponzorující usmíření by měly nabídnout záruky (jakékoli dohody tak, aby budoucí dohodu nepotkal stejný osud jako

---

246 Sherif Tarek, “The Muslim Brotherhood seeks public approval to go political in Egypt”, 19.5.2011, <http://english.ahram.org/NewsContent/1/64/11978/Egypt/Politics-/The-Muslim-Brotherhood-seeks-public-approval-to-go.aspx>

247 Zvi Bar’el, Mediator as a partner.

<http://www.bitterlemons-international.org/previous.php?opt=1&id=295>

248 Egypt ready to 'open new page' in relations with Iran, 4.4.2011

<http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/egypt-ready-to-open-new-page-in-relations-with-iran-1.354074>

předchozí dohody dosažené mezi těmito hnutími.)²⁴⁹ Takovému požadavku nahrává rozhodnutí otevřít hranice Egypta s Gazou, připravují se nyní opatření na výpomoc policejním silám v Gaze ze strany Egypta (které musely po převratu Hamásu Gazu opustit.)²⁵⁰

Tento vývoj možná naznačuje lepší manévrovací pozici pro Egypt vůči Hamásu, a tedy i potenciálně vůči izralesko-arabskému konfliktu. Politická situace v Egyptě je ale stále nejistá a bude záležet mimo jiné na průběhu očekávaných parlamentních a prezidentských voleb na podzim tohoto roku a na schopnosti prozatímního vedení Egypta udržet vnitřní stabilitu – zamezit sektářskému násilí a hrozícímu ekonomickému kolapsu po paralyzaci ekonomiky v souvislosti s revolucí.

---

²⁴⁹ Saleh al Naeimi, Hamas Demands Guarantees before Reconciliation, 20/10/2009

<http://www.aawsat.com/english/news.asp?section=1&id=18540>

²⁵⁰ <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/egypt-fm-gaza-border-crossing-to-be-permanently-opened-1.358690>

4 ANALYTICKÁ ČÁST

4.1 SHRUTÍ A POSOUZENÍ ZKOUMANÝCH OBLASTÍ

4.1.1 *Druh konfliktu jako faktor techniky jeho řešení*

Izraelsko-palestinský konflikt je z počátku představen jako konflikt, který se v průběhu času vyvíjel – co se druhu týče, jeho stran i sporných bodů, jejichž počet s časem narůstal, – a jeho řešení se tedy ztěžovalo. Doprovázelo jej nezpochybně bezvysledných snah konflikt vyřešit, nicméně tyto snahy, mezi nimi rovněž zaujatý i neutrální charakter mediace, jej postupně transformovaly z konfliktu „nepoddajného“ na konflikt „poddajný“, tedy řešitelný. Tato kapitola měla za cíl poukázat na možnost transformace původně těžce řešitelného druhu konfliktu pomocí různých technik mediace a potvrdit tedy teoretické stanovisko, že obojí druhy mediace mají svůj význam v řešení konfliktu (např. Princen, Perlmutter, Butler), ale nejde ani tak o druh konfliktu, jako spíše o fáze, ve které se nachází. Tyto závěry měly tedy potvrdit možnost a užitečnost zaujaté mediace v izraelsko-palestinském konfliktu, a vytvořit tak precedent pro egyptskou mediaci zaujatou vůči palestinské straně.

Konflikt začal nejprve jako občanská válka mezi sionisty a arabským obyvatelstvem a v souvislosti s vyhlášením izraelského státu 15. května 1948, přičemž se s následnou invází arabských států rozvinul do konfliktu mezi-státního, v rámci kterého se řešila otázka palestinských požadavků na území, která byla z větší míry potlačována (tzv. jordánská možnost). Vztah mezi Palestinci a státem Izrael měl charakter hry s nulovým součtem; obě strany usilovaly o stejný „vzácný statek“ (Wallensteen), čímž bylo konfliktní území. Teprve koncem 80. let palestinská strana přistupuje na možnost existence izraelského státu a začíná hledat řešení ve vytvoření separátního státu po boku Izraele v hranicích před okupací z roku 1967. Stát Izrael ale neuznával Palestince jako stranu k vyjednávání až do tajných jednání v Norsku, tedy do podepsání dohody o principech v Oslu v září 1993 a výměně dopisů mezi lídrem OOP Arafatem a izraelským premiérem Rabinem. Tento klíčový moment byl z větší míry umožněn konferencí v Madridu v roce 1991, kde poprvé zasedli ke stejnému stolu Izraelci a Palestinci. Bylo to především díky americké mediaci s použitím nátlaku na premiéra Shamira ve formě pozastavení financování

imigrace do Izraele. Nicméně samotné dohody z Osla byly vyjednány pomocí neutrální mediace Norska.

Ke konfliktu izraelsko-arabskému se od 90. let postupně přidával a rozvíjel i konflikt mezi dvěma politicko-guerrilovými hnutími Fatahem a Hamásem. Hamás prosazuje islámský stát na území Palestiny a odmítá uznání Izraele, a konflikt s Izraelem jako hra s nulovým součtem se tak promítá do nově vzniklého vnitropalestinského konfliktu. Zde se vytváří prostor pro Egypt jako mediátora, jehož roli v minulých letech již sehrál.

4.1.2 Vliv historické zkušenosti s konfliktem na postoj mediátora

Role Egypta coby zaujatého mediátora v izraelsko-palestinském konfliktu byla v práci posouzena nejprve z historického hlediska se zaměřením se na období před podepsáním mírové smlouvy s Izraelem, tedy když byl Egypt ještě ve faktickém válečném stavu s Izraelem, a tudíž i stranou konfliktu. Cílem této kapitoly bylo poukázat na míru palestinské otázky coby motivace v politice vůči Izraeli skrze vstup země do konfliktů s Izraelem, konkrétně tak do války o nezávislost Izraele (1948), šestidenní války (červen 1967), a říjnové války (říjen 1973), ale také skrze egyptskou podporu palestinských guerril, Organizace pro osvobození Palestiny, vliv ideologie panarabismu a rozhodnutí podepsat s Izraelem dohody v Camp David (1978) a mírovou smlouvu.

Palestinská rétorika převládá prakticky ve všech instancích ozbrojených konfliktů s Izraelem, avšak nejvíce po nástupu Gamála abd al Násira do prezidentského úřadu v roce 1956 – sionismus Izraele přímo spojuje s jedním z jeho hlavních cílů – bojem s imperialismem, a zdůrazňuje nedělitelnost bezpečnosti „arabské vlasti“, do které spadá především otázka Palestiny. I přes to však Násir palestinskou otázku do určité míry přenechává Lize arabských států, což vyplývá i ze statutu OOP – preferuje multilaterální přístup. Ve válce o nezávislost Izraele se objevují spíše otázky mocenského rozložení v regionu, a vnímání Izraele opět coby projevu imperialismu, proti jehož britské variantě Egypt bojuje. V říjnové válce je viditelnější přístup prezidenta Sadata a jeho „Egypt první“ politiky. I přes zmínky o palestinské otázce je zde prioritou získání okupovaného území – Sinaje zpět. To se také projevuje v Camp Davidských dohodách, které měly nejprve zajistit bilaterální vyrovnání se s Izraelem a následně řešení palestinské autonomie. K této návaznosti však nedošlo, především kvůli palestinskému a arabskému vnímání těchto dohod jako zrady – svým

způsobem nezralosti konfliktu k mírovému jednání. Palestinské hnutí za osvobození bylo v té době v plné síle, pro Izrael se vyjednávání rovněž nejevilo jako výhodné.

Důvodem této historické analýzy bylo určit do jaké míry může být mediátor do budoucna zaujatý, a vůči které straně. Když Isaac Svensson (...) definuje mediátorovu předchozí účast v konfliktu coby jeho strana v rámci podmínek pro identifikaci mediátora jako zaujatého, byl zde předpoklad jisté kontinuity v chování aktéra a přenesení historické zkušenosti do jeho současné role mediátora. To je v egyptském prostředí platné, války s Izraelem jsou zde stále zdrojem hrdosti a prezident Mubárak ve svém posledním projevu před rezignací zmínil svou roli v získání Sinaje zpět; řada veřejných míst, ulic a mostů v Egyptě nese jména dat těchto válek. Tato kontinuita platí i pro vztah s Izraelem. Izraelsko-egyptský mír je v zásadě chladným mírem, jak je nazýván i na stránkách ministerstva zahraničních věcí Izraele. Izraelská viditelnost je v Egyptě držena na minimum, egyptský tisk a populace jsou vůči Izraeli skeptičtí.

4.1.3 Zájmy Egypta v izraelsko-palestinském konfliktu a zdroje egyptského vlivu na jeho strany

K posouzení pozice mediátora a jeho případné orientace v konfliktu je důležité posoudit, jaké má v konfliktu zájmy. Když zaujatý mediátor - tak jak jej chápe Thomase Princen, vstupuje do konfliktu, stává se endogenní, vnitřní stranou v konfliktu, a přináší do vyjednávání svá očekávání, a nelze tedy očekávat, že takový aktér bude prosazovat řešení, která se neshodují s jeho vlastními zájmy. Jejich identifikace je tedy klíčová k determinaci role aktéra, a to nejen na poli mediace.

U Egypta tyto zájmy vycházejí přirozeně už jen z geografické pozice. Egypt sdílí hranice s pásmem Gazy a Izraelem a jakákoliv eskalace konfliktu tak z pravidla ovlivňuje i jeho území, jako tomu bylo u proražení zdi na hraničním přechodu s Gazou v lednu 2008 jako reakce na izraelskou blokádu Hamásem ovládané Gazy. Nejen, že musela egyptská pohraniční policie proti unikajícím obyvatelům Gazy zasáhnout, egyptská vláda se musela také potýkat s vyhrocenými reakcemi uvnitř Egypta samotného, především ze strany ilegálního, ale vlivného Muslimského bratrstva, které od začátku své existence považuje prosazování palestinských práv na sebeurčení za základní pilíře ideologie hnutí. „Nespravedlnost“ na Palestincích bývala automaticky využita proti režimu, který se s nárůstem sociálních rozdílů nacházel ve stále citlivější pozici.

Toto navazuje na další zájem zmíněný v kapitole, a tím jsou obavy Egypta z islamistických režimů ve svém okolí, jak z pozice autoritativního režimu, který se snaží eliminovat opozici, tak reálného nebezpečí teroristických útoků, se kterými se Egypt dlouhá léta potýkal. V tomto případě dominance Hamásu v Gaze představuje kombinaci všech obav Egypta. Dalším aspektem je „pečování“ o mírovou smlouvu s Izraelem, která zajišťuje Egyptu štědrú finanční pomoc od Spojených států.

Zaujatý mediátor však v mediaci nemůže vycházet pouze ze svých zájmů v konfliktní situaci. Jeho snahy mohou být efektivnější pokud má mediátor k dispozici vliv, ať už se jedná o materiální, nebo jiný druh. Egypt se nemůže srovnávat s americkou pozicí coby vojenského a ekonomického hegemonu, nebo co do přístupu k materiálním zdrojům. Přítomnost tohoto aspektu je rozhodující pro úspěch mediátora. Egypt však představuje strategického partnera v regionu, a to jak pro Spojené státy, které s Egyptem spolupracují v oblastech národně bezpečnostního zájmu, jako je terorismus nebo vojenská pomoc, tak pro Izrael, který například i přes „chladný“ charakter míru sdílí s Egyptem obezřetné vnímání hrozeb, jako je islamismus. S Palestinci sdílí kulturní a náboženské kořeny, které v kolektivistických společnostech bývá o to zásadnější pro vybudování důvěry (Raymond Cohen) pro případnou mediaci. Egypt představuje také jediné „dveře“ ven z Gazy a jejich otevření závisí na situaci za hranicemi.

Egypt tedy disponuje silnými zájmy v řešení izraelsko-palestinského konfliktu, i když zde bude spíše převládat snaha o nastolení moderátní vlády v Gaze, nežli primárně vyřešení neshod mezi Izraelci a Palestinci, které svým způsobem také posilují strategickou pozici Egypta i přes donedávna chátrající režim. Disponuje ale také potenciálními vlivy, které doposud ne zcela zúročil.

4.1.4 Mediační snahy Egypta v čase

První egyptské pokusy o mediaci v izraelsko-palestinském konfliktu po jeho návratu do společenství arabských států ke konci 80. let byly postaveny také na obnovených vztazích s OOP a Arafatem, který v té době ještě představoval nepřijatelného partnera pro vyjednávání pro Izrael i Spojené státy. Mubárak nabízel komunikační kanál mezi OOP a svými, do jisté míry stále čerstvými spojenci, Spojenými státy a Izraelem, avšak bez hmatatelného úspěchu - to se podařilo až norským vyjednavacům v Oslu během září 1993. Mubárak předložil i svůj plán na konání voleb na palestinských územích, jeho aktivnější role byla však izraelskou stranou odmítána na základě,

zdá se, obav z egyptské zaujatosti vůči OOP a palestinské otázce. Egypt tedy sehrál spíše podpůrnou, i když jistě ne zanedbatelnou roli (vzhledem k dostupnosti informací je toto těžké posoudit) v podporování americké, a poté norské mírové iniciativy. Tato podpůrná role pokračovala s občasnými výjimkami až do vzestupu islamistického hnutí Hamás od roku 2005, který se prosadil především v pásmu Gazy a prosazoval/stále prosazuje a podporuje ozbrojený odpor proti izraelské okupaci a představuje konkurenci hnutí Fatah, které se dostalo do dominantní pozice s osobností Jásira Arafata uvnitř OOP a Palestinské samosprávy. I přes snahy ostatních hráčů v regionu jako Turecko to byl Egypt, kterému se podařilo dojednat příměří mezi Izraelem a Hamásem v roce 2008, a následně pak dohodu mezi znepřátelenými Hamásem a Fatahem. Tento vývoj pravděpodobně naznačuje místo pro egyptské mediační snahy, kde bude moci projektovat své pro-palestinské, ale zároveň mírové tendence – tedy dosáhnout stability v regionu a potlačit vliv radikálního islamismu v regionu. Není jisté zda sjednocení pozic na palestinské scéně povede nutně k míru Palestinců s Izraelem a vytvoření palestinského státu, je ale jisté, že moderace palestinských pozic vůči Izraeli bude i v zájmu Izraele a Spojených států. Důležitým faktorem se jeví být návrat Egypta do centra dění v arabském světě – v současné době modelem pro možnou revitalizaci arabských režimů.

4.1.5 Shrnutí

- Izralesko-palestinský konflikt, který lze v jeho historii identifikovat jako nepoddajný a těžce řešitelný, prošel transformací pomocí rozličných metod mírového řešení konfliktů, mezi nimiž k hlavním metodám patří zaujatá i neutrální mediace - obě techniky mají tedy význam v řešení hluboce zakořeněných konfliktů
- Egypt disponuje s důležitými zájmy ve stabilizaci regionu, které vytváří i část jeho vlivu, jelikož je s ním sdílejí i vlivní spojenci Izrael a Spojené státy; jedná se především o stabilizaci hranic s Gazou, zastavení ilegálního pašování zbraní přes ilegální tunely pod hranicí s Egyptem, hráz proti šíření terorismu a islamismu; egyptská pozice v regionu, a tudíž ani mediace, nemohou být zcela neutrální, ale zároveň naznačují směřování Egypta ke stabilitě v regionu

- Egypt má potenciální vliv v regionu, a to především vůči Hamásu, které dominuje pásmu Gazy skrze historickou zkušenost, znalost místních poměrů, kulturní a náboženskou proximitu, a opět sdílenou hranici; ovládá m.j. také strategicky důležitý Suezský průplav. Pro Izrael představuje klíčového spojence a zdroj stability podél své jižní hranice
- Příležitost pro egyptskou mediaci se nabízí ve sjednocení palestinské politické scény a v omezení vlivu radikálního islamismu, o to více v souvislosti se současným děním v arabském světě a nadějí spojenou s nárůstem legitimacy režimů, především v Egyptě; zaujatost v palestinské otázce nebude muset stát v opozici k jiným egyptským zájmům

5 ZÁVĚR

Ministr zahraničních věcí Egypta Butrus Ghálí v roce 1986 prohlásil, že „vztahy mezi Egyptem a Izraelem nedosáhnou plné normalizace, kvalitativně ani kvantitativně, dokud nedojde ke kompletnímu urovnání blízkovýchodní krize.“²⁵¹ Jeho nástupce Amr Moussa v 90. letech řekl, že “chceme arabsko-izraelský mír, ne izraelský mír.”²⁵² Tyto výroky, které se staví kriticky k roli Izraele v řešení konfliktu s Palestinci, poukazují na jistou schizofrenii egyptských zájmů v izraelsko-palestinském konfliktu – na jedné straně stojí důležitá mírová smlouva, ze které plyne řada strategických výhod pro Egypt, a na druhé straně dlouhá historie rivality s Izraelem a sdílení hodnot a aspirací s palestinským lidem. O skloubení těchto zájmů se již v minulosti neúspěšně pokusil bývalý egyptský prezident Anwar al Sadat, a po té, co následná arabská “bouře” utichla, také již bývalý prezident Mubáarak skrze snahy například přimět Izrael k uznání Organizace pro osvobození Palestiny jako partnera pro mír, a uskutečnit onu dočasnou autonomii před vznikem palestinského státu. Jeho vliv byl však limitovaný - jak na Izrael, tak Palestince. Vzhledem k

---

²⁵¹ Stein, Kenneth W., „Egyptian-Israeli Relations“, Meria Journal, Volume 1, No. 3, August 1997, <http://www.gloria-center.org/meria/1997/09/stein.html>

²⁵² „Egypt and regional conflicts“, Mohammad Abdel Salam, Moetaz Salama, pg. 510, The Arab Strategic Report 1994, Al Ahram Center for Political and strategic Studies.

podezřívavosti Izraele vůči Egyptu byla jeho pozice v regionu oslabena a aliance více méně zajištěna. Na konferenci v Uppsale dospěli teoretici i praktici mediace, že zaujatost v mediaci může být konstruktivní pro dosažení mírové dohody, i když na ni není takto nahlíženo, jak dokazuje i historie snah o ukončení izraelsko-palestinského konfliktu, stejně jako mediace neutrální.

Je možné, že s pozitivními vývoji v regionu Blízkého východu (ve smyslu posilování legitimacy a zachování umírněnosti nových režimů), udržením stávajících mezinárodních závazků, se objeví na scéně opravdu zaujatý mediátor – Egypt, který se zastává práva Palestinců na stát, nepodporuje radikalismus a zároveň představuje strategické zájmy i pro druhou stranu – Izrael i Spojené státy. Přesto, že se Egypt prozatím neprojevil jako zaujatý mediátor, existence této vize je pro mír v regionu slibná.

6 SEZNAM LITERATURY:

6.1 NEPERIODICKÁ

Aftandillan, Gregory L. (1993) *Egypt's Bid for Arab Leadership: Implications for U.S. Policy*. New York: Council on Foreign Relations.

Bar-Siman-Tov, Yaacov. (1994) The Arab-Israeli Conflict: Learning Conflict Resolution. *Journal of Peace Research*, vol. 31, no. 1.

Barak, Oren. (2005) The Failure of the Israeli-Palestinian Peace Process, 1993-2000. *Journal of Peace Research*.

Benvenisti, Meron. (1991) *Peace Process and Intercommunal Strife*. In Kipper, Judith; Saunders. Harold H. (Eds.) *The Middle East in a Global Perspective*. Westview Press, AEI.

ed. Bercovitch, Jacob (1995) *Resolving International Conflicts, Theory and Practice of Mediation*. Lynne Rienner Publishers.

eds. Bercovitch, Jacob, Rubin, Jeffrey Z. (1992) *Mediation in International Relations, Multiple Approaches to Conflict Management*. St. Martin's Press.

Bercovitch, Jacob. *Mediation in International Conflict, an overview of theory, a review of practice*. In *Peacemaking in International Conflict*. Zartman, I. Wiliam.

Bercovitch, Jacob; Jackson, Richard. (2009) *Conflict Resolution in the Twenty-first Century: Principles, Methods, and Approaches*. University of Michigan Press. 2009, pg 33

Bercovitch, Jacob; Kremenyuk, Victor; Zartman, I. William. (Eds.) (2009) *Ethnicity, Negotiation, and Conflict Management*. In the Sage Handbook of Conflict Resolution, “ London: Sage Publications.

Bercovitch, Jacob. *Grasping the nettle: analyzing cases of intractable conflict*. Crocker, Chester A.; Hampson, Fen Osler; Aall, Pamela R. (Eds.)

Bilder, Richard B. (1997), *Adjudication, in Peacemaking in International Conflict, Methods and Techniques*. In Zartman, I. William; Rasmussen, J. Lewis. (eds.). Endowment of the United States Institute of Peace.

Butler, Michael J. (2009) *International Conflict Management*. London: Routledge.

Carment, David; Rowlands, Dane. (2007) *Formal Models of Intervention*. In *Diplomacy Games*. eds. Avenhouse, Rudolf; Zartman, I. William (eds.) Heidelberg: Springer-Verlag Berlin.

Crocker, Chester A.; Hampson, Fen Osler. Aall, Pamela. (Eds.) (2009) *Why Mediation Matters: Ending Intractable Conflicts*. In Bercovitch, Jacob; Kremenyuk, Victor; Zartman, William, I. (Eds.) *The Sage Handbook of Conflict Resolution*. Sage.

Chehab, Zaki(2007) *Inside Hamas. The Untold Story of Militants, Martyrs, and Spies*. London: IB Tauris.

Čejka, Pavel. (2010) *Izrael a Palestina - Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Barrister & Principal.

Dessouki, Ali E. Hillal. (1988) *Egyptian Foreign Policy since Camp David*. In Quandt, William B. *The Middle East, Ten Years after Camp David*. Washignton: The Brookings Institution.

Dunne, Michelle, „The United States, Europe and the Middle East: Shifting Challenges and Priorities“ Moving beyoud Oslo to cooperate. „Bound to cooperate: Europe and the Middle East“.

Fisher, Ronald J. (2001) *Methods of Third Party Intervention*. In Berghof Handbook for Conflict Transformation.

Gelvin, James L. (2007) *The Israel-Palestine Conflict, One Hundred Years of War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gilbert, Martin (2002) *Izrael – dějiny*. Překlad: Josef Orel. Praha: BB art.

Gilbert, Martin (1999) *A History of the 21st Century*. Volume Three: 1952-1999, London: Perennial.

Gombár, Eduard; Bareš, Ladislav; Veselý, Rudolf. (2010) *Dějiny Egypta*. Praha: Nakladelství Lidové noviny.

Heikal, Mohammed (1978) *Sphinx and Commissar*. Collins.

Heikal, Mohammed. (1997) *Secret Channels: The Inside Story of Arab-Israeli Peace Negotiations*. Harpercollins Pub Ltd.

Juul Mona. (2008) *Israel and Palestine – Experiences of mediation and mediators in the Middle East*, proslov na semináři u příležitosti výročí atentátu na hraběte Folke Bernadotte 17. září 2008 na hradě Uppsala.

Karawan, Ibrahim A. (2002) *The Case of Egypt*. Telhami, Shibley; Barnett, Michael. In *Identity and Foreign Policy in the Middle East*. Cornell University Press.

Kedourie, Ellie. (1974) *The Arab-Israeli Conflict, Arab Political Memoirs and Other Studies*. London: Frank Cass.

Khalidi, Rachid. (1991) *Policymaking Within the Palestinian Polity*. In *The Middle East in a Global Perspective*.

Kriesberg, Louis. (2007) *The Conflict Resolution Field*. In Zartman, I. William. *Peacemaking in International Conflict*. Reedition.

Kydd, Andrew. (2002) *Which Side Are You On? Bias, Credibility and Mediation*.

Laurens, Henry. (2005) *L'orient arabe a l'heure americaine, De la guerre du Golfe a la guerre d'Irak*. Paris: Armand Colin. Second Edition.

Laurens, Henry. (1999) *Paix et Guerre au Moyen Orient*. Armand Collin,

Laquer, Walter; Rubin, Barry (eds). (1984) *The Israel-Arab Reader: A documentary history of the Middle East conflict*, 4th edition. New York: Penguin Books

Lederach, John Paul. *Preparing for Peace: Conflict Transformation Across Cultures*. Syracuse University Press, 1995.

Levy, Jack S. (2009). *Case Studies and Conflict Resolution*. In Bercovitch, Jacob; Kremenyuk Victor; Zartman, I. William, (eds.) *Handbook of Conflict Resolution*". London: Sage

Lust – Okar, Ellen (2005) *Structuring conflict in the Arab world : incumbents, opponents and institutions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Maoz, Zeev, Mor, Ben D. (2002) *Bound by Struggle: The Strategic Evolution of Enduring International Rivalries*. The University of Michigan Press.

Maoz, Zeev (1997) *Regional Security in the Middle East: Past Present and Future*. London: Frank Cass & Co. Ltd.

Maurice A. East, Justin L. Robertson (2005) *Diplomacy and developing nations: post-Cold War foreign policy-making structures and processes*. London : Routledge.

Mitchell, Richard P. (1969) *The Society of the Muslim Brothers*. Oxford University Press

Tamimi, Azzam (2007) *Hamas, Unwritten Chapters*. London: Hurst and Company.

Princen, Thomas. (1992) *Third Parties: Principals and Neutrals*. In „*Intermediaries in International Conflict*“, Princeton University Press, 1992.

Princen, Thomas (2006) *Intermediaries in International Conflict*. Princeton University Press.

Princen, Thomas. (1992) *Third Parties: Principles and Neutrals*. In *Intermediaries in International Conflict*, Princeton University Press.

Pruitt, Dean G. *Escalation, Readiness for Negotiation, and Third-Party Functions*. In *Escalation in International Conflict*, Faure, Zartman.

Ruthven, Malise (2004) *Fundamentalism, The Search for Meaning*. New York: Oxford University Press.

Ramsbotham, Oliver, Woodhouse, Tom, Miall Hugh (2006) *Contemporary Conflict Resolution*. Cambridge: Polity Press.

Anwar Sadat, Speech to the Israeli Knesset on November 20, 1977(1978) Appendix V, pg 330 – 343, In Sadat, al Anwar. *In Search of Identity, An Autobiography*. London: Collins.

Smith, James D. D. (1994) Mediator Impartiality: Banishing the Chimera. *Journal of Peace Research*. Vol. 31, no. 4.

Shlaim, Avi (2000) *The Iron Wall, Israel and the Arab World*. London: Penguin Books.

Sobel, Lester A.(1980) *Peace-making in the Middle East*. New York : Facts on File.

Touval, Saadia (1982)*The peace brokers : mediators in the Arab-Israeli conflict, 1948-1979*. Princeton : Princeton University.

Wallensteen, Peter (2002) *Understanding conflict resolution: War, peace and the global system*. London: SAGE.

Waisová, Šárka (2005) *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Portál.

Zartman, I. William; Faure, Guy Olivier (2005): *Escalation and Negotiation in International Conflicts*. Cambridge Cambridge: University Press

Zartman, I. William. (1997) Toward the resolution of international conflicts. in *Peacemaking in International Conflict*, Eds Zartman and Rasmussen, 1997. USIP.

6.2 PERIODICKÁ

Cakrment, David, James, Patrick (1996) *Two-Level Games and Third-Party Intervention: Evidence from Ethnic Conflict in the Balkans and South Asia*. Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique Vol. 29, No. 3 (Sep., 1996), pp. 521-554. Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique. Stabilní URL: <http://www.jstor.org/stable/3232428>

Sabet, Amr G. E. (1998) *The Peace Process and the Politics of Conflict Resolution*. Journal of Palestine Studies, Vol. 27, No. 4 (Summer, 1998), pp. 5-19. University of California Press on behalf of the Institute for Palestine Studies. Stabilní URL: <http://www.jstor.org/stable/2538127>

Zartman, William I. (2001) The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. In *The Global Review of Ethnopolitics*. Vol. 1, no. 1, September, 8-18.

Isaak Svensson. (2009) Who Brings Which Peace? Neutral versus Biased Mediation and Institutional Peace Arrangements in Civil Wars. *Journal of Conflict Resolution*. , <http://jcr.sagepub.com/content/53/3/446.refs.html>

A dále publikace z:

The Middle East Quarterly

Journal of Peace Research

Middle East Review of International Affairs (MERIA)

Middle East Policy

Journal of Conflict Resolution

Journal of Palestine Studies

Peace, Conflict and Development Journal

International Studies Quarterly

Le Monde Diplomatique

6.3 DALŠÍ ZDROJE

6.3.1 *thinktanky (online)*

Middle East Forum – konzervativní americký online thinktank

www.meforum.org

The International Crisis Group – thinktank

www.crisisgroup.org

Muslimské bratrstvo - online

[www. Ikhwanweb.com](http://www.Ikhwanweb.com)

Institute for Palestine Studies

<http://palestine-studies.org/index.aspx>

Middle East Web Gateway

<http://mideastweb.org/>

Middle East Strategy at Harvard Blog

<http://blogs.law.harvard.edu/mesh/>

Council on Foreign Relations

www.cfr.org

CIA World Factbook

Revue de la Presse Egyptienne. *CEDEJ*

Bar'el, Zvi. (2009) Mediator as a partner. Egyptian Egyptian mediation between Fateh and Hamas. *Bitter Lemons*. Edition 41 Volume 7 - November 12, 2009

<http://www.bitterlemons-international.org/previous.php?opt=1&id=295>

Fletcher, Holly. Egyptian Islamic Jihad (aka: Al-Jihad, Egyptian al-Jihad; New Jihad; Jihad Group, Al-Qaeda). (2008) Council on Foreign Relations

<http://www.cfr.org/egypt/egyptian-islamic-jihad/p16376>

Sharp, Jeremy M. (2006) *Egypt: Background and U.S. Relations*. CRS Report for Congress

Salama, Moetaz; Salam, Mohammad Abdel. (1994) Egypt and regional conflicts. *The Arab Strategic Report 1994*. Al Ahram Center for Political and strategic Studies, Cairo.

6.3.2 Tisk online:

Egyptský týdeník Al Ahram

<http://weekly.ahram.org.eg/>

BBC zpravodajský server

www.bbc.co.uk

Wafa: palestinská tisková agentura

<http://wafa.ps/english/>

francouzský deník Le monde

<http://www.lemonde.fr/>

libanonský deník Daily Star

<http://www.dailystar.com.lb/>

Al Sharq al Awsat – arabský denník v anglickém jazyce

<http://www.aawsat.com/english/>

katarský zpravodajský server Gulf News

<http://www.gulfnews.com/home/index.html>

izraelský deník Haaretz

<http://www.haaretz.com/>

izraelský deník Jerusalem Post

<http://www.jpost.com/>

mezinárodní vydání New York Times – International Herald Tribune

<http://global.nytimes.com/?iht>

Al Jazeera Net

<http://english.aljazeera.net/>

6.3.3 Vládní zdroje:

Ministerstvo zahraničních věcí Egypta

http://www.mfa.gov.eg/MFA_Portal/en-GB/

Egypt State information service

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Foreign/statements/>

Ministerstvo zahraničních věcí státu Izrael

<http://www.mfa.gov.il/MFA>

6.3.4 Dokumenty

Isserof , Ami. *UN Partition Plan 1947 – Introduction*. <http://www.mideastweb.org/181.htm>

Charta Hamásu. <http://www.mideastweb.org/hamas.htm>

Priorities of the Israeli Government. Ministry of Foreign Affairs, Israel.

Bright Star, Military Operation Fact Sheet.

<http://www.globalsecurity.org/military/ops/bright-star.htm>

Charta OSN

Egyptian President Husni Mubarak: Ten-Point Plan (September 1989). In Laquer, Walter; Rubin, Barry. *The Israel-Arab Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict*.

107 Five-Point Election Plan of Secretary of State Baker – 1 November 1989. Ministry of Foreign Affairs, Israel.

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign%20Relations/Israels%20Foreign%20Relations%20since%201947/1988-1992/107%20Five-Point%20Election%20Plan%20of%20Secretary%20of%20State>

Taba Negotiations – the Moratino Non-Paper.

<http://www.mideastweb.org/moratinos.htm>

Shamir Peace Proposals, April 6, 1989.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Peace/shamirpro.html>

Odpověď Spojené arabské republiky na návrh Dr. Jarring 15.2.1971. Ministry of Foreign Affairs, Israel.

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign+Relations/Israels+Foreign+Relations+since+1947/1947-1974/28+The+Jarring+initiative+and+the+response-+8+Febr.htm>

Treaty Between Israel and Egypt : 1973 Peace treaty between Israel and Egypt.

http://avalon.law.yale.edu/20th_century/isregypt.asp#annex2

Memorandum z Wye River , 1998, Ministry of Foreign Affairs, Israel.

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/The%20Wye%20River%20Memorandum>

Seventh Arab League Summit Conference. *Resolution on Palestine*. Rabat, Morocco 28 October 1974 <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/63D9A930E2B428DF852572C0006D06B8>

Seznam útoků na izraelské civilisty na stránkách premiéra Izraele.

<http://www.pmo.gov.il/PMOEng/Communication/IsraelUnderAttack/attlist.htm?Page=7>

Suez Canal Yearly Reports.

<http://www.suezcanal.gov.eg/reports.aspx>

Juul Mona. (2008) *Israel and Palestine – Experiences of mediation and mediators in the Middle East*, proslov na semináři u příležitosti výročí atentátu na hraběte Folke Bernadotte 17. září 2008 na hradě Uppsala.

Israel-PLO Recognition - Exchange of Letters between PM Rabin and Chairman Arafat.

September 9, 1993. Ministry of Foreign Affairs. Israel.

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israel-PLO+Recognition+-+Exchange+of+Letters+betwe.htm>

Alpher , Yossi. (2008) *Israel-Arab Peace: Israel and the Regional Approach*.

7 PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

**“Stabilizační role Egypta v oblasti Blízkého východu?
Egypt jako zaujatý mediátor v izraelsko-palestinském konfliktu”**

Klára Bednářová

Vedoucí práce: PhDr. Vít Střítecký

Institut: IPS, obor Bezpečnostní studia

Izraelsko-palestinský konflikt je jedním z nejdéle trvajících konfliktů v novodobé historii s destabilizujícím vlivem na region Blízkého východu, ale také mimo něj. Od jeho počátku přesahuje tento konflikt původní spor mezi sionistickou vizí židovských přistěhovalců na území Palestiny a jejími arabskými obyvateli, aby se stal bojištěm pro zneprátelené třetí strany a hrací kartou v mezinárodní mocenské politice. Konflikt, který se s válkou o nezávislost Izraele z roku 1948 rozvinul v konflikt izraelsko-arabský doprovázejí četné, a do jisté míry neúspěšné snahy o jeho vyřešení ve formě rezolucí mezinárodních organizací, mediace státních, nestátních a mezinárodních aktérů, vojenských intervencí, mezinárodních mírových konferencí, atd. Do dnešního dne byly uzavřeny mírové smlouvy mezi Izraelem a Egyptem, Izraelem a Organizací pro Osvobození Palestiny a s Jordánskem, k dosažení trvalého míru mezi Izraelem a palestinskou stranou, mimo jiné, však prozatím nedošlo.

Mediace jako forma mírové intervence třetí strany za účelem vyřešení konfliktu byla do současnosti zásadním prostředkem zmírnění konfliktních izraelsko-arabských vztahů. Mezi nejvýznamnější mediátory patří Spojené státy (Dohody z Camp David 1978-79, Madridská konference 1991), nebo Norsko (Dohody z Osla 1993), ale nově také Egypt. Literatura zabývající se teoriemi řešení konfliktů z větší části vyzvedává neutralitu a nestrannost jako klíčové charakteristiky třetí strany vstupující do konfliktu jako mediátor (Fischer, Moore a další), jak tomu bylo v případě Norska. Alternativní přístupy (Kydd, Princen, Smith, Hartman, Svenssen a další) však připouštějí, až preferují větší míru zainteresovanosti a vlivu třetích stran (příklad Spojených států), a to především v konfliktech s dlouhou historií neúspěšných snah o jejich vyřešení. Zaujatost a vliv totiž poskytují mediátorovi širší prostor pro manévrování a donucení stran k přijetí kompromisu.

Popisu tzv. „zaujatého mediátora“ vyhovuje vedle Spojených států také Egypt vzhledem k tradičním vazbám na palestinskou stranu a jeho ústřední roli v izraelsko-arabském konfliktu před rokem 1979. Jako země sousedící s pásmem Gazy a Izraelem, udržující vztahy jak s Izraelem tak s aktéry na palestinské politické scéně, a bojující s islamismem na domácí půdě, má Egypt silné zájmy na vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu, a je i logicky nezbytnou součástí snah o jeho vyřešení. Co se vlivu v regionu týče, Egypt je možné klasifikovat jako regionální mocnost i přes četné ekonomické a demografické problémy, se kterými se potýká. V posledních letech Egypt coby

mediátor vstoupil do povědomí v souvislosti s izraelsko-palestinskými jednáními v roce 2000, po vítězství islamistického hnutí Hamás ve volbách do Palestinské samosprávy v roce 2006, a během války v Gaze na přelomu roku 2008/2009, kdy působil jako hlavní mediátor mezi Hamásem a umírněným palestinským hnutím Fatah, a mezi Hamásem a Izraelem. V současné době Egypt pokračuje ve snahách o mírové řešení konfliktu a je pravidelnou destinací pro jednání izraelských, palestinských, a amerických představitelů. Účastí na mírovém procesu se Egypt snaží zajistit svou bezpečnost a stabilitu, ale také obhájit svou upadající mocenskou pozici v regionu.

Nicméně některé zájmy, které Egypt vedou k aktivní roli v mírovém procesu (např. boj proti islamismu v zemi) egyptskou pozici mediátora omezují, a dávají prostor aktérům jako je Turecko, které rovněž usiluje o dominantní pozici v regionu Blízkého východu. V souvislosti s očekávaným odstoupením prezidenta Mubáraka vzniká také otázka politické stability Egypta, která do velké míry ovlivní schopnost země jakkoli vlivné účasti na mírovém procesu.

Cílem práce je dokázat na příkladu egyptské intervence v izraelsko-palestinském konfliktu, že vedle obecně přijímané mediace nestranného aktéra může přinést úspěch i mediace aktéra, který je zaujatý a má v řešení konfliktu své konkrétné zájmy. Práce má také poukázat na limity tohoto druhu mediace, které spočívají ani ne tak v jejím charakteru jako takovém, jako především v nedostatku vnitřní stability mediujícího státu. Záměrem této případové studie je rovněž objasnit současnou zahraničně-politickou orientaci Egypta, a jeho potenciál přispět k bezpečnosti v regionu Blízkého východu, což je i téma, kterému se nedostává rozsháhlého zájmu v české odborné literatuře.

Metoda:

Práce bude zpracovávána formou případové studie. Na příklad Egypta a jeho roli v izraelsko-palestinském konfliktu bude aplikována teorie o “zaujatém mediátorovi”, jak ji formulují Kydd, Princen, Smith, Hartman, Svenssen a další. První část práce se bude věnovat teorii mediace s důrazem na specifika a výhody „zaujaté mediace“, v druhé části bude identifikován izraelsko-palestinský konflikt jako konflikt vyžadující tento druh mediace, a představen Egypt coby zaujatý mediátor.

Výzkum bude vycházet z realistického pojetí mezinárodních vztahů, tedy jako prostředí, ve kterém jsou státy hlavními aktéry, a ty sledují především své bezpečnostní zájmy, a navazují vztahy s ostatními aktéry systému pro jejich zajištění. Jistým sporným bodem ale může být otázka vlivu vnitropolitické situace na aplikaci zahraniční politiky v praxi.

Pro faktický základ výzkumu budou použity sekundární, a kde bude možné primární prameny (oficiální dokumenty, proslovy, atd.). Důležitým zdrojem bude současný egyptský, izraelský, palestinský a západní tisk. Práce vezme v potaz rozdíl mezi oficiálním (vládním) egyptským vnímáním problematiky, které zdůrazňuje nezastupitelnou roli Egypta v řešení izraelsko-palestinského konfliktu, a kritičtější pohledem za hranicemi Egypta, který zpochybňuje vůli, nebo vůbec schopnost Egypta mírový proces jakkoli ovlivnit.

Předběžné rozvržení diplomové práce:

ÚVOD

FORMULACE KONCEPTU ZAUJATÉHO MEDIÁTORA - TEORETICKÁ ČÁST

- Mediacie obecně a v kontextu jiných způsobů intervence třetích stran v konfliktech
0. Debata zaujatý vs. neutrální mediátor
    - a. prolomení tabu neutrality v mediaci, pohledy na zaujatost třetích stran
    - b. druh konfliktu jako faktor druhu mediace
    - c. popis zaujatého mediátora (historické vazby, zájmy, vliv)
  3. Faktory úspěšné rezoluce konfliktu za pomoci zaujatého mediátora
    - a. vnitřní stabilita na straně mediátora – politická legitimita
    - b. pozice mediátora v mezinárodním prostředí a jeho schopnost ovlivňovat ostatní aktéry v něm
    - c. načasování vyjednávání - “ripeness” a “bod zlomu”

EGYPT JAKO ZAUJATÝ MEDIÁTOR V IZRAELSKO-PALESTINSKÉM KONFLIKTU? APLIKACE TEORIE ZAUJATÉHO MEDIÁTORA

0. úvod do izraelsko-palestinského konfliktu
1. aplikace teorie „zaujatého mediátora“ na Egypt
  - a. Egypt - tradiční ochránce palestinských práv?
  - b. egyptské zájmy v řešení izraelsko-palestinského konfliktu
  - c. Egypt jako regionální mocnost (historie vs. současnost)

2. faktory úspěšné egyptské mediace v izraelsko-palestinském konfliktu

- a. vnitřní stabilita Egypta – otázka legitimacy politické autority, problém islamismu
- b. míra podpory Spojených států a mezinárodní komunity egyptské roli v mírovém procesu
- c. načasování a vstup Egypta do vyjednávání (devadesátá léta, neúspěšné jednání Camp David II, voj. operace Lité olovo, Káhirska deklaráce)

4. Hodnocení role Egypta v IP konfliktu - limitace egyptské mediační a tak i stabilizační role v regionu, vzestup Turecka jako nového regionálního hráče

ZÁVĚR

Citace

Seznam literatury

Hypotézy

- 1 . Přítomnost vlastních zájmů v řešení konfliktu a vůči jeho stranám nemusí být překážkou úspěšné mediace, ale nedostatek stability na straně mediátora může vyústit v opak
- 2 . „Zaujatá mediace“ jako forma mírové intervence třetí strany do konfliktu je vhodná pro konflikty s dlouhou historií neúspěšných snah o jejich vyřešení
- 3 . Úspěšnost „zaujaté mediace“ spočívá i v jejím načasování
- 4 . Bývalá strana ve vícestranném (izraelsko-arabském) konfliktu se může stát zprostředkovatelem míru v jeho dílčí části (izraelsko-palestinském, vnitro-palestinském konfliktu), kde má silné vlastní zájmy, tato strana má dobré znalosti místních poměrů a zájmů znesvářených stran
- 5 . Egypt je regionální mocností, která má kapacitu pozitivně ovlivnit bezpečnost na Blízkém východě a to především skrze mediaci v izraelsko-palestinském konfliktu, ale plně tuto kapacitu nevyužívá, především z vnitropolitických důvodů

Výzkumné otázky:

- Kdy, a do jaké míry jsou vlastní zájmy v konfliktu u mediátora překážkou nebo přínosem?
- Jaké další faktory ovlivňují úspěšnost „zaujaté“ mediace konfliktu?
- Má Egypt dostatečný vliv na strany konfliktu, aby přispěl svou mediací k dosažení míru?

Podotázky:

- Egypt jedinečné postavení co se týče vyjednávání mezi Izraelem a Palestinou - Hamásem?
- Do jaké míry ovlivňuje přístup Egypta vůči izraelsko-palestinskému konfliktu obavy z nárůstu islamismu v zemi?

- Jaká forma rezoluce (výsledek) izraelsko-palestinského konfliktu by byla pro Egypt a jeho bezpečnostní zájmy žádoucí?

Seznam literatury:

a) neperiodická

Tamimi, Azzam (2007) *Hamas, Unwritten Chapters*. London: Hurst and Company.

Princen, Thomas (2006) *Intermediaries in International Conflict*. Princeton University Press.

Ruthven, Malise (2004) *Fundamentalism, The Search for Meaning*. New York: Oxford University Press.

Ramsbothen, Oliver, Woodhouse, Tom, Miall Hugh (2006) *Contemporary Conflict Resolution*. Cambridge: Polity Press.

Touval, Saadia (1982) *The peace brokers : mediators in the Arab-Israeli conflict, 1948-1979*. Princeton : Princeton University.

Shlaim, Avi (2000) *The Iron Wall, Israel and the Arab World*. London: Penguin Books.

Wallensteen, Peter (2002) *Understanding conflict resolution : war, peace and the global system*. London: SAGE.

Waisová, Šárka (2005) *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Portál.

Maurice A. East, Justin L. Robertson (2005) *Diplomacy and developing nations: post-Cold War foreign policy-making structures and processes*. London : Routledge.

Aftandillan, Gregory L. (1993) *Egypt's Bid for Arab Leadership: Implications for U.S. Policy*. New York: Council on Foreign Relations.

ed. Maoz, Zeev (1997) *Regional Security in the Middle East: Past Present and Future*. London: Frank Cass & Co. Ltd.

ed. Bercovitch, Jacob (1995) *Resolving International Conflicts, Theory and Practice of Mediation*. Lynne Rienner Publishers.

eds. Bercovitch, Jacob, Rubin, Jeffrey Z. (1992) *Mediation in International Relations, Multiple Approaches to Conflict Management*. St. Martin's Press.

ed. Sobel, Lester A. (1980) *Peace-making in the Middle East*. New York : Facts on File.

Lust – Okar, Ellen (2005) *Structuring conflict in the Arab world : incumbents, opponents and institutions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fischer, Donald J. (2001) *Methods of Third-party intervention*. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management.

b) periodická

Cakrment, David, James, Patrick (1996) *Two-Level Games and Third-Party Intervention: Evidence from Ethnic Conflict in the Balkans and South Asia*. Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique Vol. 29, No. 3 (Sep., 1996), pp. 521-554. Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique. Stabilní URL: <http://www.jstor.org/stable/3232428>

Sabet, Amr G. E. (1998) *The Peace Process and the Politics of Conflict Resolution*. Journal of Palestine Studies, Vol. 27, No. 4 (Summer, 1998), pp. 5-19. University of California Press on behalf of the Institute for Palestine Studies. Stabilní URL: <http://www.jstor.org/stable/2538127>

The Middle East Quarterly

Journal of Peace Research

Middle East Review of International Affairs (MERIA)

Middle East Policy

Journal of Conflict Resolution

Journal of Palestine Studies

Peace, Conflict and Development Journal

International Studies Quarterly

Le Monde Diplomatique

c) další zdroje

thinktanky (online)

Middle East Forum – konzervativní americký online thinktank
www.meforum.org

The International Crisis Group – thinktank
www.crisisgroup.org

Middle East Web Gateway

<http://mideastweb.org/>

Middle East Strategy at Harvard Blog

<http://blogs.law.harvard.edu/mesh/>

Tisk online:

egyptský denník Al Masry Al Youm

<http://www.almasryalyoum.com/en>

egyptský pro-vládní týdeník Al Ahram

<http://weekly.ahram.org.eg/>

BBC zpravodajský server

www.bbc.co.uk

Wafa: palestinská tisková agentura

<http://wafa.ps/english/>

francouzský deník Le monde

<http://www.lemonde.fr/>

libanonský deník Daily Star

<http://www.dailystar.com.lb/>

As Sharq al Awsat – arabský denník v anglickém jazyce

<http://www.aawsat.com/english/>

katarský zpravodajský server Gulf News

<http://www.gulfnews.com/home/index.html>

izraelský deník Haaretz

<http://www.haaretz.com/>

izraelský deník Jerusalem Post

<http://www.jpost.com/>

mezinárodní vydání New York Times – International Herald Tribune

<http://global.nytimes.com/?iht>

vládní zdroje:

Ministerstvo zahraničních věcí Egypta

http://www.mfa.gov.eg/MFA_Portal/en-GB/

Egypt State information service

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Foreign/statements/>

Ministerstvo zahraničních věcí státu Izrael

<http://www.mfa.gov.il/MFA>